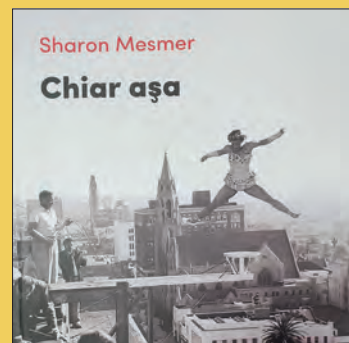
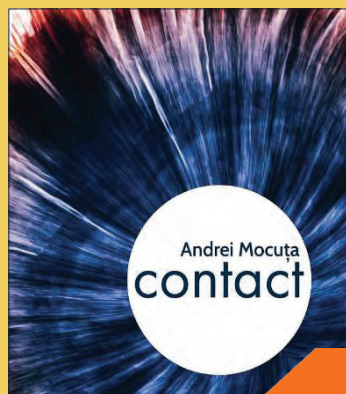
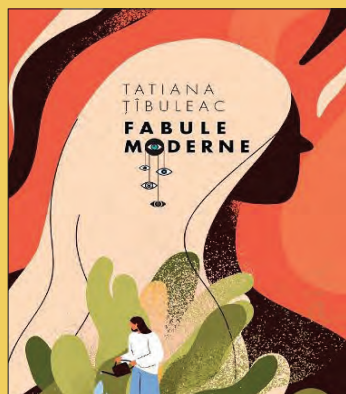
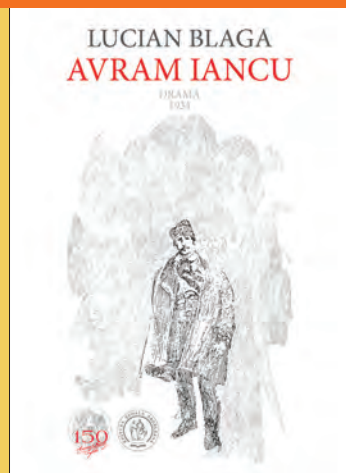
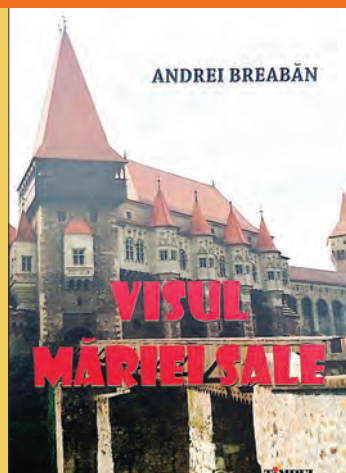


Caiete Silvane

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România



Cronici, recenzii, semnalări



0260 612 870



caietesilvane@yahoo.com



www.caietesilvane.ro

Alice Valeria Micu , Doina de august	1
Viorel Mureșan , <i>Îți trimit poeme în morse</i>	2
Imelda Chința , De la tinerețe solară la maturitate poetică	4
Gheorghe Pârja , Ultimul poem nescris. In memoriam Ioana Ileana Ștețco	5
Carmen Ardelean , Vitralii în auroră	6
Un nou volum de Ioan Oros-Podișan la Editura „Caiete Silvane”	7
Marcel Lucaciu , Tinereți ficționale	8
Menuț Maximinian , Poezie contemporană	9
Gheorghe Moga , Bibliocid	11
Mihaela Meravei , Viața ca o piesă de teatru	12
O nouă carte de Gáspár Attila la Editura „Caiete Silvane”	13
Gheorghe Glodeanu , <i>Cartea îngerilor</i>	14
Ioan F. Pop , Texte de trecut (in)existența	15
Viorel Gh. Tăutan , Autoflagelare (sau riscurile mărturisirii și ale asumării)	16
Aurel Medve , Începuturile învățământului în Traniș	18
Claudiu Mesaroș : „În filosofie trebuie recuperată dimensiunea comunicabilității”	20
Wesselényi Miklós-fiul , Jurnal de călătorie (1821-1822) (12), traducere de Györfi-Deák György	21
Ioan Nistor , Un cimitir la limita realului. Ip, într-o toamnă policromă	23
Primăvara Poeziei / A Költészet Tavasza (III) . Versuri de Viorel Mureșan, Viorica Mureșan, Ion Pițoiu-Dragomir, Emilia Poenaru Moldovan, Ioan F. Pop, Ion Pop și Viorel Tăutan traduse de Balázs F. Attila și Simone Györfi însoțite de o parodie semnată de Lucian Perța	25
Poeți români din Spania, membri ai Asociației Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania – ASARS (Madrid): Dragoș Cosmin Popa, Marilena B. Matei, Mioara Râșnoveanu, Marius Gîrniță, Marin Dumitrescu, Sabin Mureșan, Nuța Crăciun, Eugen Barz, Gabriel Nan	30
Petru Galiș , Veronica din Sălaj (1857-1932) – 90 de ani de la moarte	33
Alexandru Jurcan , O uliță dintr-un sat oarecare	35
Marin Pop , Ioan Maniu (1833-1895) – personalitate marcantă a Sălajului	36
Ioan Ielciu , „Monografia Casei Voivodului”, volumul III, Editura „Caiete Silvane”	40
Laurențiu-Ștefan Szemkovics , Decorație din 1922	41
Daniel Mureșan , Cronica discului. Oceans of Slumber – <i>Starlight And Ash</i>	42
Simona Ardelean-Samanta , Filmografiile Simonei. <i>Nine Days</i> (2020)	43
Iuliu Suci , Dorul nu are hotare. Folclor literar din Sălaj	44
Silvia Bodea-Sălăjan , Fericirea – dincolo de frontierele eului	46
Teodor Sărăcut-Comănescu , „Dincoace de ultima vacanță”	48
Daniel Săuca, Corina Știrb Cooper, Alexandru-Bogdan Kürti , Malaxorul de august	49
Omagiații lunii august (Din Dicționarul Sălaj – Oameni și Opere . Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj) coperta III	
Arca poeziei, Antonio Gamoneda , (SIMT așezându-mi-se pe mâini apusul), traducere de Dinu Flămând , o rubrică de Viorel Mureșan, coperta IV	



Doina de august

Alice Valeria MICU

Deși regula anotimpurilor ar trebui regândită, ce-a de-a treia lună de vară te face să privești inevitabil spre cămările în care îți vei pune roadele. Vorbesc de cămările fizice, în care ne pregătim pentru crizele viitoare cu tot ce se poate păstra. Vorbesc de cămările sufletului, în care punem emoții noi pentru a ne pregăti de cele viitoare. Vorbesc și de cămările spirituale, acolo unde ne retragem să vorbim cu Dumnezeu, unde ne cântărim faptele și ne antrenăm pentru saltul final. Dacă ar fi să ne luăm după unii, nu e niciodată momentul pentru o polemică socială. Am văzut în ultimii ani cât de ușor se lasă oamenii mințiți, manipulați atunci când o anumită parte iese din echilibrul puterii și, încercând să atragă de partea sa mase mari de aderenți, le alege pe cele influențabile, apăsând insistent și repetat butonul de panică. „Încurcă-i, drace!” zice vorba românească de înțelepciune și asta au făcut. I-au convins pe unii să se retragă în cămările de piatră, și acoperindu-le cămările sufletului cu ceața neștiinței și egoismului, i-au învățat să strige împotriva semenilor ce nu s-au lăsat ademeniți de duhurile necurate ale deznădejdiilor, care de la împărăția întunericului vin. Le pregătiseră cămări cu ferestre mincinoase și fuseseră gata să-i arunce în afara lumii ca pe leproși, uitând că mai ales acolo, în lumea durerii stă Mângâietorul, acolo e împărăția luminii, între cei ce cu suferința cărnii își purifică zi de zi cămările sufletului. Poate că nu e niciodată momentul pentru o polemică socială, dar, când cei din jurul tău te-ar arunca atât de ușor într-un lagăr al uitării, cum mai poți păstra demnitatea vieții și a morții? Mai socotești ce cămară trebuie umplută mai bine? Te mai întrebi de unde suferința, tragediile, ignoranța, prostia, lașitatea? Reușești să vezi dincolo de tine? Când ai alături un copil, un părinte, un prieten care depind cu trupul și cu sufletul de ceea ce faci, nu mai ai timp să te gândești la propria ta persoană, binele vostru vine la comun, sănătatea ta nu are valoare în sine, ci ca forță de a-l ocroti pe celălalt. Nu frica, ci iubirea dacă locuiește în cămările tale, vei avea limpezimea privirii ce înțelege minciuna și-o dă deoparte, înțelege viclenia și nu se lasă în mrejele iluzorii ale binelui exclusiv individual. Nu frica, ci iubirea dacă locuiește în cămările tale, vei înțelege că nu-i de-ajuns un singur pas spre a face bine, că drumul e lung și mii de pași nu sunt uneori decât un timid și insuficient început. Vei vedea cât

de departe ești de dreptul Iov, dar citindu-i povestea, numai o parte din suferințele lui de le porți, vei ști că sunt încercări, căi de a umple cămările cele mari, spirituale, ce alcătuiesc, împreună cu ale tuturor, o parte însemnată din Împărăția lui Dumnezeu. Nu frica, ci iubirea dacă locuiește în cămările tale, vei putea cuprinde caracterul irațional al răului, pe care forțele sale încearcă să-l susțină cu argumente emoționale, făcându-te să lași raționamentul logic deoparte și tot ce ai știut până la acel moment îți este acoperit de valuri succesive de minciuni comode, ce se contrazic unele pe altele.

Să ne întoarcem la dreptul Iov, exemplul de neprihănire. El și-a dovedit devotamentul față de Dumnezeu atât cu cămările pline de prunci și de bogății, cât și atunci când le-a pierdut, recunoscându-și slăbiciunea. Dialogul celor trei prieteni, Elifaz din Teman, Bildad din Șuah, și Țofar din Naama cu Iov pare scris pentru zilele noastre. Lor li se alătură Elihu, fiul lui Baracheel din Buz, din familia lui Ram, și împreună ei scriu una din cele mai elocvente pagini de înțelepciune privind firea omenească prinsă în lupta dintre bine și rău. Ca de obicei, îndărătul numelor există semnificații. Astfel, Elihu înseamnă EL este însuși Dumnezeuul meu. Elifaz înseamnă efortul lui Dumnezeu. Bildad poate fi considerat Dumnezeu este Adad (zeu edomit), edomiții fiind urmașii lui Edom (Esau, Geneza 36:1-17), Dumnezeu iubit sau veche prietenie. Țofar e un nume onomatopeic, mai degrabă o poreclă și în aramaică înseamnă ciripind, trezindu-se devreme sau mișcare circulară, coroană, săltăreț, după alții șiret, palavragiu. Cu valențe poetice, argumentele lui Iov pot fi recitate și reconsiderate. Apropierea lui de Dumnezeu se amplifică după toate pierderile suferite, dovedind puterea credinței sale, iar răsplata nu a întârziat, așa cum reiese din versetele finale ale capitoului 42: „Și Domnul l-a pus pe Iov iarăși în starea lui de la început, după ce s-a rugat pentru prieteni, și i-a întors îndoite tot ce avusese mai înainte. (...) Și Iov a mai trăit după aceea o sută patruzeci de ani și a văzut pe fiii săi și pe fiii fiilor săi, până la al patrulea neam. Și Iov a murit bătrân și încărcat de zile.”

Și pentru că e oricând momentul potrivit pentru o polemică socială, să privim spre noi și spre cei din jur cu gândul de la Dumnezeu, nu de la cei ce ne îndeamnă la ură, căci nu frica, ci iubirea trebuie să locuiască în cămările noastre.



Viorel MUREȘAN

Îți trimit poeme în morse

De data aceasta, nu-mi pot înțepe altfel cronică decât printr-o remarcă de ordin general: prima caracteristică observabilă a poeziei arădene, din toate generațiile active, de la Vasile Dan și Petru M. Haș, la Romulus Bucur, Ioan Matiuț și, mai nou, Andrei Mocuța, este *brevilovența*. În cazul volumului *Contact* de Andrei Mocuța, Casa de pariuri literare, București, 2022, pragul spre ea îl constituie titlul, care desemnează o atingere scurtă, din care s-ar putea naște o scânteie. Teoriile poetice care au în vedere acest procedeu vorbesc despre desfacerea lumii în fragmente și reconstituirea ei în reprezentări noi. Credem că volumul *Contact* chiar ilustrează la modul ideal o atare concepție. În loc de titluri, deasupra poemelor stau niște cifre care ar putea desemna numărul anilor ce ar urma să vină de la 2025, la 2070. Deci, în total, un răstimp generos de 45 de ani încapă între copertile unei cărți de poezie de numai 58 de pagini. Mai rămâne să ne punem întrebări dacă poemele de aici reprezintă o cronică a acestui interval, jurnalul auctorial de pe parcursul său, sau simple notații cu un trucat aer oracular. Decât un singur răspuns, preaștiutor, credem că e mai nimerit să spunem că fiecare piesă are un specific inalienabil. Cu observația că putem vorbi de o cronologie inclusă în chiar aceste „titluri”, și reținând-o pe aceasta ca pe o sugestie diegetică, remarcăm, deocamdată, ingeniozitatea formală compozițională.

Din primul poem 2025, lipsește orice figură de stil, cu excepția, poate, a unei vag conturate hiperbole, spre final. Însă aceasta conferă secvenței textuale și o foarte particulară notă SF. Iar datarea (prin titlu) și faptele biografice prezente

în poezie sunt indicii ale liricii conפשive. Bănuim chiar o întoarcere la eu: „când m-am trezit/ nu/ era nimeni/ care să-mi taie cordonul ombilical/ și nimeni care să mă ia în brațe// nimeni care să îmi facă patul/ și nimeni care să mă legene/ înainte de culcare// nimeni care să mă învețe să merg/ pe propriile picioare// m-am ridicat în capul oaselor/ și am privit prin hublou/ în tunicul în care pluteam/ singur/ legat de un cordon ombilical/ care se întindea/ până departe spre Pământ”. 2026, următorul text, pare a continua „aventura” începută în poemul precedent, conturând și profilul unui aeronaut rebel, romantic, posibil reprezentant alegoric al poetului: „am învățat să respir în spațiu/ să folosesc panoul de comandă/ să mă obișnuiesc/ cu lipsa gravitației și cu/ singurătatea”. Cartea dobândește complexitate începând cu al treilea poem, 2027. Eul poetizant notifică sec: „citesc însemnările mamei/ din anul nașterii mele”. Din carnetul acesteia se naște una dintre cele mai puternice voci ale volumului, un emițător nou, al cărui discurs va fi, pe tot parcursul, cules cu corp de literă cursiv, ceea ce îi atribuie și fluentă, spre deosebire de celelalte voci lirice, mai sacadate. Rândurile acestor însemnări înregistrează un vârf de literatură a autenticității, veritabilă pagină de analiză a stărilor subiective abisale, în genul prozelor lui Max Blecher: „12 ian 1985 – după un zbcium de cel puțin 7 ore/ se naște Andrei-Lucian/ bucuria e scurtă/ va fi internat la chirurgie/ infantilă și operat/ diagnosticul: stenoză duodenală prin/ pancreas inelar// îl botezăm în 10 februarie acasă din motive obiective/ (febră ridicată și faringită)/ iar binecuvântarea i-o face preotul la biserică/ în 10 mar-



tie/ deși obsedată de starea fizică destul de șubredă/ băiatul îmi spulberă neliniștea/ crescând în greutate și lungime/ are la 2 luni aproape 5 kilograme și 62 cm// prima ieșire mai lungă o facem cu mașina/ pentru a vedea alt copil de 3 săptămâni/ plimbarea îl binedispune/ și la întoarcere îi facem o vizită străbunicii/ pe care o scoatem puțin din necaz/ ful ei este imobilizat la pat din cauza/ unei paralizii parțiale// face primii pași în căruciorul-scaun/ primit cadou de la bunicul/ este foarte apropiat de el/ pentru că-i satisface toate capriciile/ nu prea tolerează persoanele străine// 13 mai – am epuizat concediul matern/ și trebuie să mă întorc la serviciu/ cred că simte că plec/ deoarece plânge”.

Tot o voce a cărții, alta decât a poetului, dar una sporadică, este în 2028, cea a unui personaj figurant în textul anterior. Ea pare să rostească un mesaj care indică punerea în scenă și copilăria teatrală, pe mici fragmente, a lumii: „mă plimb în căruciorul cu rotile/ și imit zgomotul produs de mașini”. Pe măsură ce înaintăm în volum, identificăm noi indicii ale

condiției asumate de „astronaut” a emițătorului liric, oarecum detașat de precaritatea umană, pe care o contemplă de sus, uneori, printre eresuri din Vechiul Testament. Doar vocea mamei, avându-l ca referent pe Andrei, mai întrerupe din când în când fluxul aventurii extraterestre. Una dintre manifestările copilului, urmărită atent de mamă, e chiar comunicarea: „*are șase luni și stă bine în fund/ se mai dezechilibrează din când în când/ dar ajutat se redresează repede// începe să gângurească silaba/ ta ta*” (2038). De-acum încolo, vocea maternă se împletește cu cea a tatălui, marcată și ea cu același semn grafic: „*m-am rugat să mai trăiesc zece ani/ Dumnezeu mi-a oferit 16// ce altceva aș putea să mai cer*” (2040). În 2039 descoperim că aventura spațială a poetului nu e decât o proiecție a eului liric, o utopie în fapt, o retragere circumstanțială în viața din text, care e croită după tiparele realității. Acolo, într-o neorânduială a universului casnic, aproape suprarrealistă, stă și jurnalul tatălui dispărut, care devine din acest moment sursa unui filon tematic nou, bine reliefat: „uneori mă las să plutesc în voia sortii prin cabină/ sau pe holul navei/ și mă lovesc/ de tot felul de obiecte plutitoare/ periuța de dinți/ un bocanc/ o lanternă/ tricouri mototolite/ un tub de oxigen/ o prelată din aluminiu/ o pagină din jurnalul tatălui meu// mă lovesc de toate acestea/ însă impactul cu ele nu doare/ aș vrea/ să doară măcar un pic”.

Am fi nedrepti cu poetul dacă ne-am preface că nu observăm și oazele umoristice ale scrisului său. Chiar dacă umorul în sine e lipsit de valoare estetică, el tinde a o căpăta în forme poetice care își au sursa în observarea unor limite ale condiției umane. Pentru un poet cu ancoră sigură în solul politic și social cum este Andrei Mocuța, formula cea mai acoperitoare ni se pare aceea de *umor sardonice*. Această se întemeiază pe rafinamentul observației comportamentale, oscilând între inteligență și naivitate.

El se traduce printr-un act de complitate între autor și receptor, ba chiar între aceștia și personajele din text, dacă preluăm câteva dintre considerațiile lui Marian Popa, din *Comicologia* sa: „am încercat să readuc la viață/ o regină amibă/ din constelația Moebius// am găsit-o inconștientă/ în propriul palat/ din gelatină organică// i-am făcut de mai multe ori/ respirație gură la gură/ însă de fiecare dată revenea sub altă formă ...// (odată s-a preschimbât în Iliescu)// ...preț de câteva secunde/ apoi se prăbușea/ inertă/ într-o băltoacă de mazăgă// ultima oară când am resuscitat-o/ a avut chipul tatălui meu/ mi-ar fi plăcut să avem mai mult timp/ la dispoziție împreună/ dar am rămas fără aer în plămâni// pur și simplu nu cred că există/ vreo cale/ prin care cei vii/ să înțeleagă nevoile celor morți” (2032). Umorul filologic e blajin și puțin savant, cum îi stă bine unui poet care traduce în românește poezia beatnicilor: „singurătatea te poate mistui mai puternic/ decât frica de moarte/ dacă n-ai amintiri dragi de care să te agăți/ cum ar fi întrebarea unui puști/ din clasa a treia/ venită de nicăieri în mijlocul orei de engleză: «Teacher/ dacă *men* înseamnă oameni și *car* mașină/ atunci mătușa Carmen e Transformer?” (2046). Mai întâlnim și alte variante de umor pe care, cu puțină imaginație, le-am putea recepta ca umor social, ori ca umor național, însă cel mai relevant ni se pare oximoronicul umor tragic rămas la stadiul de interogație retorică: „când pierzi un soț/ ești văduvă// când pierzi un părinte / ești orfan// dar cum se numește/ un părinte/ care/ își pierde copilul?” (2050).

2047 e nu doar cel mai lung poem din carte, dar și cel care pune în evidență discursul mixt al poetului. O cronică pestriță a celor mai senzaționale întâmplări de pe planetă e însoțită numai de umbra tăcută a evenimentelor, lăsate să se îngroape singure în memoria cititorului. Niciun ecou, niciun fel de comentariu. Însă amestecul în sine al

întâmplărilor înșiruite e ironic și parodic. Spicuim aleatoriu: „Borussia Dortmund câștigă Bundesliga/ după o pauză de 35 de ani// în intervalul dintre cele două trofee/ Trump iese președinte/ apare un nou virus SARS – COV – 2/ care împarte Pământul în două tabere/ ... / Lance Armstrong recunoaște că s-a dopat/ Rusia anexează Crimeea/ ... / o persoană *genderqueer* cu barbă/ câștigă Eurovision/ .../ Simona Halep devine lider mondial/ la tenis feminin...” Vechile teme poetice cunosc, la rândul-le, o dezvoltare cât se poate de particulară. Cea a cărții, de pildă, în cadrul „aventurii” cosmice a poetului, se reflectă într-o însemnare anodină care cere neapărat un zâmbet: „am ajuns la două mii de cărți citite pe *goodreads*// mai mult decât cifra rotundă/ mă bucură că la 35 de ani de când/ am părăsit Pământul/ am găsit un țânțar strivit între pagini” (2060). Ba chiar mai mult, poetul izbutește o foarte originală hibridare între eros și livresc. Desigur, în cadrul aceluiși vehicul cosmic: „ți-ai așezat/ cartea deschisă pe pântec/ și/ mi-ai spus:// «uite iubitele/ sunt/ un semn de carte// nu am avut prezența de spirit/ să te întreb la ce pagină/ erai/ țin minte doar titlul/ teoria apropierii// acuși se fac 40 de ani/ de când o tot recitesc/ dintr-un/ capăt în altul al culoarului/ în lumina artificială/ a navei/ însă semnul de carte/ nu/ îl mai găsesc»” (2063). Aceleași cochetării ale dragostei sunt de recunoscut și într-un alt poem, care poate fi citit și ca artă poetică. Ideea care animă întregul text liric este aceea că poezia e limbajul îndrăgostiților: „îți trimit poeme în morse// punct// linie// punct// și mă gândesc la cuvintele/ frumoase/ pe care am tot amânat să ți le spun/ fiindcă am presupus că gândurile/ mele/ ajung oricum la tine// linie// punct// fără să știu/ că în celălalt capăt al galaxiei/ tu îmi ascuți fericită mesajul până la/ final/ îl descifrezi/ apoi o iei de la capăt” (2067). În noianul de apariții editoriale din care, cu hărnicie, vor sparge „vânturile, valurile”, noua carte a lui Andrei Mocuța este una cu lumină proprie.



De la tinerețe solară la maturitate poetică

Imelda CHINȚA

Cenușa orelor este o antologie semnată de Marcel Lucaciu, apărută la Editura *Caiete Silvane*, Zalău, 2022, în colaborare cu Editura *Școala Ardeleană*, Cluj-Napoca și reunește etape distincte ale creației, o selecție graduală de la lirismul de tinerețe, definit prin echilibru, un poem al marilor speranțe, la un lirism al maturității, mai frământat, mai aplecat spre ruminarea gândurilor. În spatele cuvintelor intuim un eu ce se caută neconținut în încercarea de a se descifra și de a decifra semnele existenței. Astfel, poemele și poetul sunt într-o permanentă căutare. Poezia lui Marcel Lucaciu se situează la poli opuși: pe de o parte este lirica prin care s-a consacrat, *Scrisori către Isolda*, un lirism solar, al exuberanțelor, al visărilor, iar pe de alta poemul maturității, care abordează un tip de vers autoreflexiv, confesiv în care universul se opacizează, perspectivele devin incerte.

Prezentul op prefigurează problematica timpului ce arde, descompune asemenea unui vitriol, consumând până la disoluția totală: „sunt/ frunză de cuc/ în amurg/ sângerând/ când fulgerul vânat/ noaptea uitării dezmiardă”.

Marcel Lucaciu creează un poem de stare. Epiderma lirismului disimulează trăiri, frământări, neliniști, combustii. Versurile sunt atât senzoriale, trădând o ușoară melancolie, o ardere interioară, cât și discret sociale tratate în manieră ironică: „freamătul verde-al pădurii/ îți săruta/ părul”; „părul tău mirosind/ a castane/ coapte// mâinile albe, două/ rafale de/ crin// mângâierea sângelui cald/ tânăr aproape”; „un bălbăit dă/ lecții de/ dicție/ în hala plină/ cu surdo-muți”.

Poetul traversează deopotrivă

stări de împlinire și crize poetice. Neputința poetizării, a materializării lirice se distinge de-a lungul creației sale: „stau în fața/ unei foi/ albe// cu mâinile legate/ mereu la/ spate”; „focul negru pâlpii-n oglindă/ prăbușit pe labe/ un tigru flământ/ e/ poemul amânat”, „cuvântul/ mă sfâșie/ nescris”. Viziunea alternează dinspre lăuntric: „trăiesc la capătul/ planetei de/ hârtie/ nu știu nimic/ despre limba/ păsărilor”, spre extrinsec: „acum/ în oraș/ locuiește doar noaptea/ prin/ vitrine murdare/ manechine albastre poezii/ duc/ la buze/ mereu paharul minciunii...”. Astfel, autorul sondează posibilitățile stărilor, dar și pe cele ale logosului într-un lirism care glosează între golul interior și cel exterior de care este agresat.

Volumul se compune din aceleași viziuni, neliniști, ceea ce creează o partitură, în mare parte, într-o curgere lină, domoală, dar pigmentată și cu inflexiuni grave, acute: „de la o vreme/ am început/ să trăiesc/ ca o biată/ marionetă// cineva/ trage sforile/ eu/ îmi joc/ sentimentele// poate/ cel mai frumos/ poate/ cel mai trist/ nedrept de real// joc”.

Poemele sunt șoptite, într-o rostire parcă liturgică pentru a nu deranja liniștea, străbătute de melancolie, de o discreție poetică, alteori zvâcnirile, pe intervale scurte, trădează pulsunile interioare: „sângele meu valsează/ într-o cămașă/ cu aripi/ tăiate”, „jumătate în alb/ jumătate în/ negru/ la masa mea/ stă singură/ singură/ tatea”, „trece în zdrențe/ noua reformă/ veche// improvizez un surâs/ hăituit de/ minciună// sub rotopul securii/ mugurii fac/ grevă”.

Cenușa orelor este o antologie desfășurată pe paliere distincte.



Unul reflectat de frământări, tulburat de neliniști, altul aflat sub semnul echilibrului, al înserării ce aduce o oarecare împăcare, acceptare. Oricum, în ambele variante, vocea lirică este autoreflexivă, nuanțată într-un biografism subtil și într-un lirism onest, manifestat într-o formulă confesivă discretă. Dimensiunea biografică nu este nici opulentă, nici ostentativă, ci sobră asemenea poetului. Reflecțiile sunt asupra unei tematici variate la nivel personal și social. Cuvântul poetic este atât în criză, cât și în expansiune: „poemul acesta îl scriu/ cu o mână/ de ceară/ aproape de noapte.../ pe un perete/ râde întruna/ umbra mea răsturnată”, „racii/ sunt mari singuratici/ într-o lume străină”, „aș vrea.../ ca un orb/ să te/ mângâi/ din cuvintele mele/ să picure/ stеле/ pentru părul tău/ ca o/ noapte”. Poemele sunt piese ale unui vitraliu de catedrală în tonuri aparte și într-o cromatică variată. Sunt versuri despre alteritate, fragilitate,

căutare, cădere în subterana ființei și încercare de transcendent. Volu-mul în esență este un purgatoriu în sens dantesc, dar și un paradis în stare de latență, de nemanifestare: „pe nesimțite a pătruns/ în odaia mea/ primăvara toată/ cu flori albe de/ cireș la rever/ verde și voioasă”, „în nopțile de fier/ mă caută stin-gher/ pe-al colii albe ger// e prea târziu.../ m-am preschimbât/ într-un oftat/ de lună”. Lumea exterioară este un „bâlci al deșertăciunilor” pe care poetul îl sondează discret: „pe caldarâmul vechi/ mușcat de/ sânge/ printre zorzoane rochii/ sticle oarbe/ la ceas perdant/ se vând/ poezii”. Singurătatea poetului nu

are ca efect spaima, ci creează un soi de neliniște metafizică. Marcel Lucaciu imaginează un spectacol de lumini și umbre în care imagi-nile sunt inedite, trimitând spre semnificații precise cu vădite ac-cente de plăceri eufonice: „hăitu-it/ de o fericire/ amară// scriu/ cu toate speranțele/ împușcate// vântul/ vântură vânăit maidanul/ ceru-lui// gol”, „întunericul/ nu e/ de-cât umbra luminii/ din adâncuri/ țâșnind”. Finalul volumului aduce în prim-plan un album de familie, o rememorare lirică a figurilor fa-miliare, *Unchiul meu, Valentin; Bu-nicul; Tatălui meu*.

Imaginea pe care o recompu-

ne această antologie este dată de ansamblul coerent, în tușe ce di-feră ușor de la o etapă artistică la alta. De la poemul unei tinereți solare în care eul liric este *cu-prins* într-un vârtej al senzațiilor și emoțiilor, la maturitatea po-etică în care versul este abordat rațional. Viziunea poetică a lui Marcel Lucaciu este astfel dublu aspectată. Pe de o parte, poetul visceralizează poemul, pe de alta, intelectualizează trăirea. Sunt evidente așadar, natura lirică a poetului, dar și autenticitatea stă-rilor exprimate. Acuratețea ros-tirii coabitează cu prospețimea imaginarului creat.

Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România
anunță cu tristețe încetarea din viață a poetei

Ioana Ileana Ștețco

Odihnească-se în pace!

Ioana Ileana Ștețco (24 septembrie 1952, Borșa/ Maramureș – 21 iulie 2022, Baia Mare). Poetă. Absolventă a Liceului economic Baia Mare, 1971, și a Institutului de Ceramici Industriale, București, 1988.

Debut absolut în „Lucaefărul”, 1977.

Colaborări la: *Lucaefărul, Steaua, Familia, Vatra, Contemporanul, Poesis, Nord Literar*.

Volume: *Phoenix vecina*, 2010; *În doze suportabile, iubire*, 2011; *Școala de fete*, 2013; *Ai să dai sama, Doamnă!*, 2016.



Ultimul poem nescris

Ne despărțim cu tristețe de o voce puternică a liricii românești, cu reședința în Maramureș, colega și prietena noastră

poeta

IOANA ILEANA ȘTEȚCO

Cea care a marcat peisajul poeziei contemporane prin gravitatea tonului și rigoarea exemplară a trăirii. Poemele ei sunt năvalnice ca râurile Borșei natale, în care și-a oglindit sufletul frumos și neliniștit. Sunt exerciții de sensibilitate făcute sub faldurile poeziei și în libertatea de a descoperi adevărurile lumii prin mijlocirea cuvântului.

A încercat să trăiască simplu, fără mari așteptări. Pentru ea, poezia era veșnic tânără. Avea vocația prieteniei. Era exigentă cu muntele și blândă cu marea. A fost și va rămâne în poezie „o farmacistă a melancoliei existențiale”. A publicat mai multe volume de versuri, bine primite de critica literară, fiind distinsă cu mai multe premii județene și naționale. A fost membră a Uniunii Scriitorilor din România. Anul trecut, Asociația Scriitorilor din Baia Mare i-a decernat Marele premiu pentru literatură la categoria SCRITORUL ANULUI.

Prin plecarea IOANEI pe drumul cel lung, lirica românească

pierde o voce inconfundabilă a poeziei autentice. În acest an, pe 24 septembrie, trebuia să o cin-stim pentru cele șapte decenii de viață și apariția unui nou volum de versuri, ca o pădure răzvrăti-tă. Vorba poetei: ai să dai seama, Doamnă moarte, pentru această grabă!

Ne va lipsi mult grija ei de a nu fi singuri. Ne vor rămâne cărțile ei ca mărturie a unei vocații de excepție. Ne consolăm cu gândul că scriitorul trăiește, prin ope-ra sa, la fel de intens ca și atunci când nu este în scenă. Pentru Ioana este ultimul poem nescris.

Gheorghe PÂRJA,

președintele Reprezentanței Maramureș a Uniunii Scriitorilor din România Filiala Cluj



Carmen ARDELEAN

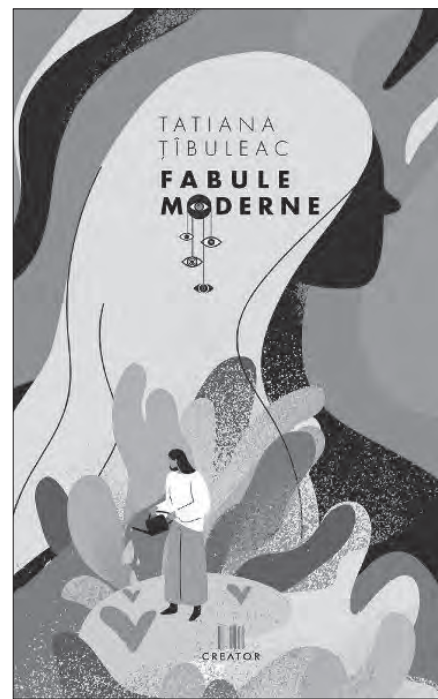
Fabule moderne, Tatiana Țîbuleac

Primul volum al Tatianeii Țîbuleac, apărut în 2014, la Editura Urma Ta, Chișinău, și reeditat în 2021, la Editura Creator, Brașov, mi-a întărit convingerea că autoarea, născută dincolo de Prut și stabilită, actualmente, în Franța, intră în categoria scriitorilor polimorfi. Lecturate în ordinea inversă a apariției lor, cele trei volume (*Grădina de sticlă* – câștigător al Premiului UE pentru literatură în 2019, *Vara în care mama a avut ochii verzi*, ajuns la a zecea ediție în cinci ani, câștigător al premiului Uniunii Scriitorilor din Moldova, al revistei literare *Observator Cultural*, al premiului Lyceum la FILIT București și, recent reeditat, *Fabule moderne*) se conturează ca mecanisme centripete, fiind, în același timp, mostre de hipersensibilitate, de emoționantă acuitate, îmbrăcate însă în cămăși narrative diferite, surprinzătoare, ce cuprind, în două, trei pagini, esența vieții personajelor. O viață într-o mie de cuvinte pare a fi dezideratul autoarei care dovedește că literatura poate fi despre nodurile și semnele din viața noastră.

Ce e tot mai evident, odată cu fiecare dintre cele 48 de micropovestiri-fabule și având în minte cele două trame extraordinare din romane e pasiunea și talentul pentru arta portretistică, dublate de nevoia de a cuibări viața autentică în paginile cărților sale. Sunt particularități ce transformă volumul într-un periplu în game diferite, printr-o galerie de tablouri-portret, ce abordează,

din perspectiva clasicului – pentru specia fabulă – substrat moral, contrastul dintre esență și aparență, deopotrivă la nivel macro și micro: întâi de toate, pentru că figurile conturate sunt ale unor aparenți parizieni, în esență imigranți din estul Europei și mai apoi pentru că fiecare „caz” e o dovadă a incredibilei metamorfoze a omului, a capacității lui de a contrazice propriile așteptări și pe cele ale lumii, a frumoasei nebunii donquijotești a celui care mizează totul pe cartea visului imposibil. În fond, e o carte despre omul care nu se teme de viață, care nu crede într-un destin implacabil, care are puterea și dorința de a privi boala, sărăcia, bătrânețea ca pe niște impulsuri, imbolduri, atuuri, deci despre omul care își depășește mult trâmbițata condiție tragică.

În mod original, grație harului scriitoricesc, autoarea reușește să transforme, uneori, personajul într-un accesoriu, într-un apendice al unei dominante caracterologice sau al unui amănunt al portretului fizic ce dobândesc, în acest fel, statut de metapersonaj, ca într-o țesătură migăloasă la care, înainte de a putea admira modelul în ansamblu, ești copleșit de o linie, o culoare, un nod. Astfel, în *Riduri*, doi vârstnici infirmi trăiesc intens, ardent o fulgerătoare poveste de dragoste, depășind „fireștile” bariere ale mentalității-standard, înobilându-și cea mai evidentă urmă a trecerii timpului peste ei: „Timid, au spus lumii că și ridurile pot fi sărutate...”. De aceeași factură e și textul *Limite*, în care se conturează sensibil o altă lecție despre aparentele limite fizice, căci personajul e un orb ce



se avântă zilnic până pe marginea prăpastiei. Morala e aici sublim formulată: „Zilnic, am învățat de la el că nu marginile ne sperie. Nu limitele. Ci oamenii și întâmplările care ne împing spre ele”. Uneori porumbeii – „mizerii ale Parisului”, un copac cu rădăcini puternice, petanque-ul sau un sac cu papuci ruși, banii, bostanii, vâscul, grădina domină eclatant textele, cu rol de catalizatori ai existenței umane sau de element de parabolă.

Galeria „infirmilor”, a taraților fizic sau moral, a insignifianților se lărgește aproape cu fiecare text, dar niciun final nu e ușor de intuit, nicio morală nu e previzibilă, ceea ce menține o necesară și atât de plăcută tensiune. În *Jumătatea*, metafora care ne apare în finalul povestirii lărgește incredibil de frumos și neașteptat sensurile titlului: compasiunea cititorului pentru femeia înjumătățită de o boală care i-a încovoiat coloana e înlocuită

brusc de una mult mai puternică, pentru cel care, imigrant fiind, nu poate să-și domesticească, accepte „infirmitatea”, înjumătățirea. Alteori, un fapt banal, un cuvânt, un obiect modifică definitiv tra-seul existențial al unui personaj: abuzul de baclava îi redă Olesei, aflată într-o situație dezarmantă, puterea de a crede, din nou, în ea și de a-și redobândi libertatea de gândire și acțiune, de a se împlini; abuzul fizic sau moral nu le dezarmează pe Valentina sau pe Liubușoara, ci constituie imboldul pentru schimbare. Stăpânirea unei reacții temperamentale, firești, într-un moment-cheie, al debutului relației mamă vitregă – fiu devine premisa, fundamentul unei prietenii autentice. O primă ninsoare ce fascinează și îl deprimă, din cauza înțelegerii efemerității ei, pe copilul de cinci

ani al unor „artiști”, deci „nebu-ni”, așa cum îi cataloga bunica lui, devine stimul pentru adultul care va găsi soluția: „Antoine a crescut. Și, spre bucuria lui, a aflat că totuși lucrurile pot fi păstrate pentru totdeauna. Că ele nu trebuie să dispară sau să moară. Că ele pot trăi veșnic, dacă îți dorești cu adevărat. Antoine s-a făcut fotograf. Și a rămas nebun chiar și astăzi, când are peste șaiszeci de ani...”.

Lupta cu inerția sau cu durerea cruntă transpare din textele care sublimează autenticul, esența personajelor catalogate eronat de societate. Și această dezvăluire a chipului sufletului omului pe lângă care trecem adesea insensibili, neatenți, pe care-l nedreptățim prin prejudecățile de care ne lăsăm dominați pare a fi lecția mare despre viața a volumului:

Esther nu hrănește întâmplător pescărușii din marea care-i furase ce avea mai drag; tremurul mâinii Oanei ascunde o dramă similară; Jill nu e, așa cum ar părea, o altă avară din literatură, căci zgârce-nia ei are fețe nevăzute – generozitatea, responsabilitatea; Olga, înainte de a fi femeie, e soldat. Și poate cel mai elocvent laudatio al omului privat de prezumția de omenie e textul intitulat „Soacre”, minunat poem în proză ce ilustrează, în fond, și motivele pentru care cititorul iubește scri-tura Tatianeii Țibuleac: „Pentru că este departe. Pentru că este aproape. Pentru că are degete care nu stau degeaba. Degete care împletesc căldură, pâine, povești. (...) Pentru că știe să cânte la toate coardele muzicale ale lumii. Pentru că a găsit o coardă și în sufletul meu.”

Un nou volum de Ioan Oros-Podișan la Editura „Caiete Silvane”

La Editura „Caiete Silvane”, în Colecția Memoria, a apărut un nou volum semnat de Ioan Oros-Podișan: „Acțiunea operativă «Faraonul»”.

„Cartea prezintă viețile unor oameni intrați în derivă existențială, din cauza renunțării temporare la principiile și valorile care asigură buna funcționare a societății umane. Unele persoane care au neșansa ca orbitele vieții lor să se intersecteze cu ale acestora, devin victimele inocente ale acestor infractori. Să fie de vină destinul predestinat fiecăruia, lipsa de educație a unora sau exacerbarea trăsăturilor primitive de caracter? Poate din fiecare câte puțin!

În procesul educațional al copiilor și de formare a caracterelor umane, familia, școala și societatea pun adesea prea mic accent pe trăsăturile comportamentale, care să asigure însușirea valorilor

morale privind respectul semenilor și al drepturilor legale ale acestora. Se rezumă la însușirea unor discipline cognitive, desigur valoroase, dar insuficiente. Așa că unii consideră că li se cuvine totul, că pot adopta orice conduită, fără repercusiuni din partea societății și legii. De la o astfel de mentalitate și până la comiterea crimelor, tâlhăriilor, violurilor, furturilor este doar un pas, care adesea este făcut, mai ales de către cei cu caracter neformat suficient, labil.

Polițiștii nu se pot substitui celor care trebuie să le asigure complexul educațional și formarea caracterelor. Au menirea de a asigura și restabili ordinea publică acolo unde a fost încălcată, a cerceta și deferi justiției pe cei care comit infracțiuni aflate în competența lor. Pentru o societate sănătoasă, educată, asta este insuficient.” (Ioan Oros-Podișan)



La Editura „Caiete Silvane”, Ioan Oros-Podișan a mai publicat trei volume de proză inspirate din cazurile soluționate de polițiștii judiciari din Inspectoratul Poliției Județene Sălaj: „Alertă la Poliția judiciară” (2020), „Riposta Poliției” (2021), „Fantomel noptii” (2021) și un volum de poezii: „Când voi fi doar amintire” (2020).



Marcel LUCACIU

Tinereți ficționale

Literatura (în special, proza) este pactul ficțiunii cu realitatea; un pact încheiat cu acordul tacit al Muzelor ispitite de scriitor să participe la *jocul secund* al creației. E un joc demiurgic, desfășurat pe o planetă de hârtie populată cu personaje ale căror fapte, atitudini sau obiceiuri sunt menite să ne ofere iluzia vieții...

Teodor Sărăcuț-Comănescu (n. 26 februarie 1954, Bulz, județul Bihor) a ispitit, cu tenacitate, Muzele și a publicat, relativ târziu, următoarele cărți: *Restituiri* (povestiri, 2000; 2019), *Augustin Buzura – Bio(biblio)grafii contemporane* (2001; 2020), *ABC-uri pentru cei mici* (2007), *Poezia copiilor și pentru copii – studiu stilistico-poetic* (2010), *La porțile risipei. Aserțiuni incomode* (2012).

Fostul profesor de limba și literatura română și, ulterior, inspector școlar pentru învățământul primar (la Zalău) revine, la masa de scris, odată cu volumul de proză scurtă *Destin... cu șfichiuri*, Editura Colorama, Cluj-Napoca, 2021.

Noul volum cuprinde douăsprezece povestiri și este unul eterogen, atât din punct de vedere tematic, cât – mai ales! – din punct de vedere stilistic. Autorul alternează narațiunea subiectivă (relatarea la persoana I) cu narațiunea obiectivă (relatarea la persoana a III-a), probând, în schimb, particularități constante ale scriiturii, precum notația exactă, preferința pentru detalii, naturalețea dialogurilor și acuratețea limbajului. Uneori, el alege să fie personajul-narator al întâmplării evocate, reiterând tipologia intelectualului nonconformist și inadapabil. Alteori, dimpotrivă, preferă ipostaza de narator obiectiv, care privește din afară spectacolul vieții, păstrând

atitudinea nepărtinitoare și stilul impersonal.

Majoritatea narațiunilor subiective sunt amintiri inteligent transfigurate, căci prozatorul se inspiră fie din propria-i copilărie ori adolescență, fie din vasta lui experiență didactică, în calitate de învățător, de profesor sau de inspector școlar.

Oarecum firesc, tonalitatea istorisirilor este și ea diferită, pendulând între spiritul șagalnic, nostalgia duioasă și amărăciunea glacială. De pildă, am remarcat o anumită doză de umor în povestirea *Cioroiul... care nu zboară* unde conflictul dintre profesorul debutant și gazda lui (un pensionar tuciuiri) izbucnește din motive... lexicale. Întrebând dacă se află prin apropiere un *cioroi* (n.n. regionalism din Ardeal, cu sensul de *izvor*), nevinovatul tânăr se trezește... cu geamantanul la poartă. Ba mai mult, primește și citație de la Tribunal. Tonul nostalgic l-am întâlnit, apoi, în narațiunea *Dirigintele*, ce reconstituie frumoșii ani de liceu și creionează portretul unui model de dascăl – profesorul de matematică. Ușor distonant, gustul amar se simte, inevitabil, printre rândurile povestirii *Destin... cu șfichiuri*, în care același profesor, acum proaspăt căsătorit, află de la soția lui (devenită, între timp, secretară de partid) că este „...un ratat ca aproape toți cei din breaslă.” Divorțul pune capăt căsniciei, însă amărăciunea rămâne și o regăsim, parcă și mai consistentă, în prologul textului *Botezul*: „Buna conviețuire într-o familie persistă doar dacă măcar unul dintre parteneri reușește să găsească soluția salvatoare pentru nemulțumirile care vin mereu (...). În timp, se așterne o aparentă liniște, venită poate și dintr-o armonizare a necesităților,



până când unuia dintre parteneri i se activează momente din trecut sau poate chiar orgoliul, fie chiar și pentru idei neexprimate la timpul lor.”

De o factură aparte (și, poate, chiar mai izbutite decât cele subiective) sunt narațiunile obiective. Ne referim, îndeosebi, la povestirile *O glumă... vindicativă* și *Era doar o coasă*, ambele fiind instanțanee semnificative din universul rural.

În primul text, prinderea ursului, care i-a distrus livada cu pruni, nu pare deloc o glumă pentru țăranul poreclit Furcoi. Deși inedită, nu întâmplarea în sine e importantă, ci, mai degrabă, modul în care este ea povestită. Pe lângă tehnica povestirii în ramă, distingem un adevărat ceremonial al artei de a povesti. Astfel, relatându-i neîncrezătorului primar cele întâmplăte, Furcoi (naratorul-participant) parcurge anumite etape: captarea atenției, tergiversarea, crearea suspansului, implicarea afectivă, menținerea interesului etc.

continuare pe www.caietesilvane.ro



Poezie contemporană

Menuț MAXIMILIAN

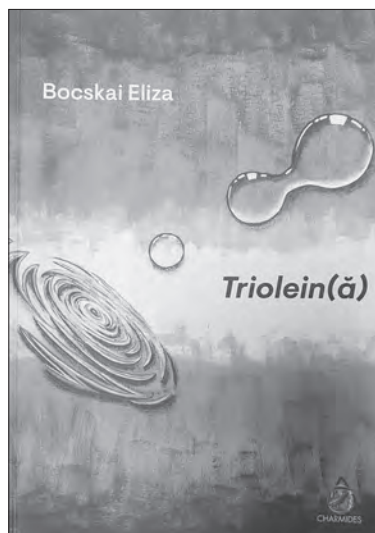
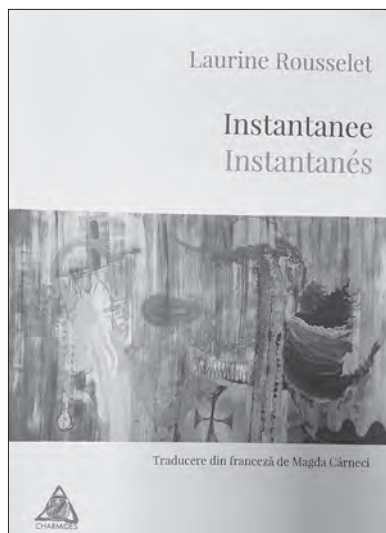
Editura bistrițeană Charmides, manageriată de Gavril Țărmure, propune aducerea în fața cititorilor a poeziei contemporane, de la nume consacrate, până la debutanți, reușind să-și structureze un proiect ce se dovedește a fi câștigător și prin premiile obținute. Dintre recente apariții amintim „Instantanee”/„Instantanés”, de Laurine Rousselet, traducere din franceză de Magda Cârnci. Despre cea pe care a tradus-o, Magda Cârnci spune: „Am cunoscut-o pe Laurine Rousselet la Festivalul internațional de poezie București 2019. În echipa de poeți francezi de atunci, ea făcea notă distinctă prin seriosul și angajarea prozelor ei poetice despre războiul catastrofic din Siria, unde fusese cu câțiva ani înainte și care o marcase profund. Tradusă în arabă, catalană, spaniolă, Laurine Rousselet are deja o voce distinctă în poezia franceză actuală, atât de diferită de poezia românească de azi. Admiratoare a lui Antonin Artaud, prietenă și corespondentă a unor poeți renumiți ca Marcel Moreau, Hubert Haddad și Bernard Noël, Laurine Rousselet este și o creatoare de spectacole de sinergie a poeziei cu muzica, dan-

sul, artele vizuale. Volumul de față conține o selecție de poeme din volumele «Nuit témoin» (Noapte martor, 2016) și «Ruine balance» (Ruină balans, 2019). Am ales să traduc în românește poezia Laurinei Rousselet, dificilă în sine și dificil de transpus în altă limbă, pentru că mi se pare că nu trebuie să ne limităm la formula factice dar generalizată în România a poeziei colocviale a banalului, ci trebuie să ținem vii în minte căile multiple și fecunde ale poetului, pe care să le hrănim cu poezie internațională”. Laurine Rousselet este poetă și prozatoare, care colaborează la diferite reviste literare și dirijează *Les Cahiers de l'Approche* (Caietele apropierei), unde fiecare număr este dedicat unui poet internațional.

Întâlnim „o poezie condensată, eliptică, dezinteresată total de narativismul cotidianului... o poezie care arde balastul banalului zilnic și îl reduce la o zgură esențială”, spune traducătoarea. Laurine este și o inventatoare de cuvinte, cunoscuta scriitoare și traducătoare Magda Cârnci preferând să le lase ca atare și să le explice la subsolul paginii. Spre exemplu, *crîre*, cu-

vânt compus de autoare din ecire (a scire) și crier (a striga): „să cazi pe scara îngustului teritoriu/ al zilei care se înăbușă pe jos/ să învâluie toate astea dintr-un gest/ de-a lungul zgomotelor lui crîre/ cu mâinile strâmbate de atâtea idei/ în grădina care răspunde în secunde/ orgoliul în călduri al limbii”. O poezie despre curburile ritmului ce intră în „fosa limbii”, poeta având propriile tabieturi, „scriind întotdeauna din unghiul stâng al camerei/ când dimineața zvâcnește”, adică când începuturile sunt imaculate și albastrul cade cu lumina lui peste noi. Anii de scriitură devin una cu copilăria, iar poeții urcă pe spații ample pagini în care imaculatul devine cuvânt.

Printre debutanții de la Charmides se numără și Bocskai Eliza-Blanka. Proaspătă absolventă a Colegiului Național „Andrei Mureșanu” Bistrița, Eliza a fost membră a echipei de reporteri de liceu a ziarului *cnamonline*. Eliza are și un sfat pentru viitoarele generații de reporteri: „Dacă vrei să faci jurnalism, trebuie să te dedici, să nu lucrezi cu jumătăți de măsură, fiindcă te va măcina”. Printre realizările Elizei se numără



voluntariatul la cotidianul pe care îl conduc, „Răsunetul”: volumul de poezii „Triolein(ă)” a fost realizat sub îndrumarea profesoarelor Sztankovszky Enikő Zsuzsanna, Monica Gabriela Strungar și Aurelia Hîruța. Ea îl descrie ca fiind o idee destul de îndrăzneată, prin care a vrut să arate ce este frumos la fiecare dintre cele trei limbi pe care le vorbește: maghiara, româna și engleza. Titlul volumului se referă la o grăsime vegetală din care se fac majoritatea săpunurilor, Eliza fiind inspirată de ideea că acestea curăță impuritățile tot așa cum limba vorbită curăță sufletul. „Volumul surprinde frământările unei conștiințe preocupate de sensul vieții, de relația sa cu lumea și cu poezia deopotrivă, care știe o mare parte dintre secretele scrisului”, declară prof. Aurelia Hîruța. Și ce frumos spune Eliza despre modul în care ar trebui să ne trăim viața: „mama mi-a spus să rămân copil mare” sau despre primii fiori ai dragostei: „pistruii tăi mă dor/ uitându-mă la fața ta/ slabă/ palidă ca ceara din sufletul tău”. O poezie a descoperirilor tinereții, în care mirosul de cerneală o însoțește pe poetă de-a lungul a 365 de zile, ajutând-o să scrie „povești în ape tulburi”.

Gabriela Matei, diplomat în Ministerul Afacerilor Externe, a lucrat ca jurnalist de politică externă, translator și traducător. A debutat cu volumul bilingv de poezie „Radiografie de urgență” (Editura Vinea, 2002). Cu o experiență amplă, vine în fața noastră cu volumul „Arcuirea ramurilor”. Premiata la Festivalul bistrițean „George Coșbuc”, poeta vorbește într-un mod aparte despre rugăciunea pe care o regăsim și în poezia ce dă titlul volumului: „Semnul crucii pe sternul meu/ în fiecare zi altfel/ umerii se îngustează, se apropie/ pântecul se arcuiește printre ramuri/ către lumină”.

Ca o acoladă între două propoziții, poezia este „infinat legănat/ între firele nevăzute/ ale gândului”, aducându-ne apa vie a „fântâ-

nilor selenare/ între două eclipse/ cuvintele/ se cern tot mai greu”. În cinci părți – „Canon”, „Secvențe”, „Peisaje”, „Somnul adânc al lupilor” și „Greul pământului” –, la care se adaugă un capitol cu poezii în engleză, cartea vorbește despre iarna cuvintelor de dincolo de moarte, despre lumile primordiale ale ielelor și ale animalelor sacre, până la cântecul sirenelor și vremurile actuale în care pare că toate poveștile noastre se risipesc. Despre volum, Daniel Cristea-Enache spune că: „arată deplina maturitate artistică a autoarei capabilă să controleze un regim emoțional și unul reflexiv și făcând astfel încât imaginile să rămână în memoria cititorului cu tot cu sensurile convertite în semnificații”.

Lorena Enache este, după cum ea însăși se prezintă, „nepasionată de orhidee, cactuși, muzică tech, laptele zuzu, lenjeria de pat cu flori, chanel no. 5, coperte lucioase, catifea raiată, cocktailuri dulci etc. / pasionată de propria persoană, lumini și Versailles, neîndemnată, dar mă descurc”. Despre volumul ei, „Fetițe dulci”, declară într-un interviu dat Olgăi Ștefan: „Sunt satisfăcută de procesul meu creator în cadrul acestui volum. Mi-am atins toate stările cu vârful acului, m-am adunat din toate experiențele relevante din ultimii doi ani și este atât de mulțumitor să mă simt stabilă emoțional când mă gândesc la rezultat. Dulce, mă simt dulce și proaspătă”. Lorena-Ella Enache a debutat în 2017 cu volumul de poezie „Autoanaliză” (Editura Paralela 45). Este organizatoarea serilor de poezie „Cozy Poetry Night” din Iași. Cartea, se pare că, a fost primită cu entuziasm, având și o serie de cronici favorabile. Iată, Andreea Pop spune despre Lorena Enache că: „își consacră o stilistică a erotizării ca marcă proprie. Poemele din placheta asta sunt conectate aproape exclusiv la o astfel de hermeneutică amoroasă, pe care și-o explorează în imagini și stări efervescente”. O poezie cu imagini tari, în care feminitatea își

cere dreptul, iar iubirea este parte a lumii, netrebuind judecată în niciun fel. Laureată a Festivalului de Poezie „George Coșbuc”, Lorena Enache își construiește un discurs în care imaginarul stăpânește cuvintele: „îmi închipui ovarele cum complotază/ se adună la o masă de lemn/ poartă ochelari de soare cat eye oglindă/ aprind țigară din țigară și își întind/ rujul peste părerea ta expusă la suprapreț// ce păcat de toate ideile pe care le-am transformat/ în clickuri pe hbo go și ore la terasă/ + toate serile în care un cocktail cu emma/ a însemnat ceva/ cimentul prietenos de la oddity și barmanul/ care ar vrea/ dar e prea mic să îndrăznească/ + toate fetițele tragedii care au făcut-o/ pe mama să își amintească/ cum m-a iubit înainte să mă rupă.// [...] în mintea mea femeile/ scutură nuanțe de verde când se spală pe dinți/ vino și tu/ în iad femeile poartă furouri roz cu pene și fir de/ Isaura/ vino și tu/ în mintea mea strălucesc/ și eu în furoul meu satinat,/ mi se lipește de piele/ din ce în ce mai tare când pentru fiecare/ bărbat se mai aprinde o instalație/ se mai acoperă o lipsă”. O poezie a negației, în care se vorbește despre anxietate, nevoia sau suferința unuia și a celuilalt și despre atenție, „lumina sfântă din youtube”. Tocmai prin această negare și prin „scuzele de vigoare”, poeta își întărește trăirile, declarând: „pentru zilele în care mă iubiți mai puțin spre deloc/ sentimentul meu e aproape constant și reciproc”.

Nick Făgădar este cunoscut de noi ca solist al trupei „Luna amară”, unde cântă, compune și scrie versurile formației. Alexandru Vakulovski spune despre volumul „Cineva mult mai rău decât tine va supraviețui” că e „total altceva decât textele lui pentru trupă. Pentru piese el adaptează rimele, ritmul: construcția textului, dar în volum a pus pe primul loc poezia și, din contră, a fugit de rimă. În carte există referința la construcția literară, chiar dacă doar ca pretext. (...)”

continuare pe www.caietesilvane.ro



Bibliocid

Gheorghe MOGA

**A venit vacanța
Cu trenul din Franța,
Hai copii la joc,
Cărțile pe foc...**

Înțelesul numeroaselor împrumuturi formate cu elementul de compunere *biblio* – „referitor la carte” se lămurește dacă ținem seama de adaosul semantic al unor sufixoide atașate acestuia: în *biblioteca* recunoaștem gr. *thékê* care înseamnă „cutie, depozit”. În *bibliograf*, *bibliografie* regăsim pe *graf(o)* „scriere, care scrie”. *Bibliofilul* este „iubitorul, colecționarul de cărți prețioase, rare (*filo* – „iubitor de...”), iar *bibliofilia* „pasiunea bibliofilului”. Se ajunge astfel la o pereche de antonime cu *bibliofob* „dușman al cărților” și *bibliofobie* „care se teme, care urăște cărțile”. În alcătuirea acestor două împrumuturi din germană intră gr. *phobos* „frică, teamă, teroare”. După același tipar s-a format și *bibliocid*, în al cărui final recunoaștem tema verbului latinesc *caedere* „a tăia, a ucide”.

Termenul de *bibliocid* l-am întâlnit în eseu *Delictul de bibliocid. Scurt istoric*, cu care se încheie volumul *Moravuri și năravuri*, apărut în 2021, la Editura Polirom, în seria de autor „Andrei Oișteanu”. Recunoaștem și în aceste *Eseuri de istorie a mentalităților*, sub titluri incitante (*Suntem ceea ce purtăm. Schimbarea la haine a României, Politică și delicatose. Conotațiile culinare ale puterii și corupției, Țara Meșterului Manele, Stânga versus dreapta. Farmecul discret al dihotomiei etc.*), câteva din constantele cărților semnate de cercetătorul și profesorul Andrei Oișteanu: noutatea domeniilor cercetate, viziunea intradisciplinară în măsură să valorifice mulțimea de informații din varii discipline (istorie, religie, literatură, lingvistică, etnologie, folclor), includerea realității românești în context european și, nu în ultimul rând, stilul inconfundabil. Publicat, într-o primă formă, la începutul anului 1990, după incendierea Bibliotecii Centrale Universitare din București (în *Contrapunct*), eseu *Delictul de bibliocid. Scurt istoric* s-a îmbogățit cu informații despre „cele mai reprezentative tipuri de bibliocid imaginate sau practicate vreodată de oameni”. Deși termenul este nou, istoria fenomenului pe care îl denumește este, din păcate, una străveche.

Ne vom opri asupra câtorva acte de bibliocid prezentate în acest eseu care, în subsidiar, ne îndeamnă la prețuirea cărților și a celor care le scriu. Incendierea Bibliotecii din Alexandria, în ale cărei sute de mii de cărți (suluri de papirus) erau teaurizate multe secole de înțelepciune, într-o zi de septembrie a anului

642 e.n., a fost precedată, pe alte meridiane, de distrugerea cărților la comanda unor suverani care credeau că, ștergând cronicile înaintașilor, vor dovedi că istoria Lumii începe cu ei înșiși. Este amintită arderea în public a cărților evreiești în Europa medievală (ca urmare a unor dispute teologice). Un paragraf aparte se referă la *Index Librorum Prohibitorum*, redactat de Inchiziție pe la jumătatea secolului al XVI-lea și care va rămâne activ până în urmă cu câteva decenii.

Cu versurile din folclorul copiilor, așezate la începutul rândurilor noastre, Andrei Oișteanu ilustrează „bibliocidul anarhic” la care sunt predispuși „copiii și poeții rebeli”. Observația poetului iudeo-german Heinrich Heine, care scria, în anul 1820: „Când sunt arse cărțile, urmează oamenii”, observație transcrisă la pagina 357, dă și alt înțeles versurilor pe care le repetă elevii în zilele de sfârșit de an școlar. Amuzamentul acestora se va tempera când spațiul bibliotecii și al librăriei le va deveni familiar.

Afirmația autorului potrivit căreia: „în ceea ce privește delictul de bibliocid, secolul XX nu a fost deloc mai blând, indiferent dacă stafiele care au băntuit prin Europa au purtat cămăși negre, brune, verzi sau roșii” este întărită și de realități din spațiul românesc: „Pentru că Mihail Sadoveanu (poreclit «jidoveanu») era considerat «iudeo-mason», «trădător jidovit» etc., legionarii și cuziștii din mai multe orașe i-au ars cărțile în piețe publice” (p. 360)*.

În a doua jumătate a secolului trecut, sub comuniști, ura față de carte, față de cultură se manifestă altfel. În subcapitolul *Un Ceauschwitz al cărților* citim: „Întemnițarea,uciderea sau exilarea multor cărturari, interzicerea dreptului de semnătură, nepublicarea atâtor cărți, reducerea drastică a tirajelor sub paravanul crizei de hârtie, cenzurarea aberantă, interzicerea reeditărilor, publicarea de tone de literatură nocivă, scoaterea din circuitul public a zeci de mii de cărți și «arestarea» lor la «Fondul Special» al bibliotecilor etc. Toate acestea echivalează cu incendierea mai multor biblioteci” (p. 375).

Cărțile profesorului Oișteanu au fost premiate, reeditate (*Narcoticele în limba română. Istorie, religie și literatură* cunoaște patru ediții) și traduse în numeroase limbi. Nu ne îndoim că și volumul de la care au plecat însemnările noastre va avea aceeași bună soartă fiindcă efortul autorului țintește „revitalizarea spiritului și a valorilor umaniste”. Un prim semnal îl avem: între laureații Galei Premiilor USR 2021, regăsim și numele lui Andrei Oișteanu pentru volumul *Moravuri și năravuri*.

continuare pe www.caietesilvane.ro



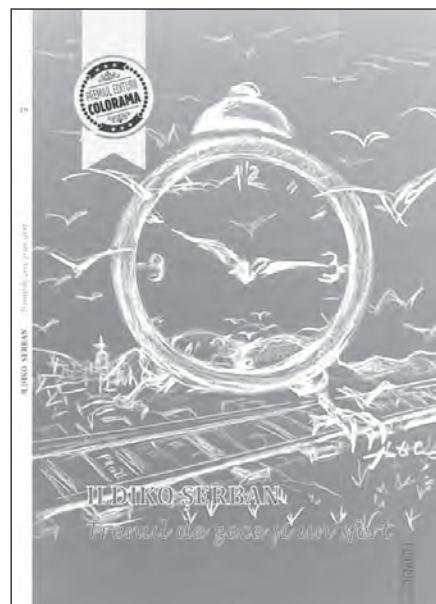
Viața ca o piesă de teatru

Mihaela MERAWEI

Ildiko Șerban este una dintre cele mai surprinzătoare scriitoare din actualitate, mai ales prin prisma anului 2021 și a realizărilor ei literare din anul respectiv, a căror temelie a fost pusă încă din 2020, anul de debut al poetei, când a publicat volumul „Sarea din pustă”, Editura Junimea, Iași, în urma câștigării celei de-a XXVII-a ediții a concursului de debut în volum, la Festivalul Național de Poezie „Costache Conachi” (2019). Acesta a fost urmat de volumul de poezii „La cumpăna furnicilor”, Editura Partoș, Timișoara și la finalul anului, de volumul de poezii „Cuțit fără copac”, Editura Neuma, Cluj-Napoca. Trei volume de poezii primite cu vivacitate de critică, asupra lor aplecându-se nume cunoscute ale vieții literare contemporane. Iată doar două exemple: Horia Gârbea și Vasile Dan.

Ascensiunea literară a scriitoarei se cimentează cu adevărat în 2021 când devine membră a Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor din România și primește totodată Premiul de debut în poezie al filialei. Dacă adăugăm și debutul în volum de proză scurtă, „Cuibul din păsări” (Editura Colorama, 2021), în Colecția Cercului literar de la Cluj – proză, sub bagheta editorului și fondatoarei grupării „Cercul literar de la Cluj”, scriitoarea Emilia Poenaru Moldovan, avem un profil scriitoricesc amplu și puternic, polifonic din punct de vedere al domeniilor accesate, plin de potențial. Această credință ne este întărită printr-o nouă apariție, de această dată, a unui nou volum de proză, „Trenul de zece și un sfert”, apărut la Editura Colorama din Cluj-Napoca, urmare a obținerii de către autoare a Premiului pentru Proză a Editurii Colorama, pe anul 2021.

Cartea de față ne surprinde prin structura sa densă și calculat concepută. Acțiunea are drept protagoniști doi colegi de serviciu, un el și șefa lui, ajunși la maturitate intelectuală și emoțională. Pe parcursul unei ture de noapte neobișnuite, zic neobișnuite pentru că, în mod firesc, dacă nu aveau de muncă, angajații acestui serviciu ar fi ațipit câteva ore, personajele reușesc printr-un monolog-dialog atipic să își decoperteze felie cu felie viețile și sufletele, între ei formându-se conexiuni de ordin psihosomatic, dar și de ordin emoțional și carnal. Subiectul devine cu adevărat incitant când particularitatea din trama povestirii începe să graviteze în jurul istoriceii animozități dintre unguri și români, divergențele etnice dintre aceștia, ostracizarea socială la care sunt supuși cetățenii ambelor etnii, dar și diferențele de ordin social și psihologic dintre generații, marginalizarea sentimentelor care se nasc între un român și un ungar fiind arhicunoscute. „Se tot discută în media și în particular despre tensiunile dintre naționalitățile care locuiesc acolo. Argumentele sunt pro și contra despre fenomen. Depinde de foarte mulți factori analiza asta, dar dacă oamenii ar vedea la fața locului, la cald, reacții și dacă ar locui un timp în comunități gata formate în care chiar există un fel de răcă transmisă din generație în generație, poate ar înțelege despre ce vorbesc, dar nu mai deschid de mult subiectul despre asta. Normal că se leagă prietenii și există politetea omului de la țară, normal că toleranța este prima care se vede în noul context european, dar nu e așa... nu e... chiar și turismul local e o minciună, dar în anii aceia, lucrurile erau realități explicite. Ungurii cu ungurii, româ-



nii cu românii.”

Curajul și franchețea cu care autoarea abordează această temă, detașarea și sinceritatea scrierii, dar și vocea epică masculină ca fond al expunerii, demonstrează cu prisosință mentalul puternic al scriitoarei Ildiko Șerban, devotamentul pentru literatură și pentru adevăr și demonstrează, în același timp, capacitatea amplă de ordin psihologic pe care o are, dovedind că este o cunoscătoare rafinată a mentalului masculin, a trăirilor atât fizice cât și emoționale pe care le poate avea un bărbat atras de o femeie, dar și a mentalităților socio-culturale, a obiceiurilor și tradițiilor ungurești și românești deopotrivă.

Ildiko Șerban creează un personaj feminin spumos, o tânără ungueroaică extrem de frumoasă, inteligentă și intuitivă, trecută prin experiența unei iubiri interzise, o iubire pentru un bărbat român, care va fi înfierată atât de comunitatea unguerească, cât și de cea românească. Acest personaj devine prin muncă și perseverență, șefă într-un serviciu de asistență socială. Proiecția portretului feminin este făcută prin

ochii, emoțiile, gândurile și trăirile unui bărbat de *bon ton*, deosebit ca mod de gândire și viziune, subalter-nul său.

Pe lângă problematica etnică și cea a iubirii zădărnice, autoarea relevă și acea parte a iubirii care este trădată și mințită. Astfel, tânărul român de care se îndrăgostise în adolescență personajul feminin, îi va trăda iubirea curată și inocență, el având relații intime – relații impuse de nevoi fiziologice, cum se justifică personajul – cu o româncă, emancipată, învățătoare la școala din sat. Această trădare, chiar dacă va fi acceptată la timpul respectiv, în numele dragostei, de tânăra un-guroaică, tot va avea repercusiuni în psihicul ei, făcând-o vulnerabilă în fața masculinității, provocând cititorul la analiza moralității într-o relație asumată. Așa se naște dorința personajului de a afla adevărul despre sinele și mintea masculină, „sinele masculin dezbrăcat”. Aici intervine factorul psihologic al povestirii și capacitatea scriitoarei Ildiko Șerban de a devoala atât mentalul masculin, cât și pe cel feminin, planurile succedându-se cu intensitate și regularitate.

De apreciat la povestirea de față este nu doar dramatismul narațiunii și dinamica textului, dar și ludicul rafinat, prozatoarea având darul comicului de situație, personajul masculin fiind când sarcastic

cu propria persoană, când ironic, monologul pe care îl are cu sine fiind amuzant și atractiv.

Cadrul unde se petrece acțiunea este limitat. Pe de o parte biroul clasic unde își desfășoară activitatea doi funcționari, pe de altă parte o margine de depou, unde aceștia coboară ori pentru a fuma, ori pentru a-și limpezi gândurile în liniștea nopții. Toate acestea formează decorul perfect pentru o piesă de teatru traversată de sunetul „trenului de zece și un sfert”, încă de la prima scenă. De asemenea unitățile dramatice narrative sunt adevărate scene ale vieții, în care conflictul interior susține cu vehemență acțiunea. Narațiunea devine, mergând pe acest ax dramaturgic, un moment de decupaj de maximă intensitate dintr-o poveste de viață.

Scriitoarea Ildiko Șerban pare că își susține cu propria experiență proza, astfel încât narațiunea arată ca o filă din povestea vieții sale, aproape ca o proză memorialistică. Și afirm asta tocmai pentru că Ildiko Șerban s-a născut la data de 20 octombrie 1963, în Târgu Mureș, are origini ungurești și este licențiată în Asistență Socială. Primii ani de școală i-a făcut în limba maternă, de la zece ani studiind și urmând școli în limba română, atrasă fiind de țara natală, de locurile pitorești, de obiceiurile sale, pe care le descrie cu iubire mioritică. Hotărârea

ei de a studia în limba română, de a-și îmbogăți arealul lingvistic, dar și de a-și îmbogăți bagajul literar, istoric, cultural, i-a adus dezaprobarea comunității maghiare care a considerat-o mulți ani o dezertoare, acest lucru schimbându-se odată cu intrarea ei în viața literară și progresul remarcabil. Dar nici comunitatea română nu i-a fost mai prietenoasă, privind-o cu rezervă și circumspecție, mai ales pentru crezurile ei – Ildiko Șerban declarându-se româncă prin simțire, prin naștere, țara ei fiind România. Dubla stigmatizare a făcut-o pe scriitoare să își piardă busola lui „eu sunt”. Abia când poezia și proza au început să se materializeze în volume și ea să fie recunoscută de lumea critică pe plan național, scriitoarea și-a regăsit echilibrul, liniștea și împlinirea existențială și interioară.

„Trenul de zece și un sfert” este un altfel de tren, cu vagoane întocmai ca actele vieții pe care scriitoarea Ildiko Șerban, cu multă îndemânare, ridicând cortina grea a stigmatizării, le-a transformat într-o proză de cea mai bună calitate, plină de tensiune epică, din care nu lipsesc situațiile limită, finalul fiind cu adevărat tulburător, întărind, dar și răsturnând simbolistica evenimentelor traumatizante care au definit personajul feminin.

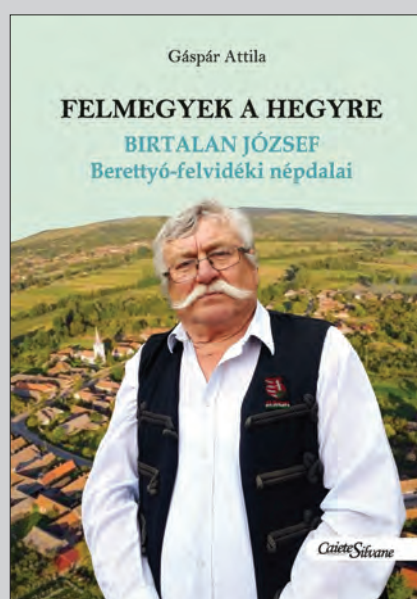
Un nou volum de Gáspár Attila la Editura „Caiete Silvane”

La Editura „Caiete Silvane”, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, a apărut volumul „Felmegyek a hegyre. Birtalan József Berettyó-felvidéki népdalai” semnat de profesorul Gáspár Attila. Cartea cuprinde 109 cântece populare culese, corectate și completate de autor în perioada 2018-2022 din zona Văii Superioare a Barcăului. Majoritatea lor sunt cântece de dragoste, de muncă, de joc și voie bună. Sunt incluse și cântece de autor și lieduri de autor.

„Cântecele populare din această carte au fost păstrate în sânul fa-

miliei Birtalan din Boghiș și au fost transmise din tată-n fiu. La două dintre cântece, textul a fost corectat și completat până la trei strofe de o mătușă a lui Birtalan József. Cântecele sunt interpretate la baluri, nunți și reuniuni familiale. Birtalan József are un repertoriu foarte bogat și este un interpret autentic, aproape unic în zona Barcăului Superior” (Gáspár Attila).

La Editura „Caiete Silvane”, Gáspár Attila a mai publicat volumele: „Perecsenyi sugár torony: 150 szilágysági népdal, népies dal” (2020) și „Amerre én járok. Citeraleckék, 2016-2021. Csupros Citeracsoport – Zilah” (2021, în colaborare cu Gáspár Enikő).





Cartea îngerilor

Gheorghe GLODEANU

Volumul *Ceasuri sfinte* de Bucura Dumbravă a apărut în 1921. Ediția a doua a văzut lumina tiparului în 1927, la scurt timp după trecerea în neființă a autoarei. În 2002, cartea a fost retipărită cu un titlu puțin diferit, *Cartea îngerilor. Ceasuri sfinte*. Modificarea ține cont de planul inițial al lucrării, o carte concepută în colaborare cu regina Elisabeta (Carmen Sylva). Din păcate, proiectul nu s-a mai finalizat din cauza trecerii în neființă a înaltei protectoare a autoarei. Versiunea modernă a cărții reproduce ediția publicată în 1927, îngrijită și prefațată de Emanoil Bucuța. În scurta sa prefață, editorul de onoare precizează că Bucura Dumbravă și-a conceput lucrarea în două volume. Din păcate, volumul al doilea nu a mai fost finalizat. Au rămas doar trei legende care au fost valorificate în ediția a doua a cărții și au fost reluate în versiunea din 2002. Merită reținută observația lui Emanoil Bucuța că Bucura Dumbravă „a crezut totdeauna în suflet și în călătoria lui”. Mai mult, unele povestiri au fost concepute ca „întrupări ale ei în alte veacuri și între alte noroade, uneori chiar între îngeri”. Sunt cuvinte emblematice privind concepția despre viață a teozoafei.

Cartea se deschide cu o *Închinare* datată 1919, în care prozatoarea își explică proiectul. Ea mărturisește că, inițial, *Cartea îngerilor*, trebuia să aibă două părți. Prima secțiune urma să fie redactată în versuri de Carmen Sylva, în timp ce a doua trebuia să fie elaborată, în proză, de Bucura Dumbravă. Lucrarea urma să prezinte o serie de experiențe pe care cele două iubitoare de artă le-au trăit sufletește împreună. Merită să reținem din confesiunile teozoafei faptul că, în

viziunea ei, „legătura duhurilor nu are sfârșit”. Cartea îi este dedicată prietenei regale, Carmen Sylva, care, prin simpla ei prezență era în măsură să sfințească orele trăite. Proiectul *Cărții îngerilor* s-a născut spre sfârșitul războiului balcanic, într-o perioadă istorică zbuciumată, ce a culminat cu stingerea primei doamne a României. Priveghind lângă patul de suferință al reginei Elisabeta, Bucura Dumbravă a trăit cele mai sfinte ceasuri de care a avut parte alături de prietena ei regală. Este interesantă viziunea celor două doamne asupra morții. Aceasta nu era privită ca o stingere definitivă, ci ca „o poartă care duce într-o viață nouă”. Confruntată cu teroarea istoriei, marea regină visa să depășească mizeria terestră, pentru a ajunge pe un tărâm mai bun. Aspirațiile celor două femei erau întreținute de lecturile din Emanuel Swedenborg, care promiteau altceva, posibilitatea refugiului într-un tărâm mai blând, spiritualizat, locuit de îngeri. Bucura Dumbravă reconstituie portretul spiritual al prietenei sale regale, o ființă sensibilă, afectată de asprimea și de nedreptatea omenească. Ea descrie un voiaj pe Dunăre în compania familiei regale, iar Delta îi apare ca o veritabilă țară a visurilor. Este vorba de o reîntoarcere la o natură primordială, la paradisul biblic. Bucura Dumbravă insistă pe „ceasul cel mai sfânt” pe care l-a trăit la cel din urmă apus de soare. În mirifica înserare, călătorii priveau vrăjiți mărețul pod peste Dunăre, în care văd o punte între Apus și Răsărit, „drumul cel mai scurt spre India”. Nu întâmplător, talentul prozatoarei răzbate mai ales în cazul descrierilor de natură. La câteva luni de la această



călătorie, regele Carol se stinge. De aici valoarea documentară dar și emoțională a textului. Bucura Dumbravă este un martor al istoriei. Ea s-a putut apropia de familia regală mai mult decât orice alt scriitor al epocii. Este zugrăvită înmormântarea Elisabetei de Wied și se prezintă mausoleul de la Curtea de Argeș.

După Dimitrie Bolintineanu, Bucura Dumbravă readuce în centrul atenției o specie mai puțin cultivată în literatura română, legenda. Spre deosebire de legendele istorice ale lui Bolintineanu, ea cultivă legendele mitologice sau religioase. În literatura română, cei mai cunoscuți autori/culegători de legende sunt Ion Neculce cu *O samă de cuvinte* și Dimitrie Bolintineanu cu *Legende istorice*. Pe lângă ei, mai pot fi amintiți Vasile Alecsandri și V. Voiculescu. Originalitatea scrierilor Bucurei Dumbravă trebuie căutată în faptul că ea se apropie de legendele religioase, un domeniu mai puțin abordat în literatura română cultă.

continuare pe www.caietesilvane.ro



Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

Toate neputințele îmbracă forma urii, omul urăște cam tot ceea ce nu poate fi, detestă tot ceea ce nu poate înțelege. R. Girard e de părere că: „Există un prag dincolo de care ura nu-și mai află temeii”. Dimpotrivă, ura nu are limite tocmai pentru că își este temeii și combustie. Pentru a se declanșa, ea are nevoie doar de câteva pretexte exterioare. Invidia o activează în cel mai înalt grad. Prostia îi procură motivația. De altfel, ura și invidia sînt afluenții de nestăvilit ai prostiei. Nici chiar iubirea, care este pandantul acesteia, nu poate anihila ura. Sînt situații limită cînd aceasta o poate chiar stimula. Cea mai nocivă formă de prostie e cea care urăște apăsător inteligența. Cea care o urăște pe măsura iubirii deșănțate de sine. O afirmație paradoxală în legătură cu acest sentiment găsim chiar în scrierile biblice: „Dacă vine cineva la Mine și nu urăște pe tatăl său și pe mamă și pe femeie și pe copii și pe frați și pe surori, chiar și sufletul său însuși, nu poate fi ucenicul Meu” (Luca, 14 – 26).

*

Poate că e bine, pînă la urmă, că scriem nu cum vrem, ci doar cum putem. Dacă am scrie după cum vrem, am fi, cu toții, în mod garantat, geniali. Numai că decît geniali închipuiți după voință, mai bine talentați adevărați după putirînță.

Scrisul poate porni din sublimități și reziduuri, din extaz și agonie, din lehamite și exuberanță, din realitate și iluzie, din infernal și paradisiac, din toate și din nimic. Scrisul poate porni chiar și din propria fundătură și derelicțiune. El este un mod de a locui toate aceste stări, de a le da o formă, un conținut. Prezență sădită în urma unei absențe. Cea mai directă modalitate de a te înstrăina pînă te regăsești, de a te îndepărta pînă îți devii cel mai apropiat. Scrisul – tot ceea ce pot face cuvintele din ceea ce crezi că nu poți face. El trebuie să coboare în structura imanentă a cuvîntului, după cum trebuie să se ridice în văzduhul semnificării transcendente. Scrisul resoarbe încet făptura autorului, scriitorul adîncindu-se în magma extranee a paginii albe pînă nu se mai știe cine pe cine scrie. Din acesta mai rămîn la suprafață doar câteva cuvinte stinghere, care vor aluneca și ele în hăul înnegrit de atîta scris. Să-ți pui toată viața la dispoziția cuvintelor, în siajul unor idei, în fantasma exprimării. Să vezi totul prin prisma lor, să te definești doar în rezonanță cu ele. Împovărat de magia lor, în final să înțelegi că nu mai înțelegi nimic. Doar o umbră se mai lasă peste cele câteva cuvinte.

Devenit una cu textul, scriitorul nu mai găsește

calea către cel care a fost, pentru că noua lui identitate necesită o nouă lume. Lume care s-ar putea naște chiar din inocența dezastruoasă a unor cuvinte răsfirate în pagină, a celor câteva litere de lumină așternute peste întunericul ancestral. „Este cu neputință să scrii despre tine însuși mai autentic decît ești tu însuși (...) Despre tine scrii de la înălțimea ta” (L. Wittgenstein).

*

Toate cărțile mele, în special cele de cogitațiuni și eseuri, nu sînt decît sinteza neputinței de a măsura viața cu iluzia scrisului, funeraliile meditabile ale unui *ego* inconfesabil care nu s-a putut regăsi nici în datele realului, nici în cele ale imaginarului. O scurtă privire prin cataracta cuvintelor, o mică victorie a unui eșec molipsitor. Un *proiect* de (in)existență dus metodic pînă la marginea în care totul poate fi tăcut definitiv.

Tot ceea ce am scris este doar o variantă la ceea ce aș fi vrut să scriu, minimul maximalităților ideatice. Din absolutul a ceea ce am vrut să scriu a ieșit doar relativul a ceea ce am putut scrie la un moment dat. Scrisul meu nu este decît demisia mascată pe care mi-o tot dau din postura de muritor. Fugind toată viața de ne-angajări definitive, am ales cea mai angajantă activitate – scrisul. În aparent-totala lui libertate, scrisul te obligă să exploatezi toată fibra ta umană, tot ascunsul și neascunsul care te bîntuie, toată zestre pe care natura a rătăcit-o în tine. După ce te-ai afundat în abisul scrisului, din tine nu mai rămîne decît un ecou care reverberează tot mai stins în cuvinte. Scrisul – un antrenament pentru a fi tu însuși, un ocol interior pentru a te regăsi în propriul adînc. *Acel interior intimo meo*, cu o sintagmă augustiniană. Într-o oarecare măsură, scrisul portretizează o formă de timp, îi domolește curgerea irepresibilă, îl fixează într-un prezent perpetuu.

(Fragmentaritatea discursului, ruperea lui în mici crîmpeie semantice poate ajuta la surprinderea aceluia neajuns structural care poate umple orice definitivitate eidetică – *fermenta cognitionis*. Incompletitudinea poate deveni poarta mereu deschisă a integralității, șansa de a putea surprinde o clipă himera scintilantă a totalității. O gîndire sistematizată poate *locui* în izomorfismul fragmentului.) Deși scriu aforistic, nu prea agreez aforismele, pentru că în acestea talentul stă uneori prea aproape de imposură. În scrisul aforismelor nu prea poți fi decît genial sau mediocru, granița dintre aceste atribute fiind destul de subțire.



Autoflagelare (sau riscurile mărturisirii și ale asumării)

Viorel GH. TĂUTAN

- N-am avut niciodată pretenția și orgoliul originalității enunțurilor mele verbale, oral sau scris.

„Nu pricep ce i-a venit, așa, brusc!” – gândi tânărul.

Paul se apropiase discret de scaunul pe rotile din fața calculatorului, pe care este așezat fiul său, l-a întors către el cu grijă și-a început să-i vorbească acestuia, privindu-l cu ochii săi oboșiți, când albaștri, când cenușii.

- Cred în ceea ce ne spunea o tânără și eminentă doamnă asistent universitar la un seminar de literatură contemporană, în urmă cu exact cincizeci și patru de ani, și anume, că în arta literară este foarte dificil să fii original, mai cu seamă după ce ai citit suficient de multe scrieri ale autorilor clasici și ale celor de după ei până astăzi, pentru a reuși să emiți arogant altfel de opinii. Mai degrabă reușești asta în artele plastice, în actorie și muzică. Iar eu mă întrebam: Cine și cum stabilește agrearea, stabilirea calificativelor, acceptarea unui nou canon și decide ierarhizările în artă? Răspunsul stimulează, la rândul-i, discriminări...

- Bine, măi, tată, te cred și sunt gata să converșăm, dar după ce termin ce mi-am propus pentru astăzi. Lucrez la un proiect pentru firmă. L-am promis șefului meu, în schimbul unui sejur de cinci săptămâni în Sri Lanka.

- În... (*scurt blocaj rațional*) Ceylon? Știi că așa se numea până... pe la începutul anilor șaptezeci? De ce tocmai în Ce..., pardon, Sri Lanka? Sau e secret!

- Un prieten bun de-al meu, coleg de facultate, și-a cumpărat o casă în Colombo, capitala statului. Vrea să înceapă o afacere, o firmă asemănătoare cu cea unde lucrez eu acum. Gata, ne-am înțeles! Nu mai am mult și termin, apoi te ascult! Ia și tu ceva de citit, sau alege-ți un canal tv!

Persistă de câtva timp între ei o stare de tensiune pe care, cel mai adesea, își impun evident să și-o escamoteze. Este un conflict având la bază, după aprecierea lui Paul, similitudini temperamentale, între tată și fiu, în mezalianță cu distanța generațională destul de mare, dar și asemănări genetice de natură caracterială, firești, cu mama. Reacția de acum este declanșată de o discuție recentă. În urmă cu aproximativ două ore și jumătate, Radu pusese la îndoială rolul și motivația îndeletnicirii tatălui său, cum bănuia că este scrisul. După ce l-a întrebat de ce scrie

și publică, a dorit să afle prin ce anume se deosebesc unii de ceilalți poeții, prozatorii, scriitorii în general. L-a răspuns ușor ironic: „Dragul meu, tu ce-ai făcut la orele de limba și literatura română, în gimnaziu și, mai ales, în liceu? Atunci trebuia să afli și să asimilezi cunoștințe despre stil, temă, motiv literar, valoare estetică, implicare etică etc. etc.” „Și, bine înțeles, ar fi trebuit să și citesc opere din bibliografia obligatorie pe care ni le dicta profa, sau proful, la începutul vacanțelor, mai ales al celor de vară... Eram atent la ore, ce era să fac, dacă tot mergeam la școală. Și mai știam că tatăl meu scrie și publică în ziare și reviste, și că îmi va pune întrebări, atunci când ne vom întâlni, mai rar decât mi-aș fi dorit! Dar să nu deviem de la subiect! Tu prin ce ești original? Prin ce anume te deosebești de alți scriitori?” Vocea lui prinsese o tonalitate aproape agresivă, iar îndrăzneala privirii îi induse lui Paul senzația de neliniște.

Dialog întrerupt de soneria telefonului. Radu se întorsese, luase mobilul de pe blatul zidului care despărțea spațiile livingului: „Da. Bine, șefu', peste maximum o oră și jumătate! E ok?” Întorcându-se către tatăl său: „Te rog să mă scuzi!” Se așezase pe scaun în fața calculatorului și se pierduse în spațiul virtual, sau cum să-i zică altfel (?).

*

Paul Stan era cunoscut pentru viața lui agitată. La doi ani de la absolvirea studiilor universitare, se căsătorise cu o colegă de studenție, pe care o cunoscuse cu patru ani înainte, al cărei ascendent profesional și temperamental îl intuise încă de la începutul relației și îi fusese confirmat după terminarea acestei etape. Locuiau împreună cu părinții săi în casa acestora, la curte, cum se spune. Le-au îmbogățit familia doi copii, fată și băiat. Se înțelegeau bine. Micile dezacorduri erau rezolvate cu preponderență pașnic, între limitele respectului reciproc.

Dar imprezibilul s-a inoculat fatal și în viața lor.

Soția sa, Daiana, mama copiilor, profesoara iubită și respectată s-a îmbolnăvit. O boală gravă, un diagnostic incipient eronat, spitale, medici, drumuri, nopți nedormite, iluzia restabilirii, bucuria alterându-se cu îngrijorarea!

Plecarea spre Neant, cealaltă parte a vieții, la vârsta de 34 de ani!

Tragedia!

Dezorientarea!

Paul are patruzeci de ani.

Mama lui dă semne de Alzheimer.

La un an de la decesul soției, prietenii îi prezintă o femeie. Căsătorită, dar despărțită; motivul, nu putea avea copii. Un ideal, i se spune, se va atașa de copiii tăi și va fi bine.

Însă *viața nu este întotdeauna cum dorim noi!* După trei luni, constatând că se deosebesc prea mult pentru a realiza o căsnicie amiabilă, el hotărăște să întrerupă relația.

Replica ei: „Sunt însărcinată!”

El (*interzis*): Asta mai lipsea!

Ea: Nu te bucuri?!

El (*altruist*): Ba da. Sincer, mă bucur pentru tine, însă eu am acceptat relația cu tine știind că nu poți avea copii!...

Ea (*simțindu-se jignită*): Să știi că nici nu este al tău!

El (ușor înviorat): Ești sigură? Dacă așa stau lucrurile, regret că se termină astfel!

Un angrenaj social previzibil se pune în mișcare. Prieteni și rudeni. Părinții săi li se asociază. Cei doi se reîntâlnesc. Se reconstituie cuplul. Trec Toamna și Iarna, vine Primăvara...

Apare copilul! Răducu seamănă surprinzător de bine la trăsăturile faciale bunicului său patern!

Bucurie! Apoi...

Un necaz nu vine singur niciodată!

Proaspăta mamă nu dorește să locuiască în același apartament cu soțul ei și cu orfanii acestuia. Pretinde să locuiască doar cu tatăl copilului și cu băiețelul lor.

Inacceptabil!

Tatăl lui Paul paralizează pe fondul unui AVC provocat de ramolismul cerebral. Are nevoie de medicamente scumpe și masajе ușoare zilnice.

Mama avansează în sindromul Alzheimer.

Medicamente nu se găsesc decât pentru cei cu relații în mediul farmaceutic sau medical. Din nou, nopți nedormite, zile obositoare. Îngrijorare!

La o lună și jumătate după venirea pe lume a lui Răducu, bunicul său, pe care nu-l va cunoaște, pleacă și el spre cealaltă parte a vieții.

De-atunci, ea, Margareta, a continuat să aibă o atitudine ostilă:

Nu l-a chemat la Botezul copilului;

De câte ori se întâlneau, era agresivă, ironică;

Paul nu s-a străduit îndeajuns pentru a-și întâlni băiatul;

În tot acest timp, Radu avea nevoie de tată. Știa că există, știa cine este și unde se află, dar când avea nevoie de un prieten adevărat, căruia să-i împărtășească necazurile și bucuriile, succesele și eșecurile, acesta trăia într-o ficțiune pe care se iluziona să creadă că este realitate obiectivă.

Astfel că nu își poate permite să refuze justețea

atitudinii celui care îi este fiu, dar căruia nu i-a fost decât tată scriptic plutind între ficțiune și realitate, dar numai pentru cei doi orfani de mamă.

*

- Tată, am terminat! Îți propun să mâncăm ceva, apoi putem relua conversația! Ori, în timp ce înfulecăm, pornim și discuția! Ce zici?

Paul își privește ceasul. Da, trecuseră aproximativ două ore, timp în care vizionase destul de superficial, pe canalul *Național Geografic* un documentar despre felinele mari.

Venise la fiul său în urma unei conversații telefonice aprinse. Când l-a sunat, acesta tundea iarba gazonului din curtea casei sale, fapt pentru care i-a solicitat un sfert de oră, pentru a termina lucrul. După o jumătate de oră, l-a sunat iar. Nu mai avea activ Office-ul. Radu este specialist în acest domeniu.

Laptopul cu care lucra acum îl achiziționase la mâna a doua, de la atelierul unui tehnician, pentru un preț rezonabil, cu Windows 10 instalat și nu mai știa care Office. După circa șase luni, a pierdut acest link și nu mai poate folosi Word, serviciu pe care îl utilizează în mod curent în redactarea scrierilor sale, pe care le trimite prin Messenger Google redacțiilor unor publicații

Decis, Radu i-a trimis un mesaj cu un link de la Microsoft, precum și cheia de instalare, dar nu au reușit să se înțeleagă, deoarece Paul nu-și propusese vreodată să învețe totul despre operarea pe computer. Se mulțumește cu accesul la Word și cu abilitatea de a posta și a expedia ceea ce scrie pe adresele electronice ale revistelor și ale editurilor. Nu mai are nici vârsta, nici timp să învețe hățiturile operării pe calculator. După eșecul colaborării prin telefon, fiul său i-a trimis un mesaj concludiv inacceptabil, din punctul de vedere al părintelui: „nu am de unde să știu fiecare fereastră care apare într-un software. Iar dacă primesc indicații contraintuitive și false, nu am cum să ajut. Fă un curs de operare pe calculator, ți-am zis de mai multe ori. Dacă nu, rămâi, te rog, la pix și foaia de hârtie, sau la mașina de scris. Salut!... Nu pot să lucrez cu „nu știu”, „nu-l găsesc”, „nu-l văd”, „unde-i aia?”, „nu apare”, „nu scrie”. ... este extrem de frustrant să lucrez cu tine, cum probabil îți amintești și tu cât de frustrant a fost să lucrezi cu elevii tăi care pur și simplu nu voiau să învețe. Ca să poți relaționa, dacă aș fi analfabet, cum ar fi să te sun de fiecare dată când am nevoie să citesc sau să scriu ceva și să încep să-ți descriu cum arată litera și să tot zic „nu știu”, „nu găsesc”, „paragraf, ce-i aia?”, „cum adică, literă mare?”, „căciulița, pe ce literă se pune?”, „cum arată căciulița?”, „să o ia mama naibii de scriere!” Ar fi frumos, nu? Deloc frustrant!

(Va urma)



Începuturile învățământului în Traniș*

Aurel MEDVE

De-a lungul timpului, biserica și școala au fost pilonii de bază ai societății rurale transilvănene. Cu certitudine, începuturile învățământului românesc în Sălaj se leagă de mănăstirile ortodoxe sălăjene, adevărate focare de cultură, căci „începuturile școlii la români, ca și la alte neamuri, este a se căuta în tinda bisericii și în mănăstiri” (I. Ardeleanu Senior, în *Școala Noastră* nr. 1/1935, p. 28), iar preotul din Aluniș, Laurențiu Bran (1940, p. 19) afirma că: „Școala, această temelie a oricărei vieți culturale, crescută în umbra bisericii, a fost cel dintâi factor, care a contribuit la luminarea satelor și prin aceasta la ridicarea neamului”. Sunt relevante considerațiile renumitului dascăl sălăjean Ioan Ardeleanu Senior (1936, p. 6) asupra procesului instructiv specific acestor vremuri: „Cunoștințele ce se primeau în aceste mănăstiri se reduceau de comun la cititul cu cirile din cărțile bisericești și la cântări religioase pentru cei ce voiau să devină cantori și la citit, scris și cântări religioase pentru cei ce voiau să se preoțească”. Nu avem dovezi, dar este posibil ca și din Traniș să fi mers unu-doi tineri spre a avea biserica diac (cantor) din sat. Până la jumătatea secolului al XVIII-lea școlile mănăstirești au dat satelor sălăjene preoții și cantorii bisericești.

Preoților ortodocși români din Transilvania li s-a dat poruncă, în 1567, de a ține liturghia în limba română. Gabriel Bethlen (principe al Transilvaniei între 1613 și 1629) a emis prin Dieta de la Alba Iulia, ținută la 23 iunie 1624, o lege prin care s-a dat dreptul copiilor români de a frecventa școli, cu pedepse pentru stăpânii iobagilor care se opuneau. Frecventarea era admisă dacă nu o făcea în scopul de a scăpa de iobăgie și armată. Prin acea lege se stipula că au dreptul de a frecventa școala doar „aceia care vor proba de ajuns că în adevăr se prepară pentru popie sau dascălie sau diecie” (N. Albu, 1944, p. 43).

În anul 1675 Sinodul Bisericii Ortodoxe din Transilvania reunit la Alba Iulia, sub conducerea lui Sava Brancovici a hotărât ca fiecare preot să facă slujbă religioasă numai în limba română și să facă școală cu copiii: „Iară pentru ca să se mai întărească și pruncii nefiind școală, unde să învețe, tot creștinul să-și ducă pruncii la biserică și popa după ce va isprăvi cu slujba bisericeii să facă știre cum să se strângă pruncii la biserică, să-i învețe, cum este scris mai sus, adică Tatăl Nostru, Crezul, 10 Porunci” (E. Trif, 2011, p. 19). Având în vedere faptul că parohia Traniș (*Kis*

Goroszlo) era ortodoxă, preotul se va fi conformat acestei hotărâri. Foarte probabil, acolo, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea se află începuturile învățământului românesc din satele Țării Silvaniei.

Prezența, în secolul al XVIII-lea, a unui număr mare de preoți în multe sate sălăjene ar putea fi un indiciu că o parte din ei, cei mai tineri, îndeplineau și funcția de dascăli, învățându-i pe copii rugăciuni și noțiuni elementare despre scris și citit. „Preotul al doilea, care se ocupa mai intensiv, cu instruirea copiilor, se numea învățător (Ludimagister) și el locuia în clădirea școlii ridicată de săteni pe grădina bisericii. Aceste școli funcționau din timpuri vechi, nelăsând nici o urmă pentru posteritate despre existența lor, numai când erau conturbate în funcție și, din procesele făcute în legătură cu ceva samavolnicii, luăm act despre existența și funcționarea lor pe vremuri vechi considerabile” (L. Bran, 1940, p. 19). Preotul dascăl, cu siguranță nu se deosebea prea mult în privința situației materiale de țăranul asuprit.

Trecerea treptată a românilor la biserica unită a deschis calea ridicării învățământului pe o treaptă mai înaltă. Probabil, în jurul anului 1730, tranișenii au aderat la uniație. La 13 iulie 1744, episcopul Grigore Maior cerea cu insistență ca „în tăt satul diecii să învețe pruncii” (A. Medve, 2002, p. 149). Nu excludem posibilitatea ca și prin satul Traniș, conform tradiției, să fi trecut și *învățători ambulanti* care organizau cursuri temporare într-o casă țărănească. Școlarizarea dura până când ucenicii învățau „tot ceea ce știa dascălul”, adică cititul, scrisul și copierea de manuscrise. Poate un asemenea învățător să fi fost și *Popa Filip* din Năpradea, la începutul secolului al XVIII-lea (A. Medve, 2017, p. 92).

Primele raze de lumină spre deșteptarea culturală a poporului român au apărut în perioada de domnie a împărătesei Maria Tereza (1740-1780) când Curtea Imperială de la Viena, influențată de ideile iluministe, aflate în vogă în toată Europa, a înființat școli cu limba de predare românească. Convinsă de importanța culturii pentru prosperarea și gloria Imperiului Habsburgic, împărăteasa Maria Tereza a poruncit să se ridice în toată Țara Ardealului școli normalicești, iar prin diploma sa din 15 aprilie 1746 pune în vedere domnilor de pământ că „au să cadă sub grea pedeapsă de vor împiedica pe copiii iobagilor români de a cerceta școala (*Jobagiorum dein Valachorum filii, Scholas actu frequentantas...*)” (I. Ar-



Clădirea școlii din Traniș care a funcționat între anii 1882 și 1955

deleanu Senior, în *Școala Noastră*, 3-4, 1935, p. 166). Decretele împărătesei și ale fiului ei au întâmpinat însă opoziția domnilor feudali. Cu anul 1746 începe epoca școalelor naționale (poporale) care se va sfârși odată cu apariția *Legii Naționalităților*, în anul 1868. Maria Tereza a pus accent pe ridicarea culturală a popoarelor din monarhia habsburgică, pornind de la „decadența și neștiința la care ajunsese popoarele în timpul stăpânirii turcești”, dar și de la dorința personală de a avea soldați bine pregătiți, meșteșugari și comercianți instruiți.

Cea mai veche școală românească din actualul județ Sălaj pare să fi fost cea de la Sângiorgiul Meseșului (1713), iar a doua cea de la Traniș (1747), cu unul din preoți ludimagister (A. Fărcaș, 1971, p. 14). Preotului Laurențiu Bran, născut la Tohat, în anul 1865, fost preot greco-catolic la Aluniș (1890-1942), primul român care a tradus poeziile lui Mihai Eminescu într-o altă limbă (maghiară), îi datorăm primul articol bine documentat (în revista *Țara Silvaniei*, 1940) privind începuturile învățământului în satul Traniș.

La 1746 Dieta Transilvaniei aproba exproprierea unor porțiuni canonice pentru preoții români, chiar și pentru aceia ce vor îndeplini funcția de *ludimagister*. Un an mai târziu, un document de arhivă (970/1747, filele 20 și 28, în limba maghiară), legat de exproprierea de la baronul Wesselényi a unei posesiuni canonice pentru biserică și preot, se consemnează: „Afară de aceasta fiindcă aici în comuna Traniș sunt doi preoți, dintre cari unul e Ludima-

gister (învățător), am aflat de bine să expropriem și pentru dânsul un intravilan din moșia baronului Wesselényi, ca să aibă unde residea și numitul Ludimagister”. Acel învățător, Gligor Pop, a murit curând, iar văduva lui s-a măritat după administratorul moșiei baronului Wesselényi, care a ocupat edificiul școlii. Parohul din Traniș, Ioan Inceu Pop, a relatat episcopului Grigore Maior, de la Blaj, despre aceste samavolnicii, iar episcopul greco-catolic, pe data de 15 iulie 1776, a adresat o solicitare către comitele suprem al comitatului Solnocului de Mijloc „ca să pună capăt acestor nelegiuiri”, dar toate au fost zadarnice. Situația era nerezolvată și în anul 1789, așa cum reiese dintr-o scrisoare a ilustrului Gheorghe Șincai, datată Zalău, la 7 octombrie, adresată Oficiolatlui comitatens „ca să pună capăt stării scandaloase cu școala din Traniș” (L. Bran, 1940, p. 20, T. Lucăcel, 1972, manuscris, A. Medve, 2002, p. 150, A. Medve, 2017, p. 93). [...]

Începuturile învățământului în Traniș, la fel ca în alte sate, din Țara Silvaniei, nu poate fi înțeles fără a ține seama de realitățile economico-sociale și mentale ale satului, căci satului îi revenea datoria de a întreține școala și biserica. Până spre mijlocul secolului al XIX-lea satul era sărac, cu aproape toți locuitorii în stare de iobăgie, cu gospodării răsfirate pe ulițe pline de noroi, cu case mici și joase din potice (lemn) acoperite cu paie, cu ferestre mici și pardosea de pământ. De obicei, întreaga familie locuia într-o singură cameră. Veacurile de iobăgie i-au făcut pe oameni să fie supuși, purtând povara

muncii pământului spre a supraviețui și a-și achita obligațiile feudale. Colectivitatea avea de întreținut nu doar școala cu dascălul ei, ci și biserica cu preotul și oamenii ei, precum și administrația comunală formată din jude, notar, colector de dări, jurați. Situația comunității din Traniș nu era diferită de cea a majorității comunităților sărace, așa că școala nu era principala prioritate a satului. „Născute din dorința obștilor sătești sau din sila poruncilor împărătești și episcopoești, foarte multe din școlile noi nu aveau un local propriu, ci își desfășurau activitatea în câte o casă din sat și nu aveau un dascăl cu o pregătire adecvată chemării sale, ci funcția era deținută de la un an la altul de un om cu ceva carte, fie diacul bisericii, fie preotul, fie un tânăr cu câteva clase normale sau gimnaziale, foarte adesea un fiu, o rudă, un protejat al preotului ori protopopului” (S. Retegan, 1994, p. 8).

Promovând reforma școlară (*Ratio educationis* – 1777 și *Normei regia* – 1781), Maria Tereza a pus bazele învățământului de stat din monarhia austriacă, iar fiul acesteia, Iosif al II-lea (1765-1790), adept al *absolutismului luminat*, a introdus învățământul primar obligatoriu. La 3 iunie 1776, cu ocazia sinodului protopopesc ținut de Grigore Maior la Sărăuad, adresându-se preoților spunea: „poruncim ca în tot satul diecii, școală să ție și să învețe pruncii, iară oa-

menii datori să fie după datoria sa cea creștinească să-și deie pruncii la școală ca să nu crească dobitoace” (C. Bârjac, 2003, p. 40).

O contribuție inestimabilă, la opera de ridicare a *școalelor naționale* și-a adus-o Gheorghe Șincai care, în calitate de inspector general pentru școlile românești unite (1782-1794), a înființat în Transilvania un număr de 376 de școli. El a jucat un rol hotărâtor în deschiderea unor școli românești și în Sălaj. Împreună cu protopopul Noțigului, Vasile Andreica, marele ctitor de școli, a cutreierat și satele de pe Valea Someșului organizând mai multe școli, precum cele din Traniș, Nadișul Român și Motiș (I. Ardeleanu Senior, 1971, p. 17, I. Ciocian, 1988, p. 770). Și prof. Ion Ivănescu era de părere că Gheorghe Șincai ar fi înființat școala din Traniș (I. Ivănescu, 2002). Pentru a veni în sprijinul dascălilor, Șincai a elaborat și a publicat manuale didactice. Învățătorii dieci îi „învățau pe puținii școlari cu multă tragere de inimă pentru școală cele opt glasuri și cântări liturgice. Dintre aceștia, care învățau din năzuință proprie cu ajutorul dascălului, ajungeau să cunoască numerii scriși cu cifre și litere cirilice” (Nicolae Albu, 1944, p. 246).

* *Fragment din volumul lui Aurel Medve, „Monografia satului Traniș”, în curs de apariție la Editura Caiete Silvane.*

„În filosofie trebuie recuperată dimensiunea comunicabilității”

Filosoful și profesorul zălăuan **Claudiu Mesaroș** de la Universitatea de Vest din Timișoara a fost invitatul lui **Daniel Săuca** în cadrul celui de-al șaptelea episod din proiectul media *Dialogurile Caiete Silvane online*, unde a discutat despre manifestarea filosofiei ca știință atât în sistemul de învățământ cât și în spațiul public și despre consilierea filosofică, specializarea cea mai recentă a practicii filosofice. „În filosofie trebuie recuperată dimensiunea comunicabilității, în sensul în care poți să popularizezi idei filosofice de care publicul ar putea să nu fie neapărat interesat, dar să pui în aplicare idei și tehnici filosofice, de argumentare, de antrenare a unor abilități de gândire astfel încât publicul sau interlocutorul tău să simtă că primește o lecție personală. Dacă filosofia în sensul ei tradițional, academic a construit niște tehnici și instrumente cu care filosofi încercau soluționarea unor probleme universale ale omenirii, în consilierea filosofică aceleași tehnici și instrumente teoretice se folosesc pentru rezolvarea unor probleme individuale ale interlocutorului.



Consilierea filosofică nu este un mentorat, care să solicite un fel de convertire axiologică, ci este o consiliere în sensul în care interlocutorul este ajutat să gândească corect și să gestioneze probleme cotidiene, de natură culturală”, a spus Claudiu Mesaroș. Întregul dialog poate fi urmărit pe conturile de facebook și youtube ale Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și ale revistei „Caiete Silvane”.

(A.-B.K.)



Jurnal de călătorie (1821-1822) (12)

WESSELÉNYI Miklós - fiul

- fragmente -

1 mai 1822

De câteva zile, aici avem parte de o vreme deosebit de frumoasă, dar ziua de azi, mai ales dimineața, n-ar putea fi mai agreabilă și mai senină nici măcar în Grecia. M-am dus pe jos la terenul de exersare, dis-de-diminează, la orele șase. Am savurat aerul splendid, cerul curat, verdeața revigorată de roua dimineții, iar priveliștea cailor acoperiți cu păături care s-au fofilat ca niște umbre [pe lângă mine] i-au adăugat un plus mirific. Mai târziu, m-am deplasat călare în cealaltă jumătate, ca să urmăresc antrenamentul [cailor], iar după-masă ne-am dus cu [Henry] Edwards în parcul din Cheveley al Ducelui de Rutland. Verdele incomparabil al pajiștii părea și mai însuflețit de vederea celor o sută de cerbi lopătari, întovărășiți cu câteva vacuțe roșcate sau bălțate, care pășteau acolo. Uriașii stejari bătrâni tocmai porniseră să înverzească și semi-nuditatea lor se distingea clar printre ceilalți copaci înfrunziți sau [chiar] înfloriți. În mijlocul parcului, se află clădirea: mare, frumoasă. Nimic artificial, nu există drumuri sau poteci, doar natura păstrată intact, sănătos. Întrucât aici domnesc cutezanța și armonia păcii, găsim toate soiurile de păsăret, de la cele mai măiestre cântătoare la ciorile croncănitoare. Întâlnești la tot pasul iepuri, potârniche, fazani [care umblă] fără pic de teamă. Grajdurile sunt mari, înalte și luminoase, dar și aici, precum am văzut și-n alte părți ale Angliei, există un singur rând de ferestre, pe doar o parte a clădirii, ceea ce afectează calitatea aerului într-o măsură mai mică sau mai mare. Podeaua este pavată cu cărămizi așezate pe muchie. Fratele lui Edwards este [cel care răspunde de pregătirea cailor de curse,] „training-groom”-ul hergheliei din Rutland.

2 mai

M-am dus cu poștalionul în Bury, pe locul de lângă vizitiu, iar de acolo în Bildeston. Mister Wilson nu era acasă. „Stud-groom”-ul său, Bromley, a citit scrisoarea lui Weatherley și m-a primit foarte bine, mi-a arătat tot. Wilson nu participă la curse, ține herghelia doar pentru vânzarea cailor, de aceea nu-și antrenează mânjii. Are 22 de iepe, toate sunt „thoroughbred” [pur-sânge englez]. Printre ele, sunt unele deosebite. Foarte puține prezintă defecte. La niciuna n-am văzut excrescențe osoase, dar nu toți mânjii au oase ca lumea. Într-un an, se fată 16-18 mânji. Și aici, monta decurge tot precum am văzut în Anglia, până acum.

Pășunea de vară a iepelor se află într-o vâlișoară frumoasă, prin care curge un pârâu. Mi-a amintit atât de



mult de Șoimuș, încât mi-am închipuit că aș fi acolo. Iarba este ca la noi, cam peste tot. Pe partea mânjilor, crește trifoi din belșug. Iepele nu pasc împreună, ci întregul spațiu este parcat în petice separate de șanțuri nici prea late, nici prea adânci. Câte o parte dintr-astea ocupă cam cât jumătate din cel mai mic teren rezervat mânjilor în Jibou. Pe o suprafață delimitată, pasc 2-3-4 iepe și încă altele, alături de ele. I-am mărturisit lui Bromley mirarea că animalele rămân separate și nu încearcă să se adune laolaltă. El a afirmat că numai caii pur-sânge pot fi ținuți așa și că știe din experiență că toate celelalte rase sar peste șanțuri sau garduri, doar ca să fie împreună. Și Bromley consideră nimerit ca vitele să pască împreună cu caii, pentru ca diferitele feluri de iarbă să fie mâncate deodată [fără mofturi]. Muștele chinuie și aici animalele, așa că în zilele toride din iulie și din august, iepete sunt mânate să stea în grajduri de la 11 la 5 după-masă, apoi sunt scoase, să rămână afară noaptea. Fiecare iapă primește câte o porție de fân, fie noaptea, fie ziua, ieselea este întotdeauna plină, dar nu prea se atinge de el, preferă ovăzul, dintre ele primesc numai animalele bătrâne sau de mare preț, câte o traistă pe zi, în timp de vară. Celelalte și cele sterpe trăiesc cu iarbă, dar fără să le apară coastele. Pe fiecare petic de pășunat se află câte un umbrar, a cărui poartă mare este veșnic deschisă ori, unde au doar o ușă, ea este una pivotantă. [În celelalte luni,] iepete sunt băgate noaptea în grajdurile de lângă casă. Acolo stau și iarna, dar ziua sunt scoase afară timp de 4-5 ore. O parte dintre iepe, cele sterpe, au rămas toată iarna în exterior, dar la [pășunat] iarbă. Mânjii sunt înțărcați în octombrie și primesc fân, ovăz (uneori măcinat) sau, adesea, tocătură de tulpini și întotdeauna morcovi. Cu excepția coamei și cozii, niciodată nu este țesălat până când i se pune șaua în spinare, dar este îmblânzit și obișnuit cu priponul. În ferestrele grajdurilor, arareori sunt mon-

tate geamuri. Iarna, fiecare iapă și mânz primește zilnic câte o traistă de ovăz; cu toate acestea, cantitatea de furaj variază în funcție de puterea și conformația animalului. Bromley consideră că amestecul umed de tărâțe și de ovăz este potrivit. Altminteri, ovăzul este folosit doar uscat. Leguminoasele sunt excluse, deoarece ar provoca umflarea picioarelor și a vezicii urinare. Iepele străine, aduse la montă, stau aici șase săptămâni. [...] Ele conviețuiesc cu cele ale lui Wilson, dar, până să se amestece, întâi sunt legate în pripon și lăsate să se acomodeze una cu cealaltă. Lui Bromley nu-i place crupa dreaptă și preferă ca spinarea să fie ușor arcuită. Am văzut aici un mânz foarte frumos, de doi ani, dar cu hernie ombilicală. Bineînțeles că adesea suferă de colici și sunt nevoiți să-i dea „phisc” [tratament medical].

3 mai

După examinarea cailor, am mers cu o șaretă „gig” până la Bury și de acolo m-am întors în Newmarket cu un „stagecoach”.

4-5 mai

Mi-am continuat activitatea obișnuită, adică examinarea cailor, aflați în interior sau în exterior. Timp de vreo opt zile, a ținut vremea frumoasă, senină și călduroasă, aproape secetoasă. Dar azi după-amiază a plouat iute și bine.

6 mai

De dimineață, revenind afară, am făcut aceste însemnări despre antrenamentul cailor, referitoare la zilele de ieri și de azi. [Urmează observații legate de performanțele cailor.]

„Second Spring Meeting” a început azi. Nu este [un eveniment] la fel de cunoscut precum primul. Nici cursele, nici pariurile, nici numărul de spectatori nu este atât de mare ca la prima ediție. Széchenyi tocmai a sosit ca să prindă întrecerile. Am luat prânzul, împreună cu Wilson, Weatherley, Ramsboltom și alții, a fost groaznic de plictisitor. Prânzul englezesc este rigid și cu reguli impuse, nu-mi place deloc acest stil de etichetă. Mâncarea e proastă, iar băuturile nesănătoase.

7 mai

Széchenyi l-a cumpărat pe Shreckhorn de la Ramsboltom cu 200 de guinee și s-a angajat să dea poimăine încă 30 dacă el va câștiga întrecerea cu Euphrates.

[Duminică], 12 mai

Miercuri și joi [8-9 mai] au avut loc întrecerile. Széchenyi a cumpărat-o pe Flame-t pentru 100 de guinee. După una dintre cursele de deunăzi, noi am cumpărat această iapă cu 100 de guinee și, când am tras-o la sorți, mi-a revenit mie, dar proprietarul s-a răzgândit asupra prețului, a cerut 150 de guinee și am rămas fără ea. Joi și-a coborât pretențiile la 100 de guinee și Széchenyi a achiziționat-o imediat.

La Tattersal, s-au licitat mai mulți cai. [Urmează prezentarea ofertei.]

Din Newmarket, am sosit împreună cu Széchenyi și Weatherley la Bildeston, ca urmare a invitației de neevitat, făcută anterior de către Wilson. Locuința sa este mobilată cu gust, se află într-o clădire confortabilă, fără prea multe extravagante arhitecturale, dar comodă și frumoasă. În mod obișnuit, nu se poate imagina nimic mai potrivit decât un conac englezesc de la câmpie, situat pe pajiștea de catifea înverzită din mijlocul unui parc minunat. Din păcate, o ploaie pociată nu ne-a permis să ne bucurăm de frumusețea locurilor. Wilson ar fi dorit mult să ni-l paseze pe Loory sau pe Chilkon, [un mânz de] 2 ani, dar, cu un pic de noroc, am reușit să ne eschivăm. Széchenyi ar fi dat 300 de guinee pe Medora, dar Wilson n-ar renunța la ea nici pentru 500. Weatherley și-a întins toate plasele împrejurul nostru și mă tem că, oricât ne-am zbate, tot ne va agăța în ele.

Vineri [10 mai] seara, în Londra. Sâmbătă, Széchenyi m-a prezentat lui Eszterházy [Pál], ambasadorul monarhiei habsburgice].

La Tattersall, am examinat ipele din Hamptoncourt scoase la licitație. Cinci dintre ele au corespuns.

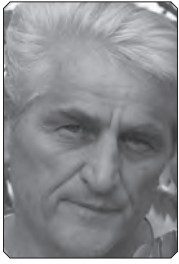
Duminică am participat la liturghia ținută în capela lui Eszterházy. Am luat prânzul la Tattersall și, deoarece n-a contat unde, ci ce anume mănâncă omul, ne-am ghiftuit.

Luni, Széchenyi l-a lăsat pe Weatherley să participe la licitație, drept care el n-a mai trecut pe-acolo. Eu am fost prezent, dar deoparte de Weatherley și nu mi-am închipuit că va cumpăra vreuna dintre ipele mult supraevaluate. La sfârșit, am aflat că a achiziționat-o pe Southdown cu 220 și pe fratele lui Rubens cu 300 de guinee.

Azi, am lămurit cu Széchenyi, fără să ne înfierbântăm prea tare, mai mult de nevoie, un aspect legat de problema achiziționării. Eu, în măsura posibilităților, am umblat mult și am participat la târgurile desemnate de el – acțiune care n-a fost reciprocă. Din această cauză, n-am găsit sau am întâmpinat greutăți la procurarea cailor. Nu-mi convine, mai ales dacă mă gândesc la recomandările și la promisiunile făcute de Széchenyi în Ardeal [înainte de plecare]. M-a durut foarte mult să văd dezinteresul manifestat față de mine în această privință. Nu i l-am reproșat, ci i-am vorbit deschis. El s-a simțit jignit, cu interesele lezate și s-a mâniat – în vreme ce eu mi-am păstrat sângele rece. În orice caz, cred că eu aveam dreptate, dar azi văd că a fost o toană copilărească să mizez pe delicatetea simțământului de prietenie și, bazându-mă pe ea, să emit pretenții. El este cel mai bun om din lume, dar pasiunile sale îl acaparează, îl preocupă mai mult să se etaleze ca un om bogat și un magnat de viță nobilă decât să simtă cât de norocos ar fi să se străduiască din tot sufletul pentru a ferici un prieten.

Traducere de GYÖRFI-DEÁK György

continuare pe www.caietesilvane.ro



Ioan
NISTOR

Un cimitir la limita realului. Ip, într-o toamnă policromă

(reportaj cu inima în pumni)

Motto: *Uitarea și iertarea au legile lor...
Cauzele sunt multiple, lecurile sunt puține,
dar nicio rană nu se vindecă deplin fără remușcările
celor care scot primii sabia.*

O ploaie nervoasă, apoi tulbure și, în cele din urmă, caldă și odihnitoare. O ploaie mult așteptată pe care oamenii din Ip o acceptă cu satisfacția imprimată pe chipuri. Apoi, soarele olimpiian.

O lumină prelungă precum bucuria iertării...

Tineri, bătrâni, *per pedes* ori în căruțe, trec într-o direcție pe care numai ei o știu. Unii așteaptă mașini, alții pedaleză agale. Două gospodine cam durdului intră în magazin. Un grup de copii. Ca vrăbiuțele, băieții și fete, vorbesc toți deodată și nu se înțelege nimic...

Sunt semne că viața se află în albia ei.

Ar trebui să-l opresc pe vreunul să-l întreb... Pe care să-l întreb? Pe un tânăr, pe un bătrân? Silueta monumentului apare brusc în față, nu mai e cazul. O cruce cu aripile înălțate a iertare, a desprindere dintr-un vis coșmarec, sângeș.

Sună un clopot din turnul bisericii cu „cocoș”. Ferm, prea ferm... Sunetele se depun ca niște boabe de sare peste gândurile mele mitraliate.

Mă opresc, ating cu palma cimentul rece. Simt o privire piezișă. Una sau mai multe? Ciudat sentiment. Îmi retrag mâna parcă și eu aș purta undeva în subconștient, o culpă. Nelămurită.

Niște întrebări stăruie tiranic și-mi strâng în chingi necruțătoare întreaga memorie. Cum a fost posibil? De ce? Imaginația e liberă. Încerc zeci de explicații. Și totuși, cum a fost posibil?

Raportat la 1940, Ip este Ardealul nordic în miniatură. O geografie concentrată. Istoria – o sintaxă a devenirii. Cu acorduri, dar și cu dezacorduri... Repetabile? Așa-mi spune gândul care nu știu de unde vine, dar refuz să accept. Evenimentul crud era gândit de agresori ca un model pentru ceea ce ar fi trebuit să devină Ardealul care refuza să tremure de frică.

Cum ar fi să facem un calcul, să numărăm morții, să numărăm informatorii, apoi ucigașii, să vedem care e adevărul și să raportăm totul la cele câteva ore apocaliptice. Și să ne amintim de cele mai cumplite crime din istoria uneori dementă a omenirii, a indivizilor agresivi de pretutindeni...

În fața mea sunt urmele concrete ale crimei... Care a fost sensul? Ciudat. Să ucizi pur și simplu pentru a

ucide, deliberat, premeditat, cu sânge, rece, să nu accepți seminția din imediata apropiere și să crezi că ai devenit seminție unică. Să transmiți că lângă tine nu e vecinul, ci călăul...

În copilărie, am cunoscut un consătean, considerat de toți ca un om rău, cu *dicauă* la inimă (piedici de fier pentru cai), alcoolic, renumit pentru violență în propria familie. Într-o duminică, era răsturnat în șanțul din fața casei noastre. Noi, copiii, pe lângă el, îi „cântam” prohodul, inconștienți. Deodată s-a chircit în sunete neomenești, apoi și-a exhibat conținutul verzei al viscerelor. O flacără verzeuie, mai întâi. Ardea spirtul în el, spunea careva. Apoi, acidul, luând forma unui miniatural torent, a ars pur și simplu iarba din jur. Mi-a rămas în memorie explicația plastică dată de mama, după ce i-am povestit ce am văzut: a curs răutatea din el. Familia, căreia mama i-a *poroncit* (i-a trimis vorbă) să-l ducă acasă, l-a lăsat acolo. Dimineața, când ne-am trezit și ne-am dus să vedem ce face, deoarece nimeni nu a venit să-l ducă acasă, l-am găsit treaz. Omul stătea în fund și se uita la noi cu jenă, privind arsura din iarbă: „Măi prunci, aduceți-mi un *hârgău* (vas de lut) cu lapte!...”

Îi era rușine de noi, puștani de pe uliță!

Ce torent al rușinii ar fi trebuit să curgă pe lângă satul Ip? Mă întreb: a murit măcar un om de rușine pentru crimele din Ip?

*

Cimitirul este lângă biserică. Sau biserica este în cimitir. Oricum. Este la marginea satului, pe o colină slab productivă. Explicația este la îndemână. Dar dincolo de aceste dureroase explicații găsesc o sublimă fraternizare și solidaritate a morților cu viii, a viilor cu morții.

Un cimitir trist. Niciun cimitir nu poate fi mai trist decât acela în care morții sunt aduși cu căruța comunală ca în timpul celei mai cumplite molime, unde trebuiau angajați gropari (câtă cheltuială, Doamne!), și căruțași, unde morții se împart în două, după obiceiul pământului, cei odihnind în Domnul după o moarte creștinească și cei plecați fără lumânare la cap, care mai păstrează, înghețată pe față, întrebarea „de ce?”

Biserica românilor, simplă, sărăcăcioasă, e o șură înălțată la statutul de locaș spiritual. Albă și demnă, grandioasă în modestia ei. Îmi dă speranțe, e un semn de viață, iar cărarea e bătută. Nu, satul nu e pustiu.

Întregul cimitir e înconjurat de porumb, un gard de porumb foșnește ușor, a primit ploaia binefăcătoare, se va coace în curând...

Sunt pruni mulți în cimitir. Pipăi câteva prune. Sunt



bistrițene albastre. Căzute din cer? Rememorez gustul prunelor din copilărie. Iau o prună în mână. O dezghioc. Dar nu pot s-o duc la gură. Inexplicabil, ceva mă reține...

Pe crucea de piatră sunt săpate cele 157 de nume. Oare în ce ordine? Sper că nu e ordinea din cumplitele liste făcute înainte de 14 septembrie 1940, ziua Înălțării Sfintei Cruci, ziua care precede tradițional începutul anului școlar. „Bună ziua, copii!” „Bună ziua!” „Cutare, clasa I, cutare, clasa a II-a?” „Absent, mort!...” Tot catalogul, o clasă. „Dormiți în pace, copii, dormiți în pace, bucuria reîntâlnirii cu colegii la început de an școlar nu a mai avut loc. „Trăiți în pace, trecători!”...

Un copil de trei săptămâni, o fetiță... O altă fetiță, de cinci ani, fără nume de familie. Ea deschide tristul obituar, încheiat de un bătrân de 81 de ani, probabil cu părul cărunt. De ce și acesta? Ar fi murit, ca toți țărani, de moarte bună...

Copiii la început, bătrânii la urmă. Un convoi de morți.

Într-un singur mormânt, un sat întreg, o lume retezată.

Mormântul are o poziție înclinată, parcă pământul s-a aplecat sub greutatea morților, nu pentru a crea o ierarhie involuntară, ci pentru a-i legăna și a-i apropia tot mai mult, pentru totdeauna, unii de alții.

Citesc înscrisurile de pe câteva cruci mai noi. Unele amintesc finaluri tragice, drame. Fiecare moarte e o dramă de proporții. Totuși, nu am timp, nu pot să mă gândesc la ele, să le pricep dimensiunile. Toate gândurile îmi sunt îndreptate spre cei de la monumentul comun, uriaș, monumentul unei tragedii colective, monumentul eroilor națiunii române.

Îmi îndrept ochii pe gemulețul clopotniței, în semn de despărțire. Nu observ nici clopotul, nici frânghia. În schimb, văd un hârleț, o sapă, mături, greble. Doamne, ce pașnice unelte!

În Ip, românii trăiesc, respiră, iubesc, nasc copii.

Sat – frate de suferință cu Trăznea Sălajului, sălaşuri în care a curs sânge... Lumea să nu te uite, așa cum ai fost. Lecția pe care o oferi și care ar trebui învățată, îți oferă șansa vieții. Îți oferă iertare, nu și uitare. Așa e cinstit.

Mi l-am imaginat cu oameni crispați, cu scânteii de ură în ochi...

Stau și observ, tăcut.

Sunt oameni pașnici. Trec femei vesele, frumoase... Unele sunt ungueroaice, după vorbă. Altele vorovesc românește...

Mă întreb unde au fost în ora fatidică femeile agresorilor, mamele, soțiile, gravidele... Gravidele, da, care așteaptă cu emoție să dea viață, care cunosc durerea universală a facerii, care au auzit, au văzut că se omoară oameni, copii... În casele celor care au apăsas pe trăgaci, s-au aprins oare lumânări? Cum și-au mângâiat ele soții și iubii care veneau cu mâinile pline de sânge? Iar mamelor, oare, le va fi secat laptele cu care au hrănit copiii ucigașilor?

Unde sunt asasinii, unde sunt instigatorii lor locali? Mai trăiesc?

Nu există crime de acest fel fără criminali, fără martori.

Mi-aș dori să citesc, descris cu creion chimic, coșmarul vreunuia dintre honvezii implicați în tragedia de la Ip, un jurnal înnegrit de vreme. Poate există, nu le cunosc...

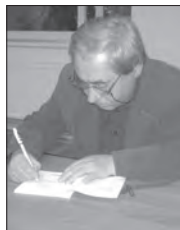
În toate tragediile războiului, forța oarbă a ucis viața pașnică, oameni fără arme.

Întreb ceva mai aparte și aflu, de la un bătrân, că niciodată nu s-a depus o coroană de flori cu o panglică tricoloră, roșu-alb-verde.

Plec. Cimitirul rămâne în urmă. Ploaia nu mai are de gând să revină. Și-a făcut datoria. E soare. Iar copacii încep să-și scuture frunzele. Un spectacol policrom, însoțit, cald. Îl sorb în ochii larg deschiși.

(Ip, 14 septembrie 1989)

Primăvara Poeziei / A Költészet Tavasza (III)



**VIOREL
MUREȘAN**

Astăzi, despre ciocănitori

a fost poreclită ciocănitorea
și chirurgul livezilor
iar acest nume i-a rămas

s-a uitat însă
sau nu s-a prea ținut seamă
că ghionoaiele dau târcoale și oamenilor
mai ales celor care-au murit

la început
loviturile cu ciocul sunt foarte rare
și după fiecare ciocănit
ea stă și ascultă
ce
și cum se mișcă
sub oasele frunții

apoi
ciocăniturile se-ntețesc
de parcă pe biata pasăre ar cuprinde-o un fel de spaimă
că mortul se pregătește de înviere
ciocănitorea trebuie să-și ducă misia până la capăt
ea caută să-i tămăduiască pe morți
scoțându-le din cap
amintirile

Ma a harkályokról

fakopáncs és gyümölcsfák orvosa
becenevet kapta
és ez a név rajta maradt

de elfelejtődött
vagy nem vették figyelembe
hogy a gonosz az embereket is kerülgeti
főleg haláluk után

kezdetben
nagyon ritka a csőrccsapás

és minden kopogás után
szünetet tart és hallgatózik
mi
és hogyan mozog
a homlok csontja alatt

azután
a kopogások élesebbek lesznek
mintha szegény madár félne
hogy a halott feltámadni készül
és egy harkálnak be kell fejeznie küldetését
igyekszik meggyógyítani a halottakat
kirántva fejükből
az emlékeket

traducere de/fordította Balázs F. Attila



**VIORICA
MUREȘAN**

Părăsire de vară

Cel mai bine e să fii părăsit vara, dacă tot e să fie.
Văzului rupt din câmpie i se fac pene de ciocârlii negre;
o burcă din negrele pene cu arăboaică soarele fierbe.

Auzului rămas fără spațiu și timp
i se face o ureche de stejar, cealaltă de ploaie și
auzi tot ce se întâmplă, de e lună plină,
din fruct până la rădăcină.

Gustului i se fac buze de var;
navigator amar vei fi, al mărilor de calcar,
fluturând pe descărnatele vertebre, fâșii, cămașa ta de
rouă,
în caz că va fi zi cu lună nouă.

Dacă tot e să fie părăsire de vară,
mirosul arunca-se-va în râu, plutind în derivă,
iar, de luna se întâmplă să fie primul pătrar,
spăla-se-va cu pești, se va numi pescar.

Pipăitul devine incapabil să deosebească
pielea de porțelan, adezitul de piele;
de se întâmplă să fie luna în ultimul pătrar,

lepăda-se-va atingerea de gest,
punându-și cenușă în cap, viermii de mătăasă ai cuvintelor.

Dacă nimic din ce v-am spus nu se întâmplă
înseamnă că e o părăsire simplă
o moarte
și va dura exact atât.

Nyári elhagyás

Ha már meg kell történnie, legjobb ha nyáron hagynak el.
A síkságtól elszakadt látásnak fekete gólya tollai nőnek;
egy fekete tollas burkát éget a nap.
A hallás tér és idő nélkül maradt,
egyik füle tölgy, a másik eső és
mindent hallani, ami történik, amikor telihold van,
a gyümölcstől a gyökérig.

Az íznek mézszajkai lesznek;
keserű hajózója leszel a mézskötengereknek,
lesoványodott csigolyádon csapkod harmatinged,
ha újholdas nap jön.

Ha mindenképpen bekövetkezik a nyári szakítás,
a szag a folyóba ömlik, elsodródik,
és mivel történetesen növekvő a félhold,
halakkal mosakodik, halásznak fogják hívni.

Az érintés nem lesz képes megkülönböztetni
a bőrtől a porcelánt, a ragasztót a bőrtől;
ha történetesen a hold fegyőban lesz,
a gesztus elutasításra kerül,
hamut szór fejére, a szavak selyemhernyóit.

Ha semmi sem történik meg abból, amit elmondtam
azt jelenti, hogy egyszerű elhagyásról van szó
csupán egy halál
mely pontosan addig tart.

traducere de/fordította Balázs F. Attila



**ION
PIȚOIU-DRĂGOMIR**

Poliedru

„Țin eu seringă as-tăzi, doctore” îi spun
și zâmbesc larg, încurajator („Toată morfina,
în fine, rămâne în mâinile astea!” trece
prin gândul meu un fier înroșit în foc).

Ori arătam ca un butoi de varză acră,
parfum trivalent, desigur, ori semănam
cu un prinț de aiurea, danez, de ce nu,
dacă asta dă bine – „A fi sau a
nu fi? ... Aceasta-i întrebarea!” – oricum,
fiola de alături cochetează persuasiv.

Lasă ușa-ntredeschisă la plecare („Fan-
tastic omul ăsta în alb, unic, inegalabil!”
îi completez alura cu petale multicolore
de plastic opac și îngheț ca în zâmbetul
unui cerb săgetat de șase braconieri
burduhoși).

„Am în palme Graalul infailibil și... nu
îl folosesc!” îmi strigă năuc un surâs
oțelit, privesc înspicat acul strălucitor și
jur să nu mai ratez ultima șansă.

Tratament cu supliciu („Bănuise medicul?”),
iată noua „fata morgana”: nu sting deloc
durerile feroce și las toate rănile-nflorite
să-mi strivească luuung mirul otrăvit...

De atâția ani nu m-a vizitat aici
nimeni, nimeni (... parcă aș fi meritat asta
cumva), rămân verde-lucid, însă, și nu
mă plâng nicicum de singurătatea mea
purulentă.

„Nu anestezia vindecă!” strig mut, sunt
gata să primesc amant spaimete vorace
(seringa scrâșnește în foc) și pieptul îmi
hohotește arid în fața spintecărilor
neiertătoare.

Privind cum arde lichidul bastard, sar
într-un cutremur: „Dacă doctorul a pus
mai mult în tub, ca să...” Aș înțelege tot,
după cât i-am destrămat aici atâtea zile,
și personalului din sanatoriu cum i-am
înnegrit negru-negru fiecare noapte
albă.

Terapia prin chin, doar ea toarce mereu
liniștea albă („Știa medicul?”) Pașii trecuți
se tolesc, acum, în noua mea viață – rămă
de elită?! – după un inedit scenariu
oximoronic.

Poliéder

– Ma én tartom a fecskendő, doktor úr – mondom
neki,

bátorító, széles mosollyal („Minden morfium, végül, ezekben a kezekben marad!” szalad át a fejemben egy vörösen izzó vas).

Úgy néztem ki, mint egy hordó savanyú káposzta, trivalens parfüm, persze, vagy mint egy örült dán herceg, miért ne, hisz ez jól hangzik – „Lenni vagy lenni?... Ez a kérdés!” – egyébként is, a mellette lévő ampulla meggyőzően flörtöl.

Résnyire nyitva hagyja az ajtót, amikor távozik („Fantasztikus ez a fehéreköpenyes férfi, egyedi, páratlan!” kiegészítem megjelenését tarka átlátszatlan, rideg műanyag szirmokkal, és hat pocakos orvvadász által meglőtt szarvas fagyott mosolyával.

„A kezemben van a tévedhetetlen Grál és... nem használok!” szól rám bárgyú acélos mosollyal, bizonytalanul nézek a fényes türe és elhatározom, hogy nem hagyom ki az utolsó lehetőséget.

Kezelés kínzással („Gyanította az orvos?”), íme az új „fata morgana”: nem enyhítem egyáltalán az ádáz fájdalmakat, és hagyom minden sebemet virágozni, hogy szétzúzza mérgezett mirhámam...

Annyi éve nem látogatott meg itt senki, senki (...mintha valamiképpen kiérdemeltem volna), zöld-éber maradok, de semmiképpen sem panaszkodom gennyes magányom miatt.

„Az érzéstelenítés nem gyógyít!” – kiáltom némán készen állok a szerető falánk félelmek befogadására (a fecskendő csikorog a tűzben) és mellkasom szárazon üvölt a kegyetlen hasadásoknál.

Nézem, ahogy a fattyú folyadék ég, felugrok hirtelen: „Mi van ha az orvos nagyobb adagot, hogy...” Megérteném, annyi velem töltött nap után, a szanatórium egész személyzetének beárnyékoltam álmatlan éjszakáit.

Fájdalomterápia, csak az pörgeti mindig a fehér csendet („Tudta-e az orvos?”) Lépteim elolvadnak, most, az új életemben – elit féreg?! – egyedi oximoron forgatókönyv szerint.

traducere de/fordította Balázs F. Attila



EMILIA POENARU MOLDOVAN

Cum vei apărea

Mă-ntreb cum vei apărea: ca o prezentă
infinită înspăimântătoare o liniște
o mare tăcere o mîngîiere suavă
odihnitore o voce tulbure vîscoasă
o tristețe o absență un chip
al singurătății?
Mă-ntreb cum. Ce mesaj
și prin cine-l vei trimite.
Malurile realității lunecoase mă resping.
Solzii umezi de reptilă nu-mi îngăduie salvarea.
Mă-ntreb cum vei apărea: ca un pescăruș
un ochi ca o barcă o armonie ca o planetă
calcinată o flacăra o tinerete un înger
sau ca o moarte izbăvitoare?

Hogy fogsz megjelenni

Kíváncsi vagyok, hogy fogsz megjelenni:
mint végtelenül ijesztő jelenet mint csend
mint nagy hallgatás gyengéd pihentető simogatás
zavaros és ragacsos hang mint szomorúság
mint hiány mint a magány arca?
Kíváncsi vagyok, miként. Milyen üzenet
fogsz küldeni és kin keresztül.
A csúszós valóság partjai taszítanak.
A nedves hullópikkelyek meghiúsítják a menekvést.
Kíváncsi vagyok, hogy fogsz kinézni,
mint egy sirály mint egy szem, mint egy csónak,
harmónia, mint egy elszenesedett bolygó
egy láng egy ifjú egy angyal
vagy mint egy megváltó halál?

traducere de/fordította Balázs F. Attila



IOAN F. POP

golul din urmă care crește cu fiecare pas

în ritmul tobelor ce bat ultimele alarme ale căderii
timpurilor.
nimeni nu face zid împotriva acestor neguri cotropitoare,
cu veniri și plecări ce se devorează pînă la os.

așteptările nedeslușite picură precum sîngele în
clepsidră.
totul decade în delirul prezențelor îmbrăcate
în mantia unor absențe.
și nici moartea nu ne mai poate ține în viață.
lungi propoziții prin halta cărora nu mai trece ni-
meni.
un gol care nu mai poate umple nimic.
pașii care răsună prin rănile serii neștiute de nimeni.

mögöttem az űr minden lépéssel növekszik

az idők bukásának utolsó vészjeleit kongató dobok
ritmusában
senki sem épít falat a mindent elárasztó ködök ellen,
a jövés-menésekkel melyek csontig emésztenek.
homályos elvárások cseppennek, mint a vér a ho-
mokórában.
minden a hiányzások köntösébe öltözött jelenlét
delíriumába hanyatlik
és a halál sem tarthat már életben minket.
hosszú mondatok, melyek megállóiban nincsen senki.
űr, melyet már nem tud betölteni semmi.
az est ismeretlen sebeiben visszhangzó léptek.

traducere de/fordította Balázs F. Attila



**ION
POP**

Cu cât trece vremea

Cu cât trece vremea
îmi vine
tot mai puțin să râd.
Precum izvorul care –
nu-i nouă comparația –
se vede rău fără să-și fi dat seama.

Dar nu de dragul comparației
scriu aceste rânduri –
ci pentru altceva, ce nu-l știu spune



nici eu
și nici acest creion
ce va muri – și asta o știu –
cu-o clipă doar
mai repede ca mine.

Az idő haladtával

Az idő haladtával
egyre ritkábban
van kedvem nevetni.
Mint a forrás, amely –
nem új az összehasonlítás –
tudtán kívül folyónak látszik.

De nem az összehasonlítás kedvéért
írom ezeket a sorokat –
valami másért, amit nem tudok elmondani
én sem,
és ez a ceruza sem,
mely meg fog halni – és ezt tudom –
egy pillanattal hamarabb
mint én.

traducere de/fordította Balázs F. Attila



**VIOREL
TĂUTAN**

Albul-uitare

(apocalipsă și geneză)

Deodată aud un tunet adânc,
mireasmă de pește
întors către nori
și păsări zbatând țipăt de spaimă
spre-abisuri,

apoi, fulgere
poticnite-n spirale acvatice,
priviri caută mâinile
rătăcite-n speranță



de horă,
mâinile – raze plângând
crispat ascunsa geneză.
O, mama nu își uitase pruncii
la joacă, nici brațele truda
și-odihna, ci mâniaoasă negura
îi înghițise!

La urmă, întreitul sărut al genunii
se stinge închis într-un murmur năuc:
„Veni-va și EL și EA,
și totul va reîncepe
cu albul-uitare!”

A feledés – fehér
(apokalipszis és teremtés)

Egyszercsak dörgés hallatszik a mélyből,
hal-illat fordul
a felhők felé
s rémült sikolyban bukna alá a mélybe
a madarak,

aztán villámok jönnek
vízi spirálokba botolva,
körtánc-reményben megakadó
kezek után
kutatnak a szemek,
az eltitkolt teremtést
torzan siratják a kéz-sugarak.
O, nem feledte ott gyermekeit az anya
a játéknál, és karja sem feledte a munkát
s a pihenést, a haragos sötét
nyelte el mindet!

Végül a mélység hármias csókja
elhal, miközben zagyválva ezt mormolja:
„Jön majd egy FÉRFI és egy NŐ,
és kezdődhet előlről minden
a fehér feledéssel!”

traducere de/fordította Simone Györfi

(Din antologia bilingvă *Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasza*, apărută la Editura Caiete Silvane, cu ocazia celei de-a XX-a ediții a Festivalului internațional „Primăvara Poeziei”, Zalău, 20-21 mai 2022).



Parodie de Lucian Perța

Viorel Mureșan

Astăzi, despre ciocănituri

o să vorbim astăzi despre ciocănitore,
ea este o pasăre din ordinul
piciforme, albă cu negru și roșu la culoare

s-a uitat însă faptul,
doar poezii mai spun asta uneori,
că și o muză, când vrea să te părăsească pentru
altul,
de fapt, toate muzele, pot deveni ciocănituri

la început,
te ademenesc în **biblioteca de os***
pe care ți-ai încropit-o ca scriitor,
ca să-ți arate că nu e de niciun folos
prezența lor
pe **rafturile cu liniște** din jur,
nici pe moment și nici în viitor

apoi prind contur,
în **lumina absentă** a adevărului,
adevăratele intenții, te ciocănesc la cap cu
obstinație
până când din pietrele templului
talentului tău rămân doar **pietrele nimicului** –
deci fiți atenți la această situație,
scoateți-vă din cap ideea că muzele poetului
sunt doar pline de grație!

*Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autorului.



Poeți români din Spania

Membri ai Asociației Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania – ASARS (Madrid)



**DRAGOȘ COSMIN
POPA**

dragostea e altceva

te-aș fi putut iubi cum nimeni, niciodată nu a făcut-o
pentru că unii s-au apropiat de nebunie
dar totul a rezultat prea violent
drame, vieți, tragedii și sângele scurs al micului arcaș
astăzi șomer și ocupat cu lucruri de mântuială
dragostea e altceva, cum v-am mai spus înainte
și mâine va fi muncă de antropologi
sau de vreo știință nouă care a rămas neinventată
iubirea va fi eradicată, poate interzisă
vreun caz izolat o să termine la spitalul de nebuni
sau va ieși în pagina de curiozități a vreunui ziar local
fii or să-i întrebe pe părinți și părinții pe bunici
despre sălbăticiile pe care le făceau în acele timpuri
și or să le răspundă cu jumătate de gură: dragostea e
altceva
pierdere, obsesie, disperare și departe idealul ca o
caricatură
poate o boală a sângelui care face să-ți crească aripi
dar totul este doar o iluzie
îți schimbă fizionomia, pielea și te face să vezi în în-
tuneric
îți corupe somnul și îți maltratează respirația

te face să crezi că ești Dumnezeu și-ți pierzi direcția
în melancolie
cicatricile nu se închid și o să uiți de tine
și acest lucru, dragii mei
acest lucru
este de neiertat



**MARILENA
B. MATEI**

Appassionato

am zădărnicit capcana ignoranței
acum nu-mi mai pot limita păcatele
una gândesc alta zic și alta fac
uneori dacă durerea îmi dă ghes să cînt
amintiri nevindecate mă doboară
săgeata maliției mă scrutează
am totuși puterea să găsesc în tot
oaza de vis de la hotarul lumii
poezia-excescență pe gând
nocivă sau binefăcătoare
intersecție de idei
compuse în armonia mea
appassionato
cum arta imită viața și invers



Din cărțile membrilor ASARS



visurile nu pot fi executate
de un pistol cu apă



MIOARA RÂȘNOVEANU

Nocturnă

Apropie-te de fereastră, iubite,
să vezi pisicile negre
cum plimbă blestemul
așa cum purtăm noi înlăuntrul,
așa cum hoții își poartă frica
și miresele prima noapte de dragoste.

Apropie-te de lumină, iubire,
port cea mai frumoasă rochie,
tu, pe mine, la rever.
Ne plimbăm prin ploaie,
tu, cu pete de cerneală pe degete-
ai scris despre cum ne vom iubi mâine,
eu, cu urmele durerii sub tălpi.

Apropie-te, iubite,
în noaptea asta, păcatul a fost abolit!



MARIUS GÎRNIȚĂ

Discurs pentru o viață

Într-o piațetă pierdută
cineva mătura soarele
și pierdea din vedere
stratul de praf
și atâtea întâmplări ofilite,
îl curăța de pe asfalt
cu o mătură tocită.
Nici măcar nu făcea gesturi
elegante sau definitive,
totul era premeditat
și mecanic,

strângea mici grămăjoare
care se consumau singure,
știa că literar nu există
și că nu poate fi dovedit în nici un fel
actul în sine,
dar se simțea un fel de semizeu
al piațetei pierdute,
doar asta era unicul motiv
pentru care,
la aceeași oră,
în fiecare zi mătura,
lăsând în urmă un cer
de un albastru
în care nu se mai întâmpla nimic.



MARIN DUMITRESCU

Lângă București

Mureau pe rând de foame zeei,
Pe când fierbea oceanul fără pești
Și cerului albastru îi cădeau cerceii
Tocmai lângă București.

Nu erau atunci orașe mari și roșii
Și nici oameni un erau, albaștri,
Dar se răceau încet fricoșii
De din cer veniții aștri.

M-am încumetat atunci să fiu de piatră
Întâi încet, apoi din ce în ce mai tare
Și speriat că râul peste piatră latră,
M-am ridicat eroic în picioare.



SABIN MUREȘAN

Căutări

înainte ca pâlنيا să-mi dirijeze domiciliul
migrez în așteptarea altui recurs

păstrez frustrările împachetate
 în predici de împăcare
 să-mi scot aşchia
 cu eleganță șerpuitoare
 ca dintr-un om de paie
 la crearea lumii neștiut
 neesențial



**NUȚA
CRĂCIUN**

frigul de la șase dimineața

muzica este lucrul care doare cel mai puțin
 întorc discul pe cealaltă parte și ascult
 mereu îndrăgostit de tinerețe și de întâmplare

o iluzie a rătăcit orbindu-mi ființa în noaptea în care
 am văzut lumina curgând prin venele tale
 aveai un zeu în privire
 care îmi amintea de o istorie povestită greșit

timpul își împinge trenurile goale pe șinele lustruite
 tot așa cum viața mea trece obosită
 printre cuvinte

și urmele tale nu mă urmează
 și gura mea e incapabilă să te cheme
 în asprul frig de la șase dimineața
 plin de întrebări fără răspuns
 ca o ușă care își închide zgomotul la spate



**EUGEN
BARZ**

Mângâiere

Liniștea Ta, Doamne,
 mă mângâie
 ca atunci când mama
 mi-a sărutat

prima oară pleoapele.
 Acum știu cum se plânge de bucurie
 când albul deșertului
 se lipește de mine.
 Dacă-mi astup urechile,
 Îți aud liniștea.



**GABRIEL
NAN**

Polară

Madridul pleacă la plimbare
 Cu pas grăbit spre polul nord
 Cu zâmbet alb, cu pas de sare
 Și operat recent pe cord.

Zăpada umple de lumină
 Priviri uitate prin ogrăzi.
 Povești de zahăr fără vină
 Se cern cu gesturi moi pe străzi.

N-a luat motoare nici tramvaie
 Madridul le-a lăsat prin gări,
 Spre nord blândețea se-nconvoaie
 Sub vraja albei sărutări.

O liniște fără rugină
 Adoarme sfântă la ferești,
 Sub pacea fulguind lumină
 O-mbraci încet să n-o trezești.

Prin fulgi de cer brodați cu lene
 Întinde turnuri argintii,
 Cum peste ne-ndurata vreme
 Ne-nvață iar să fim copii.

Pe bărci cu pânze de hermină
 Orașu-adoarme înghețat,
 Iar lupul alb rânjind se-nclină
 Spre cordul lui cel operat.

Madrid `și-mpacă visătorii
 Cu timpul alb servit în cești,
 Și sub întinderea uitării
 Închide pleoape îngerești.



Petru
GALIȘ

Veronica din Sălaj (1857-1932) – 90 de ani de la moarte

În acest an, 2022, când se împlinesc 90 de ani de la moartea poetei, dorim să scoatem o nouă ediție, a III-a, adăugită, cu multe date primite sau descoperite ulterior publicării edițiilor anterioare. Vom spicui câte ceva din aceste materiale.

Autobiografia preotului Ioan Chita din Mintiu și genealogia familiei sale*

„Al patrulea copil al preotului Ioan din Mintiu a fost Ioan, căsătorit în 22 Mai 1855 în etate de 22 ani, născut dară în 1833, preot moralist. A servit în calitate de capelan în Bistrița, iar după aceea a fost numit preot în Leșu, unde a și reposat. Vezi despre dânsul în cele scrise în autobiografia de mai sus al tatălui său. El a ținut în căsătorie pe *Rafila Bălan*, vară primară cu tatăl Mitropolitului din Sibiu, Nicolae Bălan.



Ioan Chita, fiul preotului din Mintiu, fost preot în Leșu, a fost un om cu inimă nobilă și foarte acurat. Sta mereu în corespondență cu tatăl său din Mintiu, cerând de la acesta tot felul de instrucții, despre care avea lipsă, iar tatăl său i le servea cu cea mai mare promptitudine, povățuindu-l în tot ce privește viața pastorală și administrativă preoțească, după cum am aflat din mai multe hârtii, pe cari le păstrez. Ioan, preotul din Leșu, a avut cinci copii:

a) *Veronica*, căs. Nechita Liscan, absolvent al școlii normale din Năsăud, învățător în Cizer, Județul Sălaj. Nechita Liscan a reposat în 1909. Veronica a scris romane și romanele, a fost o poetă apreciată sub numele de «Veronica din Sălaj». Copii a avut pe *Ionasu*, mort la patru ani și pe *Veturia*, căsătorită cu preotul Ioan Budișan, din Pria, Județul Sălaj. Acest Budișan a fost născut în Giurtelec în 1871, a absolvit liceul în Cluj în 1883, iar teologia în Oradea Mare în 1893, când s-a și căsătorit și s-a hirotonit. Au avut cu *Veturia* un fecior și trei fete. Feciorul Liviu e căsătorit și servește ca contabil la Banca Națională din Cluj. O fată este căsătorită cu profesorul de liceu Litan, una Viorica cu un inginer și a treia răposată ca fată. Ioan Budișan a reposat în 2 Iunie 1915 în al 44-lea an al vieții și 22 ani ai preoției.

b) *Iulius Chita*, învățător în mai multe comune și în urmă în Bistrița; născut în 1862, căsătorit în 1890 în Bistrița cu Maria născută Cucu, mort în 21 Februarie 1935, după ce opt ani a zăcut pe pat. A rămas după el un singur băiat, Alexandru. Iulius, ca autodidact a avut atelier pentru confecționare de violini. Construia violini foarte bune și căutate, pentru care motiv a fost și premiat.

c) *Iuliana*, căsătorită cu învățătorul George Ghiță din Mijlocenii Bârgăului, care reposând, Iuliana a rămas cu cinci copii: Iacob, căs. Hersilia Crucescu din București, profesor de liceu; Olimpiu, profesor la liceul «George Bariț» din Cluj, apoi inspector școlar căsătorit cu Alexandrina, fiica fostului vicar în Năsăud Alexandru Haliță, cu care are un băiat Ioan, elev de liceu; Reghina și Silvia, funcționare la Direcția Silvică Năsăud; Ioan, bacalaureat, mort în 1917 în războiul mondial. Iuliana trăiește și azi.

d) *Măriuca*, căsătorită Iuliu Bugnar, învățător în Hordou. Măriuca a răposat în 25 Octombrie 1928 în etate de 59 ani, iar Iuliu Bugnar în 21 Iulie 1939 în etate de 65 ani. Au rămas de ei doi copii: Raveca căs. Bota, șef de secție la administrația financiară, și Octavian, șofer. *Iuliu a fost văr primar cu preotul George Coșbuc.*

e) *Lucreția*, căsătorită prima oară cu Grigore Pop a bocoțanului Dănilă Pop din Leșu, frate cu notarul pensionar Dănilă. Cu acesta a avut un singur fiu pe Grigore Pop, tatăl clericului Ioan Pop. Grigore, bărbatul Lucreției, murind în curând, Lucreția se căsătorii a doua oară cu moșierul Nechita Zăgrean, cu care a avut ca fiu pe Nechita Zăgrean, șef de secție la Administrația Financiară în Dej, și Ioana, căsătorită Niculai Catarig în Năsăud, și alți copii”.



Familia poetei Veronica din Sălaj

* Ștefan Buzila, „Autobiografia preotului Ioan Chita din Mintiu și genealogia familiei sale”, în *Arhiva Someșană, Revista Istorică-Culturală*, nr. 26, Năsăud, 1939.

Veronica din Sălajiu*

„Chiar din fundul sacului o recuperează Gheorghe Perneșiu și Petru Galiș – doi harnici cercetători sălajeni – pe Veronica din Sălaj. La împlinirea a 80 de ani de la moartea Veronicăi (petrecută în 1932), ei scot a doua ediție din rodul cercetărilor dedicate ei: *Veronica din Sălaj*, ediția a II-a, adăugită și revizuită, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2012. Scosese o primă variantă deja în 2001, la aceeași editură, dar cu vremea au mai recoltat câteva date. Tot ce se mai poate ști despre Veronica se află în cărțulia lui Perneșiu și Galiș – și de munca lor – nu fără mulțumiri – voi profita și eu. Fată de popă, ca mai toate poetele ardelene de dinaintea Unirii, Veronica s-a născut în 1857, în Bistrița¹. Maică-sa, Rafila Bălan de fată, ar fi fost rudă cu George Coșbuc (p. 13), iar tatăl, Ioan Chitta, mort de tânăr, pe când Veronica avea doar 17 ani (p. 16), a fost capelan în Bistrița și preot în Leșul Ilvei (p. 14). Dintre cei patru copii ai familiei, Veronica era cea mai mare și, după ce deprinsese cititul încă de la cinci ani, urmează primele patru clase la școala săsească din Bistrița (p. 13); trece de aici, pentru primele trei clase gimnaziale (în 1867), la Școala de fete din Năsăud (p. 13) absolvind gimnaziul tot la școala săsească, unde a început. Orfană, la 17 ani se mărită (nu era prematur pe acea vreme, o Veronică mult mai celebră s-a măritat și mai repede) cu învățătorul Nechita Liscan, familia stabilindu-se în Cizer, unde Nechita era învățător (p. 16). Când își mai vizita familia bistrițeană, aceasta o întâmpina cu bucurie pe «Veronica din Sălaj» – și de aici numele de artă folosit mai apoi (p. 17). Nenorocirile o pândeau însă îndeaproape pe Veronica: la doar patru ani, îi moare copilul (Ioan, Ionașiu), îngropat, zic cei doi cercetători, «lângă biserica lui Horea» (p. 17). În 1909 moare și Nechita, Veronica mai rămânând doar cu fata (Veturia). Bolnavă în ultimii ani, se stinge în 1932. Biblioteca din Cizer îi poartă azi numele (p. 30).

Sătenilor din Cizer le-a făcut impresie frumoasă, după cum se vede din amintirea lui Ioan Boca, interogată de cei doi autori: «Era înaltă, subțirică, cu fața bărnace /.../ , gingașe ca o floare de grădină, cu ochii căprui și cu părul cum e mura. Cinoșe /.../ și plăpândă, era mereu veselă și senină ca o zi de primăvară» (p. 23). Și poeziile au plăcut unora (cel puțin din politețe); bunăoară, lui Zaharia Bârsan, căreia poeta i le citește când aceasta s-a oprit la Cizer din drumul spre Șimleu Silvaniei unde se ținea, în 1908, adunarea generală a Astreii (p. 18). În orice caz, unele dintre ele au apărut în *Gazeta de duminică* din Șimleu Silvaniei – și antologia atașată micro-monografiei (doar) pe acestea le reportează. Cei doi cercetători afirmă că ar fi publicat și-n *Românul* arădean și-n *Unirea* blăjeană (p. 17), dar de aici n-au scos nici o recoltă, în ciuda eforturilor depuse: «noi, autorii acestei cărți, am umblat pe toate cărările care au dus

spre Veronica din Sălaj și am îngemănat tot ce am descoperit în scris sau verbal despre poetă» (p. 22). Le sugerez să caute și-n *Realitatea ilustrată* din 1901 și 1902; nu vor căuta zadarnic.

În orice caz, nu s-au străduit degeaba: au descoperit «40 de manuscrise», cu «37 de poezioare» și alte lucruri, și au aflat că un manuscris cu poemele Veronicăi ar fi ajuns la G. Bogdan-Duică (p. 31). Poemelor din *Gazeta de duminică*, pe care le reproduc, le dedică un studiu amănunțit, generos firește și acoperit oarecum de scuza «epocii în care a fost scrisă» poezia Veronicăi și cea a «mediului în care a trăit» (p. 12). Mediul ca mediul, dar «epoca» e totuși după Eminescu, nu cu multe veacuri înaintea erei eminesciene.

Practic și cinstit vorbind, fie și cu toată compasiunea, cu poeziile Veronicăi e cam jale. Dar nu e acesta cel mai nimerit prilej de a emite mofturi și pretenții. Veronica e și ea o femeie necăjită și lovită de soartă, care-și deapănă amărăciunea în versuri. Perneșiu și Galiș identifică – și pe bună dreptate – vreo șapte trasee tematice, pe care însă Veronica le străbate cu o naivitate creativă și cu stângăcii de toate felurile și la tot pasul. Câte vorbe bune se puteau spune despre poezia Veronicăi le-au spus ei pe toate, ba și multe în plus. Nici mutată cu vreo cincizeci de ani mai în urmă – pe vremea Mariei Suci-Bosco, bunăoară –, Veronica n-ar fi strălucit. Dar cam ca primele ardelence scrie și ea și despre cam aceleași lucruri. Destule poeme sunt ocazionale de album, inspirate de aniversări (a lui George Pop de Băsești, de pildă) sau de sărbători religioase. «Fiorul» Veronicăi e strict descriptiv, tradus într-un reportaj de ritual: «...// Și preotu-n rugăciune/ Cere de la Dumnezeu,/ Să sfințească apa-n cofă/ Cu puternic harul său!// Crucea-n apă o așază/ C-un mănunchi de busuioc,/ Și stropește apa-n vase/ Ce sunt puse la un loc.// Iar norodul, mic cu mare/ Face-și cruce evlavios/ Și-apoi merge la-nchinare/ La preot, în rând frumos» etc. (*Bobotează*). Nu-i mai electrizant fiorul nici în poemele «mistice», șchioape rău și retorizate fără milă: «O, Cruce sfântă! Lemn menit/ Pe tine a fi restignit/ Isus Christos al Mariei fiu!/ De jidovi prins și maltratată,/ Cu oțat și fiere adăpat,/ Străpuns și pironit de viu.// O, sfântă Cruce! Te adorăm/ Și cu evlavie ne-nchinăm» etc. (*Crucei Tale ne închinăm*). Dar, ca toate fetele de popi din Ardeal și ca toate învățătoarele, și Veronica face fapte didactice prin poezie. Iar ca ardeleancă, face cuvenita iredență și cuvenitele declamații de patrie: «...// Duceți mândra României/ Dragostea noastră cea vie/ Și-o sărutare duioasă/ De la cei rămași acasă.// O! Cum am vrea și noi să fim/ Acolo, să ne înveselim/ Să strângem mâna fraților/ Din țeara mândr-a basmelor» etc. (*Grupul Sălăgian plecat în excursiune spre București*). Maximum de compoziție e atins în ecuațiile alegorice (simple, imediate), căci în rest nu prea poate tre-

ce de epitetul cel mai la îndemână: «Sboară fluturul de noapte,/ Spre lumină-și face loc,/ Sboară, sboară, mai departe.../ Dar! – d-odată, cade-n foc!//...// Astfel omul, a lui soarte/ Fără grijă-o pune-n joc;/ Nu ști, că-i aduce moarte,/ Sau zile fără noroc!» (*Jocul sorții*). Și-n elegiile motivate biografic alegoria e regina procedeeleor. Veronica-și pune jalea în contrast cu exultanța naturii, retrăgându-se tot mai mult în propria mâhnire: «Tu cânti, dragă păsărică,/ Ciripești cu drag,/ Veselă și fericită/ Sus pe-o verde rămurică -/ Într-un vârf de fag.// Iar eu jos lângă tulpină/ Șad și te ascult.../ Cu durerea la inimă/ Căci veselă și senină -/ N-am să fiu mai mult!//...// Ci și eu cântam ca tine,/ Și eram voioasă.../ O, și cât era de bine!/ Dar, ce-a trecut, - nu mai vine!/ De asta-s jeloasă.» (*Tu cânti, dragă păsărică!*). Partea mai directă a confesiunii, când nu e în misiune educativă sau patriotică, ține de această «mortificare»: «Farmecul de primăvară/ În inimă nu-l simțesc!/ Razele fierbinți de soare/ Sufletu-mi nu-l încălzesc!...» (*Primăvara*). Legate de firul poemelor de doliu, aceste elegii ale excluderii și ale închistării ar fi alcătuit un fuior numai bun de tors, dar naivitatea Veronicăi e copleșitoare.

Patriotic și alegoric e și basmul-povestire – *Cârja cu crestături* – cu care se încheie antologia, scris și

el cu nevindecabilă naivitate (e despre «o țărișoară drăguță, muntoasă»). Cu toate astea, Veronica se joacă din loc în loc cu strategiile naratoriale («curiositatea, această însușire deslipită de orice fință omenească, ne îndeamnă și pe noi să intrăm puțin în casă, spre a vedea și auzi ce să petrece acolo» cu personajele despre care până acum știa totul, ca orice narator omniscient), folosind cu oarecare ingeniozitate dialectică prolepselor și analepselor. Sarcina didactică a poveștii o apasă însă fatal.

Dacă nu pentru altceva, măcar pentru faptul că a jertfit «talent și avere pentru ridicarea culturală a concetățenilor săi» – cum zice în prefața cărții Florin Ioan Chiș (p. 9) – și tot merita câteva cuvinte și Veronica.

1 Gheorghe Perneșiu, Petru Galiș, *Veronica din Sălaj*, ediția a II-a, adăugită și revizuită, 80 de ani de la moartea poetei (1857-1932). Prefață de Florin Ioan Chiș, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2012, p. 13. Cum toate datele pe care le voi folosi sunt luate de aici, voi menționa de acum încolo, în corpul textului, în paranteze, doar pagina. De asemenea, și poemele citate sunt preluate din antologia pe care cei doi cercetători au realizat-o cu acest prilej.*

* Al. Cistelean, „Veronica din Sălaj”, în *Discobolul*, nr. 232-233-234, Alba Iulia, aprilie-mai-iunie 2017, pp. 178-181.



O uliță dintr-un sat oarecare

Alexandru JURCAN

Așa începe noul roman publicat de Florin Lăzărescu (*Polirom*, 2021). O uliță „lungă și întortocheată, luminată sărăcăcios de un neon care filează în dreptul unei case”. De 40 de ani, Pavel face naveta la oraș. Mereu se plânge: „Noaptea plec, noaptea mă-ntorc” (iată titlul romanului). Se trezește, iese în curte, dialoghează cu câinele, apoi se ceartă cu nevasta, merge peste câmp la gară... Trenul, buticuri, conversații repetabile, traseu ritualic, inerție cotidiană, rutină. O radiografie justă și suculentă a societății românești actuale. Pavel vorbește mereu, nu-i tace gura, turuie, disecă firul în patru, se revoltă, într-un verbiu adesea agasant. Uneori ai senzația de labirint: șantier, muncitori străini, birouri, dosarul de pensie, o vizită la fiul său, țigări, bancomat... Simplitate și dramatism în miezul unei vieți mărunte, într-o „zi mai lungă decât veacul” (da, romanul lui Aitmatov). Unele pagini dau senzația de scene dintr-o piesă de teatru. Știința dialogului e la loc de cinste, de-

sigur. Cineva îi spune că pentru a lua o decizie e suficient să apeși butonul interior și schimbarea survine.

La un moment dat, Pavel petrece câteva ore cu fiul său la un restaurant. Ce este în meniu? Bulgur cu tahini, minifalafel cu ghimbir... Reacția lui Pavel e tipic românească, într-o interjecție neaoșă savuroasă. Neuitat e episodul cu pedepsirea lui Dudu, de un comic ingenios. Vorbăria lui Pavel conține un cod de viață, un amalgam de principii, o ideologie primară, dar viabilă. El înțelege mecanismele vieții, știe că nu poți lua nimic cu tine în mormânt, că n-are sens „să te îngropi cu aur”, că „singurul tău rai sau iad rămâne tot pe pământ”, dar dacă fiul „se gândește la tine în timpu' vieții, îți crește inima ca bivolu' și-ți bate ca toaca de bucurie”. După șase ani de la ultima sa carte, Florin Lăzărescu ne uimește cu acest roman și bine conchide Tatiana Țibuleac pe coperta a patra: „după *Noaptea plec, noaptea mă-ntorc*, Lăzărescu poate să tacă încă șase ani”.

Marin
POP

Ioan Maniu (1833-1895)

– personalitate marcantă a Sălajului

În galeria marilor personalități sălăjene, la loc de cinste se înscrie și Ioan Maniu, jurist, avocat, judecător și fruntaș politic național-român, tatăl marelui om politic Iuliu Maniu.

Ioan Maniu s-a născut la 10 septembrie 1833, în localitatea Bădăcin, din părinții Teodor Man și Ileana, născută Bărnuțiu.¹ Tatăl său făcea parte dintr-o familie cu vechi tradiții istorice, înaintașul său, Laurențiu Man primind diplomă de nobil de la împăratul Leopold I, la 7 decembrie 1699.² Mama sa, Ileana, era una din cele șase surori ale ideologului Revoluției de la 1848 din Transilvania, Simion Bărnuțiu.

La vârsta de numai doi ani, Ioan Maniu rămâne orfan de tată, care a lăsat „cu limbă de moarte”, ca Ionaș să fie dat la școală.³

Cu toate că mama sa a rămas văduvă și pe lângă Ioan mai avea o fetiță, Sofia, și un băiat, Ștefan, a făcut eforturi foarte mari și a respectat ultima dorință a soțului său. Astfel, când Ionaș a împlinit vârsta de șase ani, l-a dat la școală, la Gimnaziul minorit din Șimleu Silvaniei, unde va urma cursurile școlii primare și gimnaziale inferioare, pe care le va absolvi în anul de mari prefaceri istorice – 1848.⁴

Tânărul absolvent, ajuns la vârsta de 15 ani, intenționa să urmeze exemplul unchiului său și să-și continue formarea profesională la Blaj, dar în cursul anului școlar 1848/1849, din cauza frământărilor revoluționare, porțile liceului din Blaj au rămas închise. Astfel, Ioan Maniu va începe cursurile în toamna anului 1849, când se înscrie în clasa a V-a liceală.⁵

După numai un an de școală a

fost aproape să renunțe la studii, din cauza problemelor materiale, și să rămână acasă, la Bădăcin, la fel ca fratele său mai mare, Ștefan. Din fericire, fostul său profesor de la Șimleu, Andrei Liviu Pop, aflându-i numele în „protocol” (catalog – n.n.), i-a trimis, după cum spunea chiar Ioan Maniu, „pe discipulii săi și pe conșcolarii mei, după mine acasă, zicând, să-mi spună mie și mamei mele, că e păcat să rămân la plug acasă, văzându-mi calculii în protocol și spuindu-i conșcolarii mei, că cum mă port”.⁶

Unchiul său, Simion Bărnuțiu, care îl ia sub „aripile sale protectoare”, îl sfătuiește, la terminarea clasei a VI-a de liceu, să-și continue studiile la Cluj, pentru a fi mai aproape de casă și de mama sa, care era bolnavă. Însă, văzând că la Cluj traiul este mult mai scump, s-a hotărât să rămână la Blaj, unde se chinuia să supraviețuiască. Refuzat de către episcopul Alexandru Șterca-Șuluțiu, pe care l-a rugat să-l ajute și pe el cu „câte un pic de fertură la Curtea lui”, a fost sprijinit de către un servitor al episcopului.⁷

Înduioșat de mizeria în care se zbătea nepotul său, Simion Bărnuțiu încearcă să-l ajute din puținul pe care îl avea și el, la vremea respectivă, plecând din Viena la Pavia, în Italia, unde și-a susținut doctoratul în Științe Juridice.

Cu toate greutățile întâmpinate, Ioan Maniu reușește să termine liceul. Din certificatul cu calificativele obținute pe primul semestru al ultimului an școlar, 1852/1853, se poate observa că marea majoritate a calificativelor sunt „Prima cu Eminentia”. Observăm că a



Ioan Maniu - judecător

studiat următoarele materii: Religie, Limba Latină, Limba Greacă, Limba Română, Limba Germană, Istorie și Geografie, Propedeutică și Științele naturale. Purtarea morală era notată „Prima cu laudă”, iar la numărul orelor „neglese”, adică absențe, aflăm că nu a lipsit de la nici o oră de curs. Certificatul este semnat de către directorul liceului, Petru Pop. De asemenea, de către următorii profesori: Iosif Tarția, profesor de Religie, care l-a sprijinit în momentele grele și când a avut probleme de sănătate și pe care îl va stima toată viața; Gregoriu Elekeș, profesor de Limba Latină și Română; Gavril Papp, profesor de Propedeutică; Ioan Russu, profesor de Științe Naturale.⁸

Ioan Maniu s-a numărat printre cei 13 elevi care și-au luat bac-

laureatul, în iulie 1853, alături de alți colegi cu care a rămas prieten pe viață: Ioan Mișu Moldovan, canonicul „Moldovănuș” de mai târziu, și Nicolae Stoian, ajuns mai târziu medic arhiepiscopar la Blaj.

După terminarea liceului, la dorința mamei sale, a ales să urmeze cariera preotească și s-a înscris la Seminarul Teologic din Blaj.⁹

În luna mai 1854, Ioan Maniu termina primul an de seminar, iar unchiul său obținea titlul de doctor la Universitatea din Pavia, după care a acceptat oferta de a preda la Academia Mihăileană din Iași. În acest context, lună de lună, își va rupe din modestul său salariu și îl va sprijini pe nepotul său, mai ales după ce în primăvara anului 1855 Ioan Maniu primește crunta veste a morții mamei sale.¹⁰

Rectoratul Seminarului clerical din Blaj atesta, la 28 mai 1854, că Maniu Ioan din satul Bădăcin, Cercul și Subercul Șimleului, Districtul Clujului, orfan, de 20 ani, a absolvit primul an de studiu.¹¹

Un nou moment de răscruce în cariera lui Ioan Maniu a fost cel de după terminarea anului II de teologie. Aflând de moartea surorii sale, Ileana, Simion Bărnuțiu îi scria nepotului său de la Iași, în martie 1855, o scrisoare care s-a dovedit hotărâtoare pentru cariera sa profesională. Îi promite că îl va susține financiar și îl întrebă spre ce domenii are aplecare mai mare: juridice sau politehnice. Îi spune că îl lasă să aleagă ce va dori el, cu observația că o carieră în domeniul ingineriei era mai promițătoare în acele vremuri. În același timp, Simion Bărnuțiu își pune întrebarea dacă nu era mai bine ca nepotul său să termine studiile teologice și să se facă preot, pentru că el putea să decedeze în timp ce nepotul său se afla încă la studii și rămânea fără niciun sprijin.

Ioan Maniu lasă pe seama unchiului său decizia și, după o analiză profundă, în septembrie 1855, Simion Bărnuțiu îi scrie să plece din Bădăcin direct la Pesta,



Familia Maniu - Șimleu - 1875

pentru a urma studiile juridice.¹² Astfel, după cum reiese din certificatul semnat de către rectorul A. Viroszil și decanul Fr. Vizkelety, la 7 octombrie 1855, Ioan Maniu era înscris în „Alma ac Celeberrima Regia Scientiarum Universitate Pestiensis”, adică la Facultatea de Drept a Universității din Pesta.¹³

Din acest moment, o altă lume se deschide în fața tânărului Ioan Maniu, care devine și informatorul fidel al unchiului său asupra evenimentelor istorice care se petreceau sub ochii lui în capitala ungară și, îndeosebi, asupra problemelor național-române.

Dintr-un alt certificat semnat de către rectorul și decanul facultății din Pesta aflăm că Ioan Maniu a fost scutit de taxa de frecvență la Universitate, pe semestrul II al anului 1856/57, adică ultimul an de studiu la Pesta.¹⁴ De asemenea, informații importante despre perioada petrecută la Pesta aflăm din „Index ectionum”, respectiv carnetul de note al studentului Ioan Maniu. Sunt trecute, pe semestre, materiile studiate, profesorii și notele obținute.¹⁵

La începutul lui octombrie 1857, Simion Bărnuțiu își îndrumă nepotul să-și continue studiile juridice la Viena. La scurt timp, în data de 8 octombrie, Ioan Maniu îi scrie unchiului său și îi mulțumește pentru grija pe care i-o purta, precum unui fiu. Sublinia că a făcut tot posibilul, și se observa de altfel, că nu l-a făcut de rușine, dimpotrivă rezultatele lui stăteau mărturie în acest sens. Totodată, promite că va încerca și pe viitor să se ridice la nivelul așteptărilor, mulțumindu-i pentru cei 10 galbeni trimiși: „Știu că multă sollicitudine aveți pentru mine, precum fiecare părinte cui îi zace la inimă fericirea și numele bun a fiului său. Io cred că Dvoastră veți fi conțenți (mulțumiți) cu purtarea mea de până acum, căci de cea mai sfântă datorie mi-am ținut, ca nu rușine, nu supărare, ci laudă și bucurie s-aveți după mine, căci știu că numai în acest mod vă pot mulțami marimozitatea Dvoastră. Sper că și de aci înainte veți fi conțenți, căci D-zeu îmi va ajuta și îmi va da putere ca și studiul să mi-l împlinesc bine și purtarea să-mi fie conformă legi-

lor moralității”.¹⁶

Cu ajutorul fostului său coleg de liceu și bun prieten Nicolae Stoian, care era student la medicină, reușește să se stabilească în Viena. Astfel, din certificatul datat 30 decembrie 1857, semnat de către rectorul Dr. Kaiser și decanul Spinger, aflăm că era înscris la Facultatea de Drept a Universității din Viena.¹⁷

Din capitala Habsburgilor, unde tocmai sosise știrea despre armistițiul de la Villafranca, în august 1859, Ioan Maniu pleca spre casă, iar în perioada care a urmat, până în iunie 1861, a fost preocupat de pregătirea celor trei examene, pentru a obține titlul de doctor în drept. În paralel, încearcă să-și lărgască orizontul cultural, în special pe problemele legate de trecutul nației române. Stau măturie, în acest sens, scrisorile adreseate unchiului său, în care îi cere să-i trimită o serie de cărți de Istorie. De asemenea, este interesat de articolele care apăreau în presa românească de dincolo de Carpați, în vechiul Regat.¹⁸

Pe lângă scrisorile pe care i le trimite unchiului său, care reprezintă o adevărată radiografie a epocii, Ioan Maniu se arată preocupat să publice articole în presa românească. Astfel, în octombrie 1860 trimitea un articol pentru „Gazeta Transilvaniei”, sub pseudonimul „dela Tibiscu”, iar în mai 1861, sub pseudonimul „Foaia pentru minte, inimă și literatură”, ambele despre nedreptățile la care erau supuși românii și lupta parlamentară a deputaților români.¹⁹

La 16 februarie 1861, Ioan Maniu trecea cu succes și de cel de al treilea examen de doctorat. A doua zi trimitea o scrisoare unchiului său, Simion Bărnuțiu, în care îi mulțumea pentru banii primiți, din care a plătit taxa pentru examen, îl informa că mai avea nevoie de bani pentru teză și diplomă, îi cerea sfaturi pentru viitor și sublinia importanța acestui moment deosebit din viața sa: „Acest examen e un mare moment în

viața mea, pentru că de când sunt de 9 ani, tot fac la examine, și toate cu succes bun. Acesta – în anul etății mele peste 27, – e cel ultim, și ar fi fost o mare nefericire când m-ar fi respins, pentru că timpul cel scump, spesele multe, sudoarea mea, mergea în fum. – Dară apoi lumea ce zicea? Desigur: săracul Bărnuțiu nu are noroc cu nepoții săi! Însă mulțumită cerului, că de toate aceste neplăceri am scăpat spre bucuria mea, a consorțiilor și spre fala conșcolarilor din Blaj, cari se tot laudă, că dintre ei vor fi doi Doctori, de medicină Stoaia, și io de drepturi”.²⁰

La scurt timp, în data de 9 martie 1861, Ioan Maniu își susține teza de doctorat, iar a doua zi primește diploma de doctor în drept.²¹

Simion Bărnuțiu își îndemna nepotul să nu accepte niciun post până nu va deveni avocat, dar aceasta însemna încă doi ani până obținea cenzura de avocat. Între timp, primise mai multe oferte de a ocupa o funcție în administrație. Printre acestea se numără și cea primită de la George Pop de Băsești, care îi scria, la 5 februarie 1861, invitându-l să candideze pentru o slujbă publică în comitatul Solnocul de Mijloc. Ioan Maniu apreciază oferta tânărului prim-pretor George Pop și îi mulțumește, dar îi amintește că el era originar din comitatul Crasna și nu din Solnocul de Mijloc, deci nu putea candida pentru o funcție publică în comitatul vecin.²²

În luna mai 1861, deși era bolnav, medicul indicându-i să plece din Pesta, să se recreeze în aer liber și să aibă o alimentație sănătoasă, el preferă să rămână în oraș, să participe la dezbaterile parlamentare, să observe activitatea deputaților români și să-l informeze pe unchiul său asupra evenimentelor.²³

În luna iulie 1861 se găsea la Bădăcin, de unde îi scria unchiului său despre necesitatea organizării unui congres național al tuturor românilor. Era preocupat de gân-

dul de a elabora un protest al Comitatului Crasna împotriva anexării forțate la Ungaria, deși primul său contact cu fruntașii români sălăjeni nu l-a prea încântat, în ceea ce privește lupta lor pentru drepturi naționale. Pentru a-i determina pe intelectualii sălăjeni să acționeze în acest scop, a luat legătura cu vicarul Demetriu Coroianu, fost coleg de catedră cu Simion Bărnuțiu la Blaj, care avea să-i devină socru peste câțiva ani. Astfel, după ce se întâlnește cu el în Șimleu, în data de 15 august, vrednicul vicar organizează chiar a doua zi, zi de târg la Șimleu, o întrunire cu mai mulți preoți și protopopi greco-catolici din cadrul vicariatului pe care-l conducea. Cu această ocazie, Ioan Maniu le-a ținut o scurtă cuvântare, făcându-le cunoscut scopul întrunirii și i-a îndemnat să-și facă datoria de români. S-a luat hotărârea ca Ioan Maniu și tânărul protopop Ioan Galu, care și-a făcut și el studiile la Viena, să elaboreze un memoriu de protest împotriva anexării Partiumului nord-estic la Ungaria.²⁴

Memorandumul a fost prezentat de Ioan Maniu și Ioan Galu intelectualilor sălăjeni, la 27 august 1861, cu ocazia sfințirii bisericicii greco-catolice din Bobota, locul în care și-a început cariera preoțească Demetriu Coroianu și a văzut lumina zilei fiica sa, Clara. Aflăm aceasta tot dintr-o scrisoare pe care Ioan Maniu o trimite unchiului său, în care îl informa că toți cei care l-au ascultat „au zis că e bine și l-au subscris, câți au fost de față”.²⁵

Ca urmare a eforturilor mobilizatoare, la următoarea consfătuire, care a avut loc la Băsești, în data de 18 septembrie 1861, au participat nu numai intelectualii din comitatele Solnoc și Crasna, ci și din comitatele Arad și Sătmar. După ce participanții au aprobat memorandumul, a fost adoptată o rezoluție și a fost aleasă o delegație, alcătuită din Ioan Maniu, din partea comitatului Crasna, proprietarul George Filep și

Ioan Galu, ca reprezentanți ai comitatului Solnocul de Mijloc, care aveau misiunea de a aduce memoriul împăratului de la Viena.²⁶

Din păcate, așa cum îi scria Ioan Maniu unchiului său și lui Demetriu Coroianu, delegația n-a putut să fie primită de împărat, deoarece acesta se pregătea să efectueze o călătorie în insula Corfu, de unde urma să se întorcă doar spre sfârșitul lunii octombrie.²⁷

Delegația a fost primită de către împărat la 29 octombrie, iar răspunsul lui „a fost foarte scurt: În respectul anexiunii a zis: *e foarte greu lucru, anexiunea e legală*”.²⁸

Dorind să-l scutească pe unchiul său de alte cheltuieli, Ioan Maniu acceptă funcția de asesor la sedria orfanală din Șimleu, iar după ce obține cenzura de avocat a fost numit în funcția de judecător la tribunalul din Șimleu.²⁹

La jumătatea lunii mai 1864, simțindu-și sfârșitul aproape, Simion Bărnăuțiu îl cheamă pe nepotul său, Ioan Maniu, la Iași, unde era profesor universitar, pentru a-l lua acasă, în Sălaj. Este adus într-o trăsură specială, pusă la dispoziție chiar de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza, al cărui colaborator apropiat a fost și Simion Bărnăuțiu, amândoi făcând parte din acea generație „de aur” de la 1848, care a înfăptuit Unirea Principatelor Române, la 24 ianuarie 1859.

Pe drumul de întoarcere, oprindu-se pentru a da un pahar cu apă unchiului său, Ioan Maniu constată la întoarcerea de la izvor că acesta, la fel ca profetul Moise, trecuse la cele veșnice în fața pământului făgăduinței, fără a mai apuca să revadă plaiurile natale și pe cei dragi.

Ioan Maniu a avut trista misiune de a anunța rudeniile care îl așteptau la Bocșa română crudul adevăr, acela că Unchiul Mare, după cum îi spuneau cu toții, nu mai venea pe omenie la ei, ci pentru a se reîntâlni cu străbunii săi, în pământul din care a fost plămădit.

La scurt timp după trecerea

în eternitate a unchiului său, la 16 februarie 1865, Ioan Maniu s-a căsătorit cu Clara Coroianu, fiica vicarului Silvaniei, Demetriu Coroianu. El avea vârsta de 31 de ani împliniți, iar Clara avea 23 de ani. Ca nași de cununie i-au avut pe Antoniu Nabrasky, locțiitor de Comite Suprem și soția acestuia, Anania Pop de Morlaca. Preot de cununie a fost Ioan Lobonțiu, paroh în Giurtelecul Șimleului.³⁰

Din fericita lor căsătorie au rezultat următorii copii: Scipio (+8 ani); Cassiu, fost avocat, publicist și profesor universitar de drept la Cluj; Elena, măritată cu Ioan Pop, vicar foraneu la Năsăud; Ioan (+7 ani); Iuliu, marele om politic; Sabina (+31 ani); Cornelia, călugărită sub numele de sora Cecilia; Iulia (+9 luni) și Emilia (+8 luni).

După înființarea Comitatului Sălaj, prin unirea comitatelor Crasna și Solnocul de Mijloc, în anul 1876, Ioan Maniu a fost transferat la Zalău, reședința noului comitat, unde a funcționat ca judecător până în anul 1891, când s-a pensionat.

Referitor la activitatea lui ca apărător al românilor oropsiți, contemporanii care l-au cunoscut spuneau că a fost „îngerul cel bun al poporului român” din comitatul Sălaj.³¹

Ioan Maniu și-a adus contribuția și la cea mai mare realizare a Reuniunii Femeilor Române Sălăjene (RFRS), în fruntea căreia se afla soția sa, Clara. Este vorba de înființarea Școlii de fete din Șimleu Silvaniei, înființată în anul 1888.³² Timp de un an de zile, Ioan Maniu și bunii săi prieteni, avocați, Ioan Nichita și Vasile Pop au făcut eforturi deosebite pentru ca școala să fie recunoscută și aprobată funcționarea ei de către Ministerul Instrucțiunii Publice din Ungaria, după cum reiese și din corespondența lui Ioan Maniu cu Andrei Cosma, secretarul RFRS și director al școlii.³³

După pensionarea din magistratură, în anul 1891, banca „Silvania” l-a ales ca jurist și avocat,

„în care calitate îi făcu mari servicii acestei instituțiuni”.³⁴

Ioan Maniu rămâne un membru marcant al luptei naționale românești din Sălaj, ca dovadă și scrisoarea primită de la George Pop de Băsești, la 6 ianuarie 1895. El îl roagă să nu o publice în presă, ci să o comunice confidențial tuturor fruntașilor români din Sălaj. Din temnița de la Vacz, George Pop se arată mândru de trecutul și de tovarășii săi de luptă. Arată cât de dezorganizată erau românii sălăjeni, ca de fapt toți românii transilvăneni, în anul 1861, la restituirea vieții constituționale. Abia în anul 1869, sălăjenii reușesc să trimită primul lor deputat în parlamentul de la Pesta. După moartea acestuia, el spune că a avut „cinstea să reprezinte Sălajul”, în parlamentul Ungariei, până în anul 1881, când, la intervenția personală a lui Tizsa Kalman, care, după ce a încercat să-l mituiască și să-l atragă de partea ungarilor, a spus că George Pop nu mai are ce căuta în parlament. După această înfrângere pe tărâm politic, sălăjenii s-au organizat pe plan cultural și au înființat primele bănci românești din Sălaj. Dar el era „adânc mâhnit că acest zel național” era în scădere la sălăjeni. Astfel, la conferința din 28 noiembrie 1894 de la Sibiu, unde Sălajul era totdeauna reprezentat de o puternică delegație de 12 fruntași politici, acum nu participaseră decât două persoane.³⁵ Însă, această slabă reprezentare, poate fi pusă și pe seama confuziei create.³⁶

George Pop de Băsești își încheie impresionanta sa scrisoare afirmând faptul că nu era nevoie de scuze cu ocupațiile profesionale ale fiecăruia, „preotul cu îndatoririle patrafirului, avocatul cu procesele; doctorul cu spitalul; plugarul cu gospodăria”. Mai presus de toate acestea, spune el, „interesul comun, binele de obște trebuie să primeze”.³⁷

Din păcate, după o lungă suferință, Ioan Maniu a decedat la

4 noiembrie 1895, la vârsta de numai 52 de ani și a fost înmormântat, la dorința sa proprie, la Bădăcin, pe proprietatea de la „Dealul Țarinei”³⁸

Bolnav fiind, îi scria bunului său prieten și fost coleg la școlile Blajului, Ioan Micu Moldovan, că se simte împlinit atunci când își vede copiii realizați și bine educați, vorbind cu mare drag în special de Iuliuț, cum îl alinta tatăl său pe Iuliu Maniu, care a fost găzduit de prietenul său, pe perioada cât a urmat cursurile școlii primare din Blaj.

Pentru posteritate, Ioan Maniu rămâne ca un fruntaș de seamă al Sălajului din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care a muncit din greu toată viața în folosul nației sale, la fel ca unchiul său, Simion Bărnuțiu, sfârșind amândoi la o vârstă când mai aveau multe de spus. Din fericire, munca lor a fost continuată cu și mai mare intensitate de către copiii lui Ioan Maniu, în special de Iuliuț, care avea să devină unul dintre principalii artizani ai Marii Uniri.

Note:

1 Coriolan Suci, *Correspondența lui Ioan Maniu cu Simion Bărnuțiu*, Blaj, 1929, p. 12.

2 Vezi textul diplomei publicat de Dionisie Stoica, Ioan P. Lazăr, *Schița monografică a Sălajului*, Șimleu, 1908, pp. 302-305.

3 Coriolan Suci, *op. cit.*, p. 13.

4 *Ibidem*, pp. 14-15.

5 *Ibidem*, p. 16.

6 *Ibidem*, p. 18.

7 *Ibidem*, p. 19.

8 Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj, fond Biblioteca Centrală Blaj, dosar 253/1853-1857, f. 1.

9 Coriolan Suci, *op. cit.*, p. 21.

10 *Ibidem*, p. 24.

11 S.J.A.N. Cluj, fond Biblioteca Centrală Blaj, dosar 253/1853-1857, f. 2.

12 *Ibidem*, pp. 26-28.

13 S.J.A.N. Cluj, fond Biblioteca Centrală Blaj, dosar 253/1853-1857, f. 3.

14 *Ibidem*, f. 4.

15 *Ibidem*, ff. 7-11.

16 Coriolan Suci, *op. cit.*, doc. XXI, p. 228.

17 S.J.A.N. Cluj, fond Biblioteca Centrală Blaj, dosar 253/1853-1857, f. 5.

18 Coriolan Suci, *op. cit.*, pp. 34-35.

19 *Ibidem*, pp. 66-67.

20 *Ibidem*, doc. XLVIII, p. 290.

21 *Ibidem*, p. 80.

22 Ioan Georgescu, *George Pop de*

Băsești. 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni, ediția a II-a îngrijită și coordonată de Vasile Iuga de Săliște, Cluj-Napoca, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2013, p. 88.

23 Coriolan Suci, *op. cit.*, p. 88.

24 *Ibidem*, doc. LXVI, pp. 347-350.

25 *Ibidem*, doc. LXVII, p. 351.

26 *Ibidem*, doc. LXIX, pp. 357-360.

27 *Ibidem*, doc. LXX, pp. 360-362.

28 *Ibidem*, doc. LXXII, p. 367.

29 D. Stoica, I.P. Lazăr, *op. cit.*, p. 157.

30 S.J.A.N. Sălaj, fond Colecția registrelor parohiale de stare civilă, Registrul 1122, p. 10.

31 D. Stoica, I.P. Lazăr, *op. cit.*, p. 158.

32 Vezi, printre altele Marin Pop, *Înființarea Școlii de fete a Reuniunii Femeilor Române Sălăjene (1888)*, în „Caiete Silvane”, nr. 206, martie 2022, pp. 32-35.

33 S.J.A.N. Sălaj, fond Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni, dosar 94/1886-1889, ff. 29-35.

34 D. Stoica, I.P. Lazăr, *op. cit.*, p. 151.

35 I. Georgescu, *op. cit.*, pp. 85-87.

36 Vezi, în acest sens, Marin Pop, *Viață politică în nord-vestul României (1869-1948). Partidul Național Român și Național Țărănesc din Sălaj*, Cluj-Napoca, Zalău, Editura Argonaut și Editura Porolissum, 2007, pp. 16-17.

37 I. Georgescu, *op. cit.*, p. 88.

38 D. Stoica, I.P. Lazăr, *op. cit.*, p. 151.

Ioan Ielciu, „Monografia Casei Voivodului”, Volumul III, prefață de prof. univ. dr. Ileana Olteanu, Colecția Monografii, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj

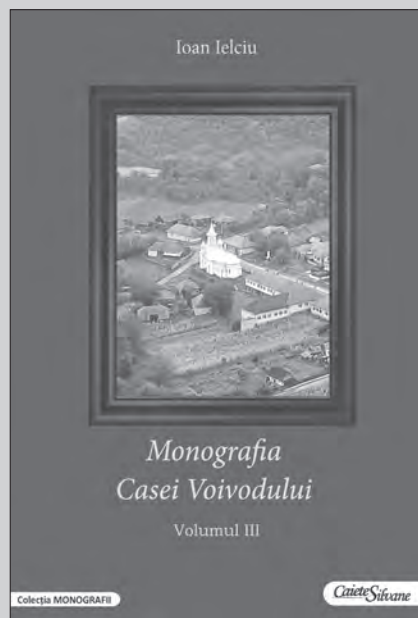
Pământul se rotește, vremurile se schimbă, oamenii se succed, iar faptele lor cele bune sunt adesea pierdute și uitate dacă nu sunt consemnate spre cucerirea veșniciei.

Cu deosebită recunoștință și cu satisfacție sufletească deplină trebuie să scot în evidență că dintotdeauna comunitatea din comuna, apoi din satul Voivodeni a generat fapte deosebite atât materiale, cât și culturale sau sportive. Acestea se impuneau a fi consemnate, conservate și păstrate

în memoria colectivă.

Și iată, prin această monografie am predat veșniciei tot ceea ce a avut și are Casa Voivodului mai frumos, mai măreț și mai util. Acest lucru cu atât mai mult cu cât în Voivodeni, în ultimii circa o sută de ani, s-a produs un adevărat miracol, prin aceea că locuitorii unui sat de circa 250 de case au câștigat o competiție culturală la nivelul Transilvaniei, apoi trei competiții sportive organizate la nivel național, înregistrând și alte realizări de excepție.

Îi mulțumesc Bunului Dumnezeu pentru puterea de muncă pe care mi-a dăruit-o în vederea scrierii celor trei volume ale „Monografiei Casei Voivodului”, îi mulțumesc pentru oamenii vrednici pe care i-a rânduit să mă ajute, dar și pentru bogăția, frumusețea și unicitatea multora dintre



subiectele și lucrurile care au trebuit să dobândească eternitatea. Doamne-ajută!

Ioan Ielciu



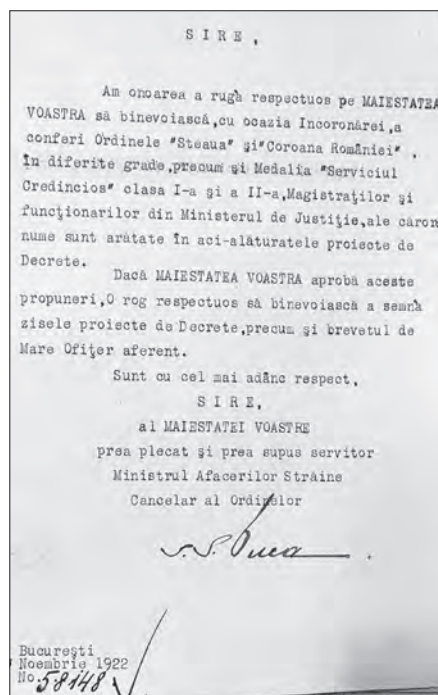
Laurențiu-
Stefan
SZEMKOVICS

Cu ocazia Încoronării Suveranilor României, urmare a raportului lui I.G. Duca, ministrul Afacerilor Străine, cancelar al Ordinilor, nr. 58.148 din 10 noiembrie 1922, regele Ferdinand I a semnat la Sinaia, în 10 noiembrie 1922, decretul nr. 4.715 (aflat la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe – Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 244/1922), prin care acorda lui Gyurko Vasile, președinte cl. V, gr. II și lui Palade Ioan II, prim-procuror cl. VII, gr. I, ambii de la Tribunalul Zalău, precum și altora, Ordinul „Coroana României” în gradul de Ofițer.

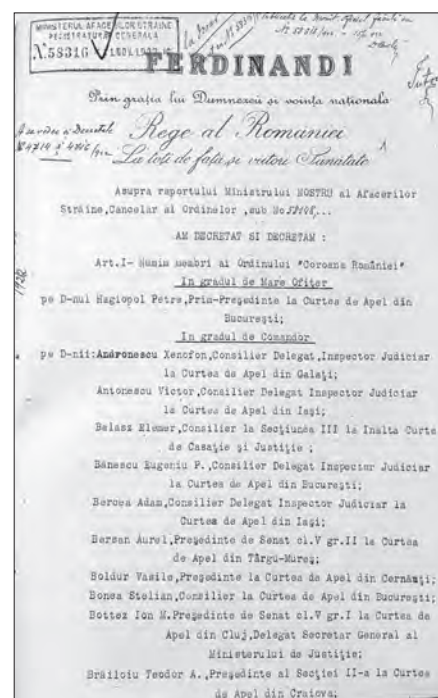
Prezentăm, apelând la faleristică, la heraldică și la sigilografie, descrierea decorației și reproducerea grafice care provin de la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București și din colecția plutonierului adjutant-șef (rez.) Nelu Aldea. Ordinul „Coroana României”, instituit prin Legea nr. 1.244 din 10 mai 1881, avea scopul de a recompensa serviciile aduse statului. Conform *Regulamentului pentru punerea în aplicare a legii relativă la instituirea Ordinului „Coroana României”* (Decretul nr. 3.506 din 11 octombrie 1906, aflat, în copie, la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe – Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 642), Ordinul „Coroana României” în gradul de Ofițer se prezintă sub forma unei cruci de Malta, cu diametrul de 40 mm, smălțuit roșu, cu marginea de smălț alb. Pe avers, în centrul crucii, într-un medalion rotund, smălțuit roșu, se află coroana regală, de oțel, terminată printr-un glob surmontat de crucea „Trecerea Dunării”. Medali-

Decorație din 1922

onul este înconjurat de o bordură, smălțuită alb, în care s-a scris cu auriu: * **PRIN NOI ÎNȘINE** * **14 MARTIE 1881** (data proclamării regatului). Pe revers, într-un medalion asemănător cu cel de pe avers, s-a scris, orizontal, cu cifra și litere auriu, **10 MAIU** (data încoronării) și, împrejur, în bordura albă, tot cu auriu: * **1866** * **1877** * **1881** (datele urcării pe tron, proclamării Independenței și proclamării regatului). Cifra regală, între brațele crucii, ca și montura crucii, sunt de aur pentru Ofițeri. Panglica este de culoare albastru-închis, cu câte o dungă pe fiecare margine de culoarea oțelului, lată de 6 mm la Ofițeri, iar deasupra ei se află o rozetă cu un diametru de 25 mm.



Raportul lui I.G. Duca, ministrul Afacerilor Străine, cancelar al Ordinilor, nr. 58.148 din 10 noiembrie 1922.
Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale



Decretul regal nr. 4.715 din 10 noiembrie 1922 (prima pagină).
Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale



Ordinul „Coroana României” în gradul de Ofițer (avers).
Colecția plutonier adjutant-șef (rez.) Nelu Aldea.



Oceans of Slumber – Starlight And Ash

Daniel MUREȘAN

Vara asta a fost toridă. Dar azi a plouat. Apa a căzut peste oraș și dealurile din preajmă, nu s-a oprit ore bune. În curte apa curge cu vigoare, îi văd crestele care se formează când trece peste pietre, precum părul împletit și strâns legat al unei femei. Totul este apă. Norii cenușii aduși de vânt plutesc deasupra orașului, trimițând spre mine aerul și timpul pe care îl respir. Totul este apă, plutind în apă. Statuile din curte, orașul, totul este erodat de ploaie. Bulbucii din curte îi văd doar eu, nimeni nu i-a mai văzut. Ce individualist pot fi... Văd un grăunte de nisip spălat de ploaie. Dar apa se va evaporă și grăunțele va fi purtat de vânt deasupra orașului, poate va cădea peste un câmp. Într-o bună zi va ajunge într-un spic de grâu, își va găsi drumul către masa cuiva într-o pâine. Totul ca o visare licăritoare, ca un gând trecător.

O flacăra de apă a ajuns și peste *Oceans of Slumber*, făcându-i să simtă sunetul stropilor de apă și, undeva în depărtare, cântecul greierilor.

O surpriză plăcută acest nou album *Oceans of Slumber*. Este doom, dar nu ca acela de dinainte. De fapt stilul merge acum mai pregnant spre progresiv, dar nu s-a renunțat definitiv la doom. Albumul e unul fierbinte, de cele mai multe ori melodic, dar și cu pasaje frumoase de doom-gotic. Un melanj de stiluri bine primit de critica de specialitate. Clapele și chitara lui Santos sunt de o melodicitate seducătoare, melodiile sunt rafinate în gama progresivă, totul într-un salt stilistic de mare clasă. Pe albumul precedent, trupa a demonstrat că poate face compoziții excelente gotice. Iată că acum au realizat un excelent album progresiv-doom, ceea ce nu e puțin lucru.

Albumul nu este unul hard din punct de vedere metal, dar este unul hard din punct de vedere liric și emoțional. Muzica plutește cu pasiune, piesele curg natural, iar eliberarea tensiunilor te face să descoperi savori nebănuite. La fiecare ascultare poți descoperi alte secrete muzicale. Cred că trupa e noul gotic de Texas (de sud, cum spun americanii) și mai are multe de spus. De urmărit!

Tracklist:

1. The Waters Rising (4:24)
2. Hearts of Stone (3:57)
3. The Lighthouse (3:36)



4. Red Forest Roads (4:09)
5. The Hanging Tree (4:04)
6. Salvation (5:05)
7. Star Altar (5:56)
8. The Spring of ,21 (3:21)
9. Just a Day (6:04)
10. House of the Rising Sun (4:25)
11. The Shipbuilders Son (5:00)

Century Media 2022

Discografie *Oceans of Slumber*:

- * Aetherial (2013)
- * Winter (2016)
- * The Banished Heart (2018)
- * *Oceans of Slumber* (2020)
- * *Starlight and Ash* (2022)

Componență *Oceans of Slumber*:

- * Dobber Beverly – tobe
- * Cammie Beverly – voce
- * Mat V. Aleman – clape
- * Semir Ozerkan – bass
- * Jessie Santos – chitară
- * Alexander Lucian – chitară



Filmografiile Simonei

Nine Days (2020)

Simona ARDELEAN-SAMANTA

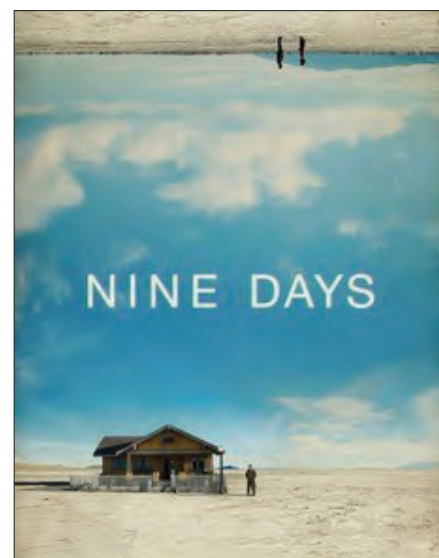
Fără un palmares bogat ca regizor, dar cu câteva proiecte foarte interesante, americanul de origine braziliană, Edson Oda este un nume care merită urmărit pentru că, sunt sigură, în viitor ne va rezerva foarte multe surprize. Tonul meu optimist se sprijină pe viziunea simplificată, dar profundă și aproape metafizică, reprezentând substratul peliculei *Nine Days* (Nouă zile).

Despre viață și moarte nu e ușor să scrii mai ales atunci când raportările la temă au interferențe personale și poate e cu atât mai greu să-ți concentrezi vizual gândurile. Capcana e aceea a unui solemn guler scrobbit sau a unei diluări filosofic-religioase, a unui sentimental pastel care funcționează mai degrabă ca un ecou al unei stări de fapt. De aceea abordarea tematică a acestei teme care nu funcționează decât dual este mereu un act de curaj.

Influențat de *After Life* (1998) al lui Hirokazu Koreeda (care pornește de la ideea că după moarte oamenii au de ales o singură amintire pe care s-o păstreze) și *The Tree of Life* (2011) al lui Terrence Malick în care un tânăr caută înțelesul vieții în timp ce și rescrie pilonii credinței, Edson Oda propune un scenariu în care un arbitru ceresc, care locuiește într-o casă izolată în mijlocul unui deșert, urmărește viețile câtorva oameni pe care-i are cumva în grijă pe niște ecrane de televizor vechi. Aflăm că este în mod deosebit interesat de Amanda, o tânără violonistă precoce, a cărei muzică îi provoacă reacții emoționale profunde, dar care moare subit. Pentru a-i lua locul el interviează – timp de nouă zile – alte suflete care au ocazia de a se naște

(de unde și numele filmului). Rolul acestui înger/arbitru/duh este interpretat de foarte talentatul Winston Duke (Will) care se împarte aici de rolurile din *Avengers* și *Black Panther* într-un mod sensibil și rezervat. Will jonglează în același timp cu sentimentul de durere cauzat de moartea tinerei, cu acela de datorie (alege pentru întrupare cel mai bun candidat?) și cu regretul de a nu-și fi urmat pasiunea în viața sa trecută. Cu toate acestea, atunci când candidații sosesc, îi interviează pe fiecare în parte, își ia notițe și-i elimină rând pe rând atunci când fie le lipsește compasiunea umană, fie nu au deplin dezvoltată conștiința de sine. Ideea de interviu pentru viață este una dintre ideile provocatoare ale filmului. În fond, suntem supuși unei scrutări constante, fie din partea Divinității, a destinului, a șansei pe care o pierdem sau câștigăm și mai ales a vieții pentru care dăm, în permanență, probe. Dar că și înainte de viață (pentru că după este, în viziunea religioasă, Judecata) suntem judecați e o idee asupra căreia merită să ne oprim puțin. De altfel, filmul este un prilej de meditație continuă, încărcat simbolic.

Dintre candidați se desprind Emma (Zazie Beetz) și Kane (Bill Skarsgård). Ei au șansa la viață și lucrul acesta nu e puțin! Spectatorul va nutri o imediată simpatie pentru fată, care e curioasă, sensibilă și profundă, dar care-i amintește lui Will poate prea mult de Amanda pentru a-i oferi o șansă justă. Fiecăruia dintre cei care sunt respinși, Will le îndeplinește o ultimă dorință, un gând, pe care Emma-l observă, ascunsă. În realizarea dorințelor stă poate cea mai poetică și duioasă parte a peliculei.



Cei nealeși dispar apoi. Gândul că fiecare dintre noi e un ales, un suflet care a venit neîntâmplător aici este o altă idee pe care filmul o întinde ca pe o mână caldă spectatorilor. Atunci când Will se hotărăște asupra lui Kane, Emma refuză să-și comunice dorința, experiența de care ar dori să aibă parte înainte de a se întoarce în deșert și a dispărea, dar alege să-i ofere lui Will o lecție fundamentală. Și aici și acolo experiențele și lecțiile (de viață) sunt necesare. Poemul lui Walt Whitman (*Song to Myself*) din final se potrivește de minune cinematografului semnat de Wyatt Garfield. *I celebrate myself and sing myself* îmi readuce în minte căutări adolescente. Firul de iarbă atât de des folosit de poetul american și despre care am învățat la orele de filosofie din liceu reiterează importanța înțelegerii faptului că bucuria existenței noastre se află în lucrurile mărunte pe care, cel mai adesea, uităm să le prețuim. De fapt, aici e miza filmului: cele nouă zile de interviuri sunt șansa la viață, iar înțelesurile multiple ale scenei finale vă va însoți mult după vizionare, vă asigur.



Iuliu SUCIU

Dorul nu are hotare

Orații de nuntă

70. Orație de nuntă – Cererea miresei

Fraților, iubiți frați
 Faceți bine și iertați
 Și cuvântu-mi ascultați:
 Este-un crai mândru, frumos
 Anume de la Domnul Hristos
 De la Maica preacurată
 De la 12 Sfinți Apostoli
 De la
 Care astăzi se întoarce
 Și cu drag se uită-ncoace
 Știind că-n astă casă
 Este o fată frumoasă
 El e-un tânăr crăișor
 Ce-o dorește cu mult dor
 Ei și-or depus legământ
 Și acuma vreau s-o ducem
 În grădină-mpărătească
 Mai mândru să înflorească
 C-așa a vrut Domnul dintâie
 Omul singur să nu fie
 De la Eva și Adam
 Tot așa-o rămas șohan
 Să-și lase fecioru tată
 Să se cunune c-o fată
 Și fata să-și lase muma
 Să-și pună pe cap cununa
 Și cu cel ce se cunună
 Să trăiască-n voie bună.
 Așadar tânărul nostru împărat
 Dimineața s-o sculat
 O trâmbiță o luat
 De trei ori o trâmbițat
 Oaste mare și-o adunat
 Și văzându-ne pe noi
 Mai voinici și mai vioi
 Dintre oaste ne-o ales
 Și-nainte ne-o trimăs
 Ca s-aducem veste bună
 La toți dimpreună
 Și-am venit în astă casă
 Ca să cerem o mireasă
 Am venit la voi în casă
 Să te cerem de mireasă

Fata-i floarea florilor
 Dragostea feciorilor
 Dar acu te despărțești
 Fecioria-o părăsești
 Gată-te în astă zi
 Cu hainele care-i ști
 Te gată cu rochie verde
 C-amu tu ieși dintre fete
 Te gată cu rochie-n flori
 C-amu ieși dintre feciori
 Te cunună cu-al tău mire
 Și trăiți în fericire
 Și-aș vrea mireasă, să-ți spun
 Ca să îți iei rămas bun
 De la frunza de alun
 De la tatăl tău cel bun
 De la frunza de răchită
 De la maica ta iubită
 De la grădina cu ruji
 De la unchi de la mătuși
 De la păruțu cu pere
 De la verișori și vere
 De la prietenele tale
 Că ți-ai petrecut cu ele
 Gată-te mireasă bine
 Să mergem la cununie
 Dumnezeu cu noi să fie
 Și cu-n ... de busuioc
 Și să zicem cu toții
 „Fericire și noroc!”

(Haiduc Aurel – Bârsa, 1967)

71. Chemare la nuntă

Cinstiți oameni de-omenie
 Dumnezeu ca să vă ție
 Faceți bine și iertați
 Și pe noi ne ascultați:
 Al nostru tânăr împărat
 Dimineață s-o sculat
 Și la dânsu ne-o chemat
 Sfaturi și porunci ne-o dat
 Să v-aducem veste bună
 Duminică se cunună
 Și se cunună frumos
 După legea lui Cristos

Și vă poftește tare
 La curțile dumisale
 La un pahar de băutură
 Și la multă voie bună
 Un ceas, două sau tri,
 Cât Dumnezeu o rândui
 Că asta-i căsătorie
 Cu oameni de omenie
 Da numa uitați la noi
 Că suntem numai noi doi
 Că nu suntem tâlhari
 Și avem steaguri mari
 C-avem steag încolorat
 De al nostru împărat
 Cu năframă de mătasă
 Cum poartă cinstita mireasă
 Dumnezeu să ne trăiască
 Pe miri și pe dumneavoastră

(Mureșan Rozalia – Traniș, com. Someș Guruslău, 1967)

72. Chemarea la nuntă

Cu Dumnezeu venim
 Cu Dumnezeu vă lăsăm
 Bună veste o să vă dăm
 C-a nost tânăr împărat
 Dimineață s-o sculat
 Mâneci albe-o suflecat
 Și pe obraz s-o spălat
 Lui Dumnezeu s-o rugat
 Dumnezeu Sfântu i-o dat
 O taină de cununie
 Cu oameni de omenie
 Vă poftește mire și mireasă
 La o nuntă-mpărătească
 Pe toți din curțile aceste.

(Cristian Elisabeta – Năpradea, 1967)

73. Chemare la nuntă

Un cuvânt mândru și frumos
 De la domnul nostru Cristos
 De la doisprezece sfinți apostoli
 De la lumina cea luminată
 De la Maica cea Sfântă-i adunată
 De la credincioșii noștri
 Cei noi.....
 Care vă poftesc ca de nuntași
 La un scaun de odihnă
 La un pahar de băutură
 La mai multă voie bună
 C-un mărunchi de busuioc

Să le dea Dumnezeu noroc!
 Noroc! Noroc!

(Neamț Gheorghe – Cuceu, 1967)

74. Chemare la nuntă

Este un cuvânt mândru și frumos
 Îi anume de la Domnu' Cristos
 De la doisprezece sfinți apostoli
 De la lumina cea luminată
 De la Maica cea Sfântă și adevărată
 Și-anume de la crăișorii noștri cei noi,
 Care vă poftesc la nuntă
 La un pahar de băutură
 La mai multă voie bună
 C-un mărunchi de busuioc
 S-aibă mirii noroc

(Neamț Gheorghe – Cuceu, 1967)

75. Chemare la nuntă

Din cap clopu' l-om lua
 Și frumos vom cuvânta:
 - De când cocoșii o cântat
 Al nostru crai s-o sculat
 Și pe față s-o spălat
 La Dumnezeu s-o rugat
 Să-i de Dumnezeu soție
 O fată de omenie
 După ce s-a isprăvit
 El afară o ieșit
 Și din trâmbiți o sunat
 Multă oaste s-o adunat
 Peste oaste s-o uitat
 Și pe noi doi ne-o ales
 Precum și dumneavoastră vedeți
 Ne-o ales pe noi doi oaste
 Ne-o trimis la dumneavoastră
 Nu suntem înșelători
 Ci suntem doi chemători
 N-am venit să vă-nșelăm
 Ci la nuntă vă chemăm
 Nici cu plugu la arat
 Ci la nuntă de-mpărat.

(Baboș Ana – Popeni, Mirșid, 1967)

* **Fragmente din volumul „Dorul nu are hotare. Folclor literar din Sălaj”, de Iuliu Suci, în curs de apariție la Editura „Caiete Silvane” din Zalău.**



Fericirea – dincolo de frontierele eului

Silvia BODEA-SĂLĂJAN

Fericirea este definită ca fiind o stare de mulțumire sufletească intensă și deplină. Sursele acestei stări însă sunt, în mare parte, de ordin material. Prin urmare, fericit este cel care dispune de resurse financiare, prin care să-și poată satisface capriciile și ambițiile.

Oare așa să fie?

Cineva m-a întrebat dacă am fost sau nu fericită în viață. Nu știu dacă este momentul să-mi fac o evaluare a fericirii sau nefericirii mele, dar cu siguranță că uneori am fost fericită, alteori nu, însă întrebarea aceasta m-a determinat să mă gândesc mai atent și să văd care ar fi sursele fericirilor sau nefericirilor mele. Am avut momente în care am fost fericită, fără ca această stare să fie neapărat condiționată de latura materială, precum s-a întâmplat uneori, că deși am dispus de resurse materiale, să nu mă simt fericită. M-am simțit poate doar mulțumită, dar nu fericită.

Pentru a mă raporta la simțămintele unor personalități, mi-am orientat lectura spre acest element major al existenței noastre, pentru că, gândindu-mă mai profund, am descoperit că deși nu o spunem, sau poate nici nu o conștientizăm clar, într-un fel sau altul, toți ne dorim să fim fericiți, fără să fim preocupați în a ne defini stările și a le încadra în câteva limite sau determinări.

De multe ori, când ni se îndeplinește un vis, când obținem o performanță, când trăim plenitudinea iubirii, exclamăm: „Sunt fericit!”, dar am descoperit că acest concept de fericire este atât de complex, încât nu s-a reușit să fie ilustrat termenul printr-o definiție unanim acceptată, mai ales pentru că, în ciuda dorinței fiecărui om de a fi fericit, nimeni nu poate spune niciodată în termeni preciși și coerenți ce vrea și ce dorește cu adevărat, și mai ales ce l-ar face fericit pe termen lung.

Pentru fiecare om, fericirea are un anumit *cadru*, conturează un anumit *sens* sau un anumit scop sau *motiv*... Motivul derivă din faptul că toate elementele care ar putea alcătui acest concept sunt rezultatul unei stări de bine, din care sunt anulate trăirile negative: frica de orice fel, anxietatea, mânia, traumele sufletești, adică reacțiile negative, ce creează o activitate mentală de nemulțumire. Ideea fericirii este, așadar, o sferă perfectă, un întreg absolut, ce cuprinde ceea ce își dorește cu adevărat fiecare. Să fie vorba oare de: Bogăție?... Cunoaștere?... Viață lungă?... Sănătate?...

Ca urmare a acestor imperative majore, ce ar putea face parte din paleta numită generic „fericire”, Immanuel Kant a ajuns la concluzia că nu există ceva care să impună în sensul strict al cuvântului „ce să facem

pentru a fi fericiți, deoarece fericirea este un ideal nu al rațiunii, ci al imaginației”.

În domeniul filosofiei și al religiei, în special când vorbim despre Occident, fericirea poate fi similară cu ideea de a trăi o viață bună sau de a prospera, și nu atât de a experimenta o emoție. Fericirea în acest sens a fost folosită pentru a traduce doctrina morală greacă, cea care consideră că scopul conduitei morale umane este fericirea. Cu alte cuvinte, demersul uman este centrat pe ideea că omul năzuiește mereu spre fericire, iar la baza acesteia stă etica sau morala virtuții. A existat o tranziție în timp, de la accentul pe fericirea virtuții la virtutea fericirii. Emirul din Bagdad, din poezia *Noapte de decembrie* de Alexandru Macedonski, aspira la fericirea virtuții, deoarece avea toate resursele pentru virtutea fericirii, fiind stăpân peste: „grămezi întregi de argint și de aur/ cai repezi cu foc în copite”. El avea toate calitățile prin care ar fi putut fi fericit: „E tânăr, e farmec, e trăsnet, e zeu”, însă dorința de desăvârșire spirituală îi anulează șansa la fericire. Concluzia care ar putea fi desprinsă este că împlinirea spirituală este cea care deschide drumul spre fericire. Și totuși, fericit este omul cel pocit, care intră pe porțile cetății Mecca pământești, dobândind fericirea lui prin împlinirea idealului, în timp ce emirul „moare sub jarul pustiei”, pentru că merge pe o cale fără compromisuri, convins fiind că doar astfel poate dobândi Mecca cerească, adică fericirea virtuții veșnice.

Această poveste este o alegorie, concluzia ei fiind împărtășită de fiecare după măsura simțirii și capacității sale, dar mergând mai departe pe calea cercetării teoriei, descoperim că în psihologie, fericirea este definită ca fiind o stare mentală sau emoțională, ce aparține bunăstării și care poate fi definită de emoții pozitive, care pot să varieze pe o scară de la mulțumire până la bucuria intensă. Astfel, specialiștii în psihologie apreciază că stările mentale fericite pot reflecta judecăți ale unei persoane asupra bunăstării generale.

Cred că această definiție cuprinde doar tangențial starea de fericire, pentru că mă gândesc la *Jurnalul fericirii* al lui Nicolae Steinhardt, în care autorul nu recurge nici la parabolă, nici la alegorie, ci aduce în fața cititorului atmosfera de teroare din pușcărie, în care ființa găsește soluția credinței pentru a supraviețui și asta nu este o alegere dintre alte posibilități, ci o descoperire integratoare, o adevărată revelație, care aduce odată cu ea fericirea. Deși este o carte care cuprinde în ea suferința, de fapt este un „jurnal al fericirii”, de a ajunge la cunoașterea sensurilor adevăratelor valori morale din

Fericirile rostite de Hristos pe Munte.

Iată deci, că a vorbi despre fericire este destul de complicat, mai ales că de-a lungul timpului a fost studiat acest fenomen, dar părerile diferă, deoarece fiecare are perspectiva lui asupra acestei trăiri, deși mulți au încercat să găsească o formulă cât mai apropiată de sensul adevărat al cuvântului, fără prea mari sorți de izbândă, și aceasta pentru că este un fenomen sau o stare atât de complexă și atât de greu de definit.

Încă din a doua jumătate a secolului trecut, cercetarea și căutarea de explicații cât mai aproape de realitatea sentimentului și trăirii fericirii au constituit preocuparea mai multor discipline științifice cum ar fi: gerontologia, psihologia socială, cercetarea clinică și medicală și economia fericirii. S-a ajuns la concluzia că fericirea este un concept neclar, deoarece sensul acoperă mai multe concepte înrudite și anume: bunăstarea, calitatea vieții, înflorirea și mulțumirea.

Pentru Immanuel Kant, „fericit este omul care își îndeplinește datoria”, iar pentru Nietzsche, considerat a fi cel mai important filosof al secolului al XIX-lea, „fericirea este sentimentul care dă senzația de forță”, cu toate că este totuși un sentiment repede trecător, pe care omul nu știe sau nu este în stare să-l gestioneze și să-l păstreze. Iată verdictul dat de filosof: „Cel care nu trece pragul clipei, uitând tot trecutul, cel care nu se oprește într-un punct, ca un zeu al victoriei, fără să se teamă și fără să amețească, acela nu va afla niciodată ce înseamnă fericirea!”

Nu pot să trec mai departe în ceea ce privește istoricul cercetărilor în a defini fericirea, fără să amintesc de *Arta de a fi fericit* a lui Arthur Schopenhauer, în care era de părere că: „Banii sunt fericire umană în formă abstractă; astfel că atunci când un om nu mai este capabil să își găsească fericirea în concret, își îndreaptă întreaga afecțiune către bani”.

Am reținut acest citat tocmai pentru a ilustra concepția lumii contemporane, care este o lume monetară, și pentru care banul, averea conferă putere, iar toate acestea presupun, chiar dacă doar iluzoriu, o șansă la fericire.

În anul 1999, în cartea *Minunata lume nouă*, scrisă de Aldous Huxley, care este declarată ca făcând parte dintre cele 100 cele mai importante cărți din toate timpurile, filosoful englez este de părere că trăim într-o lume care nu tinde spre succesul autentic, ci spre anularea și anihilarea ființei umane. În cartea sa, Huxley imaginează o societate a viitorului, perfectă doar în aparență, o societate în care totul este controlat, inclusiv sentimentele, dorințele oamenilor, pe baza unui drog de sinteză, pe care el îl numește „soma”, un fel de medicament-panaceu, menționat în cultura populară, și pe care toată lumea trebuie să-l consume, sub formă de pastile distribuite la începutul și la sfârșitul zilei, la locul de muncă și acasă, acesta fiind secretul echilibrului și coeziunii „lumii noi”. Frumoasa lume nouă despre care vorbește în carte este cea care prin consumarea

acestei soma elimină din viața indivizilor orice stare de disconfort, și astfel se poate trăi într-o societate utopică.

Acest concept amintește de filosofia lui Leibniz, în care personajul *Candide* al lui Voltaire crede cu toată ființa lui și conform căruia, chiar dacă era asaltat din toate părțile de dezastre, rămâne convins că nu există cauză fără efect și că: „trăim în cea mai bună lume dintre toate lumile posibile”.

În lumea contemporană, cu cât o societate devine mai „sofisticată”, cu atât lupta de interese este mai înverșunată, și cu atât manipularea emoțională devine un mod de control al acțiunilor, gesturilor, atitudinilor, alegerilor unei persoane, o formă de exercitare a influenței sau a puterii.

Preocupați de fericirea lumii contemporane, unii filosofi și sociologi au emis o așa-zisă teorie numită *happycrația*, care vorbește despre o „industrie a fericirii”. *Happycrația* este, în realitate, o formă de manipulare, o modalitate de a-l priva pe cel manipulat de libertatea de gândire și acțiune, un fel de a intra prin „efracție” în intimitatea cuiva, pentru a-i inocula o opinie sau pentru a-i provoca un anumit comportament.

Cartea *Happycracy* de Eva Illouz și Edgar Cabanas propune însă meditația asupra lumii contemporane și a valorilor sau a pseudovalorilor acesteia, a impactului realității asupra vieții noastre, asupra esenței fericirii. Această carte este un îndemn la normalitate și luciditate, la înțelegerea adevărului, că nu există remedii, ci doar iluzii pe care le propune această „industrie” a fericirii, și că este puțin probabil, dacă nu imposibil, ca oamenii să dobândească fericirea plenară la „ordin”, dar că fiecare dintre noi putem să o apreciem atunci când o trăim, fie și doar pentru momente trecătoare.

Prin urmare, aproape tot ceea ce „livrează” mass-media spre populație poate fi considerat o înșelăciune și atunci urmează, firesc, întrebările:

Oare cei care dețin controlul lumii acesteia și se erijează în postura lui Dumnezeu, sunt oare pe deplin fericiți?

Oare cei care își vând conștiința pentru „treizeci de arginți” gustă pe deplin fericirea?

Societatea actuală este una a banului, în special a banului câștigat ușor și repede. Din acest motiv, oamenii călătoresc prin viață fără să aibă timp să „guste”, să se bucure de simplitate, de bucuriile mărunte, de miracolul vieții. Nu cred că există rețete pentru fericire! Shakespeare afirma însă: „Sunt mereu fericit. Știi de ce? Pentru că nu am așteptări de la nimeni. Așteptările mereu rănesc. Viața e scurtă. Iubește viața! Fii fericit! Zâmbește! Trăiește! Pentru tine și înainte să vorbești, ascultă. Înainte să scrii, gândește. Înainte să cheltui, câștigă! Înainte să te rogi, iartă! Înainte să rănești, simte! Înainte să urăști, iubește! Înainte să renunți, încearcă! Înainte să mori, trăiește!” (sursa Internet)

continuare pe www.caietesilvane.ro



„Dincoace de ultima vacanță”

Teodor SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU

Au trecut 20 de ani de când Marcela Peneș, cunoscută autoare de manuale, literatură pentru copii, și nu numai, și-a lansat, în cadrul Târgului Internațional Gaudemus, *Carte de învățatură*, 2002, în prezența unei „consistente audiențe” (cum remarca jurnalistul Sorin Ivan), volumul de proză: *Dincoace de ultima vacanță*.

Se spune că un mare scriitor nu este numai cel ce demonstrează că deține o forță „demiurgică” de exprimare artistică incalculabilă în creionarea eternului uman, ci și acela care are capacitatea de a reflecta asupra condiției umane cu o „maximă pregnanță expresivă”, fie și prin concentrarea asupra expresivității truisticului sau aforisticului generic. Asemenea cărți emană idei revelatoare despre adevărurile umane și dramele ființei. Poate într-o asemenea categorie am putea încadra și ultima carte a Marcela Peneș, ținând cont de vocea inconfundabilă a eroului-narator între realitate, autenticitate și amintire.

Dincoace de ultima vacanță este o „altfel de carte. O carte neobișnuită, care iese din canonul genurilor, greu definibilă” – conturare sincretică făcută de Sorin Ivan în *Prefață*, încadrându-se – nu fără riscuri – într-un conglomerat de specii, un hibrid bine statuat, subsumând atitudinii lirice, epice și chiar dramatice. Confesiunea îmbinată cu ficțiunea literară ne duce mai degrabă spre accepțiunea cărții ca un testament literar, apropiind-o de „saga” europeană și americană, în subsidiar, o cronică de familie.

Dincolo de discipolii re-cunoscuți prin aserțiunile autoarei, fără a ne asuma un prea mare risc, desoperim afinitatea cu modalitatea creativă, atât de discutată la tim-

pul respectiv, a lui Radu Petrescu. Structura de aparent jurnal, suprapusă peste cea a unui memorial (fie chiar și a unuia de călătorie care re-generează mai degrabă un amplu reportaj) poate demonstra că aspectul biografic, de document al textului este ne semnificativ, amprenta superioară a cărții fiind valoric concepută și reușită în favoarea celui beletristic (transformarea persoanei în personaj literar). Această convingere a autoarei capătă expresivitate literară pe măsura amputării semnificației de testament familial în timp.

Cartea reprezintă o sinteză spirituală a „unei vieți de om, așa cum a fost”, sfidând canoanele conformismului în creație și urmând un drum: acela al conștiinței narative, fără impuneri și imputări ale unui posibil portret critic subversiv, fapt constrâns de autoare și prin paginile de „comentariu” al unor lecturi (cu acceptarea unui mod de intercontextualizare cu aserțiunile narative și afective), măiestrit concatenate prin rafinament și inteligență, parcă dorind să demonstreze că ar putea exista și un alt fel de creator, poate chiar într-un spirit contemporan, pe dos, când estomparea granițelor dintre diferețele specii și genuri literare devine, mai degrabă, regulă a creației, – convins(ă) fiind că istoria și conștiința spiritului pot primi o valoare intrinsecă fie doar și prin cufundarea într-o lume paralelă, cea creată de artă (apropierea de atitudinea estetică sau cea critică) – și pasajele ilustrative nu sunt puține (mai ales în arealul poeziei de care autoarea nu se poate desprinde).

Confesiunea auctorială face ca lectura în ochii unui receptor avizat să treacă de la o mărturie de gradul doi, la una de gradul întâi,



fără a diminua persuadarea logică, și valoarea discursului monologic sau dialogic, în măsura în care confruntarea cu faptele relatate de eroina-narator angajează în grad maximal elementele cu caracter de testament sau cele biografice (atitudine întâlnită la Radu Petrescu, dar și la Marin Preda pe care autoarea l-a contemplat în taină).

În ceea ce o privește pe eroina-narator, simțim că reușește să se înțeleagă mai întâi pe sine prin logosul asertiv, prin cuvânt, asumându-și propriile fapte ca pe niște împliniri adesea doar prin protecția divină, cartea în sine devenind un excepțional fundal psalmodic, într-o viziune villon-iană neostoită, eliberându-se pe sine, ca într-un poem pedagogic, de povara morală a unor erori sau eșecuri, dar mai ales ale altora, într-o asemenea măsură, încât confesiunea (mărturisirea) să devină o formă de „catarsis”, de purificare a sufletului prin rememorarea etapelor anterioare („încet repovestită de o străină gură...”).

continuare pe www.caietesilvane.ro

Malaxorul de august

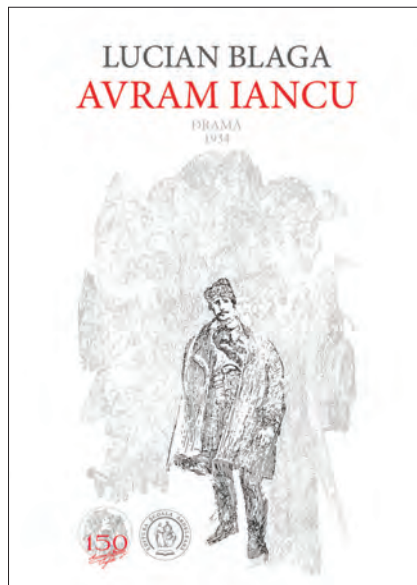
■ Am primit la redacție: „Cumpăna științei. Viitorul contează” de Mihai Nadin, Editura Spandugino, 2022. „Un corpuscul a îngenuncheat o civilizație care își atribuie meritul unor realizări spectaculoase – de la energia atomică la explorarea spațiului și multe, multe altele. Cu toate acestea, studiile privind înțelegerea virusului sunt dezolante. Motivul este relativ clar: virusul SARS-CoV-2 și pandemia aparțin unei crize mai ample – o criză de viziune numită CoVID. Înțelegerea acestei situații creează posibilitatea unei revoluții în gândire. Este ceea ce sugerează și titlul acestui volum: Cumpăna științei. Prin subtitlul Viitorul contează este exprimată răspunderea pe care o avem pentru destinul omenirii. În complementaritate cu determinismul, care influențează acțiunile reactive, acțiunile anticipative se sustrag causalității restrictive a determinismului. Viața este un act de creare și de re-creare. Ceea ce e viu își are izvorul în viață. (...) Reacția la crize este infinit mai scumpă decât prevenirea lor. În plus, subminează sustenabilitate omenirii. Această evaluare privește atât domeniul sănătății omului, cât și domeniul sănătății societății umane”.

■ De reținut: Lucian Blaga, „Avram Iancu. Dramă. 1934”, Ediție îngrijită, Prefață și Dosar critic de Mircea Popa, proiect editorial apărut la 150 de ani de la moartea lui Avram Iancu, sub egida Primăriei și Consiliului Local al Municipiului Sebeș și al Centrului Cultural „Lucian Blaga” Sebeș, Editura „Școala Ardeleană”, 2022. Mircea Popa: „Piesa lui Blaga a fost socotită un eveniment de maximă importanță în dramaturgia noastră. Alegându-l drept personaj pe cel mai iubit și mai venerat erou al poporului român din Transilvania, Blaga a reușit să surprindă sensul istoric al luptei pentru libertate și neatârnamare, făcând din citadela Munților Apuseni un adevărat stat românesc, condus

de un lider providențial care întruchipa așteptarea de secole a poporului împilat. Tocmai de aceea i s-a acordat și sensul mitologic al trimisului de dincolo de timp. Acest rol justițiar eroul nostru l-a înțeles mai bine ca alții, intuind sosirea sorocului mult așteptat. Luând în propriile mâini destinul istoric al neamului său, Avram Iancu a făcut istorie și a înscris momentul acesta în răbojul eternității. În vecia Munților Apuseni, numele său a rămas scrijelit cu litere majuscule”.

■ Pe prima pagină a numărului din iulie curent al revistei „Orizont” un text de H.-R. Patapievici, „Despre credința unora dintre noi în adevărul marxismului”, din care citez: „E limpede, deci, că nu marxismul în sine este adevărat: adevărate sunt relele lumii, iar el este creditat cu acest adevăr, pentru că le critică – ca și când adevărea sa la realitate ar fi echivalentă cu faptul că există răutate în lume, iar adevărul său pozitiv ar decurge din inflexibilitatea criticii sale negative. La rigoare, am putea spune că dacă lumea ar fi integral bună, atunci toată lumea, dacă n-ar mai fi orbită de existența răului, ar putea vedea că marxismul e fals: dar lumea nefiind integral bună, iar oamenii fiind întărâtați de existența răului, atunci critica făcută de marxism lumii, deoarece e și nimicitoare și complet lipsită de scrupule, pare să fie măcar parțial adevărată. Însă, în mod evident, cel puțin din punctul de vedere al logicii, nu există nicio legătură între capacitatea marxismului de a critica și adevărul său pozitiv. Capacitatea de a nega sau nimici nu dovedește vreo capacitate pozitivă de afirmare sau construcție”. Două mirări aici. Mai există printre români un contingent consistent de marxiști? Oare este posibilă dezideologizarea (politică) a lumii contemporane?

(D.S.)



■ **„Animal fragil”**, Dan Stanca, Editura Junimea, Iași, 2022. „Microromanul *Animal fragil* este, dacă se poate spune așa, un omagiu adus memoriei lui Dante Alighieri la șapte secole de la moarte. În lumea noastră blazată și sceptică, mai sunt oameni care cred în miracolul Evului Mediu. Ei, însă, nu au șanse de supraviețuire și se lasă mestecați de fălcile monstrului contemporan. Ca întotdeauna, prin același compus de mistică și abjecție, Dan Stanca vrea să găsească drumul spre lumină. Lui nu-i plac autostrăzile și căile rectilinii, ci încolăcirile care sugrumă. El știe că dorul de rai al oamenilor nu înseamnă doar mireasma florilor și cântecul păsărilor, ci mai ales șuierul șerpilor. Căci acolo unde-i șarpe e și mister...” (text coperta patru)

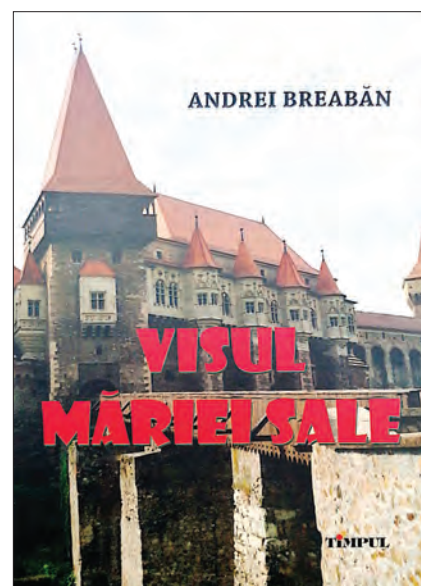
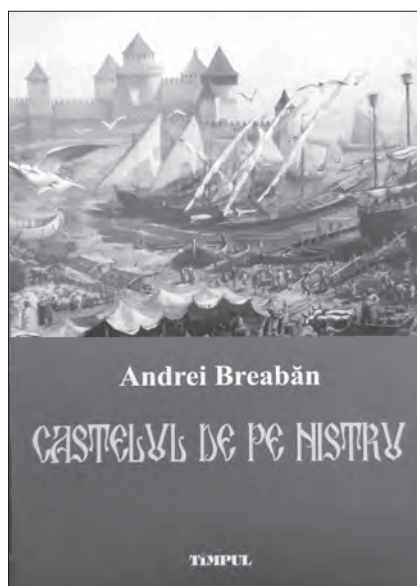
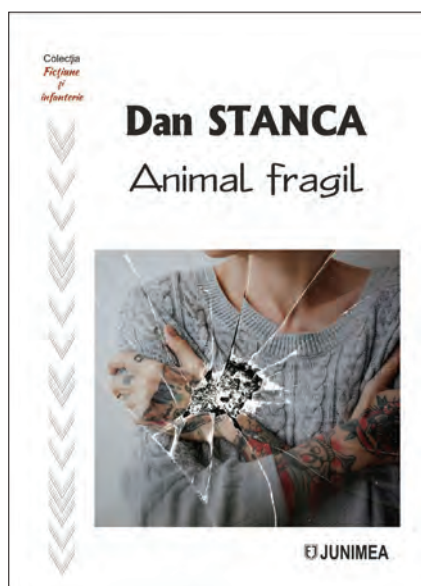
■ **Revista „Poezia”**, la 100 de numere. „Acum, când revista de cultură poetică *Poezia* a străbătut o sută de anotimpuri, e vremea să povestim în scurt etapele nașterii și perpetuării unei publicații care are ca unică țintă fenomenul liric național și internațional, cu afirmarea, în principal, a celui contemporan. (...) Voi descrie în scurt structura stabilizată a revistei. Se deschide cu articolul la temă, ce-mi aparține, urmează un interviu cu un autor român și/sau străin; poeme ale poeților români, în care avem o subrubrică, *tineri autori*, apoi pagini inedite, poezii de ieri pentru azi, arte poetice la români, traduceri din lirica autohtonă, bibliotecă haiku, poeți străini în haină românească, articole la temă, eseuri asupra creației, cronici și recenzii, însemnări, paginile aforismului, *prima verba* și, la final, o poezie de M. Eminescu.” (Cassian Maria Spiridon)

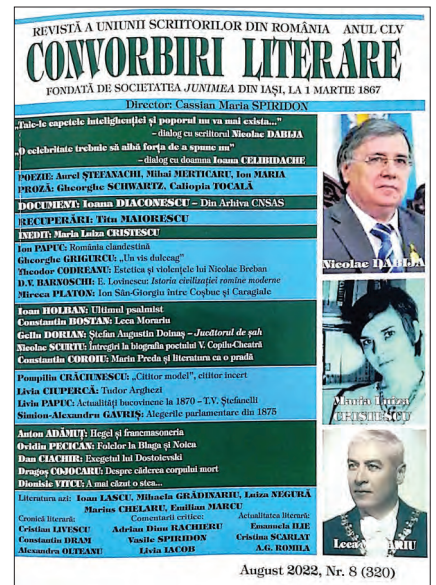
■ **„Scriptor”**, anul VIII, nr. 7-8 (91-92), iulie-august 2022. Punctăm apariția unui alt număr de excepție al revistei *Scriptor*, care își dovedește și acum valoarea prin aspectul grafic și de conținut din paginile sale. Și în acest număr sunt promovați autori români contemporani, fie prin publicarea unor fragmente din operele proprii, fie prin cronici și recenzii scrise despre

acestea, dăruind cititorilor o mare bogăție culturală și informațională.

(C.Ș.C.)

■ De la Suceava am primit la redacție două romane istorice și un volum de eseuri semnate de scriitorul Andrei Breabăn și care fac parte din seria de cărți consacrate marelui voievod Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei. În **„Visul Măriei Sale”**, volum apărut la Editura Timpul din Iași, în 2021, Andrei Breabăn se oprește „asupra unor ani neacoperiți la nivel de documente. E vorba despre o etapă pregătitoare pentru momentul crucial, când tânărul prinț moldav se apropie, în etape minuțios gândite, de tronul tatălui său”, a arătat unul dintre cei trei prefațatori ai cărții, Constantin Dram, membru al filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România. În opinia istoricului Cezar Dobre, scriitorul sucevean „ne arată nu numai o cercetare istorică de excepție, dar și o dragoste nemărginită față de istoria Moldovei – care pare a face parte integrată din ființa sa, pe care pot să-l numesc fără a exagera, «demn urmaș al lui Ștefan cel Mare»”. Următoarele cărți din ciclul ștefanian, **„Castelul de pe Nistru”** (Editura Timpul, 2022) și **„Din vremea lui Ștefan Vodă”** (Editura Bogdania, 2022), beneficiază de o prefață semnată de Ioan Holban, scriitor, critic și filolog, membru al Uniunii Scriitorilor din România. „Andrei Breabăn scrie un roman de reconstituire istorică, fără lungimi eseistice excesive și «expozeuri» istorice prețioase, într-o formulă pe gustul cititorului de azi, dar, în același timp, «Visul Măriei Sale» și «Castelul de pe Nistru» sunt construite pe trama unor romane «de aventuri», mai exact de «capă și spadă», a susținut Ioan Holban. Structurat în două capitole, „Despre fapte și întâmplări adevărate” și „Ștefan cel Mare și Sfânt în viziunea populară”, volumul „Din vremea lui Ștefan Vodă” cuprinde eseuri inspirate din legendele despre marele voievod și din





evenimentele marcante din istoria zbuciumată a Moldovei. „Andrei Breabăn primește «umbrele trecutului», cu care tăifăsuiește, având, alături, certitudinile istoricului și, înlăuntru, forța imaginărilor unui prozator cu totul remarcabil”, a apreciat Ioan Holban.

■ La Editura Panfilius din Iași a văzut lumina tiparului volumul „**Acasă, la cei plecați... Cele mai frumoase reportaje**” semnat de Mihai Barbu. Volumul a fost editat de revista de cultură „Argeș” și Centrul Cultural Pitești și face parte din colecția „Cărțile revistei Argeș”, inițiată și îngrijită de Simona Fusaru. Reportajele literare din această carte au apărut, inițial, în paginile revistei piteștene în perioada 2012-2021. Scriitorul, profesorul și jurnalistul Mihai Barbu este colaborator permanent al revistei „Argeș” și membru al Filialei Alba-Hunedoara a Uniunii Scriitorilor din România. „Cine citește toate reportajele literare ale lui Mihai Barbu rămâne cu impresia copleșitoare că tocmai a intrat într-o enciclopedie. Bogăție de idei, locuri, oameni de azi și de ieri, întâmplări de-a mirările, istorie și trăire de azi, dar nimic tern și rece ca-n enciclopediile oficiale, ci într-un stil suplu, pseudoușor, care cucerește pe cititor de la primele rânduri. O enciclopedie spectacol, am putea trage concluzia”, a apreciat prozatorul și publicistul Dumitru Augustin Doman, fost redactor-șef al revistei de cultură „Argeș”.

■ Al doilea număr din 2022 al revistei trimestriale „**Cronograf**” se deschide cu editorialul „Marțafoi

și coțofene” semnat de redactorul-șef Robert Laszlo, despre regresia civilizației și răsturnarea valorilor din România zilelor noastre. Constantin Cubleşan comentează antologia „Închisoarea de crini” semnată de Ileana Určan, Ion Popescu-Brădiceni prezintă „Integrala poemelor” de Ana Blandiana, Constantin Miu scrie despre iubirile paralele din romanul lui Mircea Eliade, „Nuntă în cer”, iar Nicolae Oprea publică un studiu despre poetul și eseistul interbelic Ion Pillat. Semnează versuri în publicația editată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare: Ana Herța, Ioana Sandu, Giuseppe Masavo, Mihai Posada, Raul Constantinescu, Victor Țarină și Florina Juncu.

■ Revista „**Convorbiri literare**” publică în numărul din august 2022 un interesant documentar dedicat expoziției Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței, „Dușmance ale poporului”, deschisă în spațiul expozițional al Memorialului Sighet din București și care tratează tema femeii în închisorile politice din Gulagul românesc. „Expoziția cuprinde imaginile-portret a 71 de femei întemnițate, fiecare cu fotografii reprezentative și prezentări edificatoare”, scrie Ioana Diaconescu. Printre deținutele politice prezentate în expoziția concepută de Ana Blandiana și Virginia Ion se numără și Arlette Coposu, soția liderului țărănist sălăjean Corneliu Coposu. În revista ieșeană semnează cronici literare: Cristian Livescu la volumul de poezii al lui Ion Apostu, „Iubiri și anotimpuri”, Constantin Dram la culegerea de panseuri „Gră-



unte de cristal” de Felician Pop, Mihaela Grădinariu la romanul semnat de Mircea Aanei, „Mama fetiței din flori”, iar eseistul Constantin Coroiu realizează profilul lui Marin Preda la 100 de ani de la nașterea creatorului Moromeților. Sunt publicate și două interviuri în memoriam: un dialog inedit cu regretatul scriitor Nicolae Dabija, realizat de Ognean Stamboliev, traducător din Bulgaria, respectiv un dialog realizat de jurnalista Crysula Ștefănescu cu pictorița Ioana Celibidache.

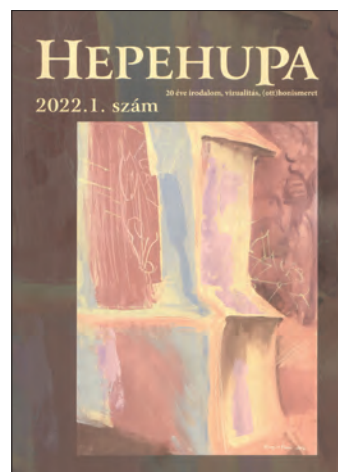
(A.-B.K.)

■ **Număr aniversar al revistei „Hepehupa”.** A apărut numărul 1/2022 al revistei de cultură în limba maghiară „Hepehupa”. Numărul este deschis de redactorul-șef Vicsai Zsolt, care în articolul „Aniversare de 20 de ani” marchează împlinirea a 20 de ani de la prima apariție a revistei. În articolul respectiv este inclus și mesajul managerului Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Daniel Săuca. „Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj și, înainte, Centrul de Conservare și Promovare a Culturii Tradiționale Sălaj, instituții ale Consiliului Județean Sălaj, au sprijinit, în diverse forme, de la început, apariția revistei de cultură în limba maghiară «Hepehupa». Revista și-a dovedit cu prisosință necesitatea, fiind nu numai o tribună a oamenilor de cultură maghiari din Sălaj și din Transilvania, dar și din Ungaria și din alte țări, cât și o punte de legături culturale între români și maghiari. Destui scriitori români au apărut în «Hepehupa», pornind și de la Festivalul internațional «Primăvara Poeziei – A Költészet Tavaszja» și antologia bilingvă omonimă editată de «Caiete Silvane» și de la alte antologii ce au precedat apariția volumelor amintite. Vom sprijini în continuare «Hepehupa», dezvoltarea ei, și pentru că, în opinia noastră, Sălajul merită să aibă două reviste de cultură reprezentative: «Caiete Silvane», în limba română și «Hepehupa», în limba maghiară. Desigur, provocările nu încetează, mai ales după pârjolul pandemic, dar, împreună, credem că vom putea face față greutăților de tot felul. S-a demonstrat că cei care cred

în cultură pot fi mai buni, mai aproape de semenii lor și capabili să construiască un viitor fără problemele trecutului. Felicitări tuturor celor care s-au ocupat de apariția publicației până acum! Succes pe mai departe!” a transmis Daniel Săuca revistei de cultură în limba maghiară.

Din cuprinsul numărului: versuri de Pethő Loránd, Tőke-Repkő Ágnes, Vicsai Zsolt, Müller Dezső, Antal András, Tóth Gabriella Judit, Palkó Hanna, Nagy Stefánia, Módi Izabella, Țurcanu Jázmin Antónia, Módi Wendy, Péntek Balázs; poezii de la concursul sprijinit de Asociația Culturală Tövishát, „Tollforgatók”; un nou episod din drama inspirată de anturajul cuplului dictatorial Elena și Nicolae Ceaușescu, semnată de pastorul-jurnalist din Salonta, Fábíán Tibor; proză scurtă de Veres Piroška și Szilveszter Andrea; nuvelă biografică de Szilágyi Ferenc Hubart; studii de istorie de Zsigmond Attila și Murádin János Kristóf. Profesorul László László prezintă volumul scris de Marin Pop și Daniel-Victor Săbăceag: „Colectivizarea agriculturii în Sălaj. Contribuții documentare (1949-1962)”; Kapitán Zoltán scrie despre Festivalul Cărții Maghiare Clujene iar Vicsai Zsolt publică un reportaj despre începuturile revistei „Hepehupa”. Mai sunt incluse și interviuri: Tóth Sándor, fost director adjunct al Liceului Pedagogic „Gheorghe Șincai” din Zalău, dialoghează cu profesoara Kovács Tünde, iar Lucza Lukács din Crasna, specialist în turism, răspunde întrebărilor lui Vicsai Zsolt. Numărul este ilustrat cu lucrările profesoarei Adorjan Ilona, artist plastic din Zalău.

„Hepehupa”, revistă de cultură în limba maghiară, este editată de tipografia Color Print din Zalău (director Major István) și apare cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, UDMR Sălaj și Fundației „Communitas”.



Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei
Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XVIII, Nr. 8 (211), august 2022.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct
Corina Știrb Cooper - secretar de redacție
Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti - redactori;
Viorel Țăntan, Marcel Lucaciu, Imelda Chința - redactori asociați;
Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga,
Simona Ardelean-Samanta - colaboratori.

Responsabil de număr: Daniel Săuca

Corectură: Oana-Maria Barariu-Săvuș
Tehnoredactare: Marius Soare

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Omagiații lunii august

(din Dicționarul **Sălaj – Oameni și Opere**.

Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)

Notă: Serviciul bibliografic al Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj adună materiale pentru cuprinderea în Baza de date a județului Sălaj și reactualizarea informațiilor cuprinse în dicționarul biobibliografic: **Sălaj – Oameni și Opere**. Îi includem în acest proiect pe toți cei care au contribuit la dezvoltarea social-culturală a județului (literatură, istorie, geografie, tehnică, muzică, artă, sport etc.), indiferent de naționalitate. Baza de date se completează permanent (bibliografic_bjs@yahoo.com).

Olah Diana Ioana – profesoară, 1 august 1986; **Fodor Levente** – pictor, sculptor, 3 august 1941; **Méhes Kati** – actriță, 3 august 1950; **Costălaș Dumitru** – artist plastic, 4 august 1965; **Csatlós Erzsébet Zsófia** – redactor, 4 august 1975; **Hatos Vasile** – jurnalist, 5 august 1967; **Drăgan Felicia** – farmacistă, 9 august 1974; **Mocuța Nicolae** – medic veterinar, 10 august 1941; **Gavra Augustin Leontin** – profesor, 10 august 1975; **Sepsi Iosif** – sculptor, 10 august 1953; **Papp Béla** – profesor, instructor, 12 august 1936; **Pop Vasile Marinel** – istoric, 12 august 1973; **Chezan Ioan** – profesor, 14 august 1945; **Lung Aurel** – profesor, 14 august 1954; **Pațiu Iulia Mariana** – inginer, 14 august 1960; **Pop Aurel** – analist progr., 16 august 1951; **Croitoru Maria V.** – profesoară, 17 august 1947; **Szentes Zágón** – artist plastic, 19 august 1976; **Nihoceha Gheorghe** – artist plastic, 22 august 1938; **Pop Vasile** – artist plastic, 22 august 1944; **Moșoiu Daniel** – poet, jurnalist, 23 august 1969; **Lucăcel Flavius** – artist plastic, scriitor, 26 august 1968; **Ardelean Simona** – profesoară, 27 august 1981; **Adorján Ilona** – artist plastic, 28 august

1957; **Siladi Paul Bogdan** – teolog, 28 august 1982; **Dobai Bálint** – poet, 28 august 1983; **Romocea Judith** – învățătoare, 30 august 1967; **Kovács Miklós** – profesor, 31 august 1940; **Dârjan Traian** – jurist, 31 august 1955; **Mureșan Călin** – actor, 31 august 1968; **Săuca Vasile Daniel** – jurnalist, scriitor, 31 august 1973.

Maria V. Croitoru – 75 de ani de la naștere



Croitoru, Maria V. – profesoară. N. 17 august 1947, Aluniș.

Viața și activitatea: este absolventă a Institutului Pedagogic din Baia Mare, Facultatea de Filologie (1969). În perioada 1965-1966 a fost profesoară la Școala Generală Biușa, iar din 1996 până în 2005 la Școala Gimnazială Aluniș. A participat la diferite simpozioane organizate la nivel județean și a luat premii la concursul *Cântarea României* cu formațiile școlare pe care le-a instruit. *Premii: Cetățean de onoare al comunei Benesat* (2007), *Diplomă de Excelență* pentru întreaga activi-

tate din învățământ (2007). Este membră a Asociației de Științe Etnologice din România (2008). *Colaborări: Tribuna învățământului, Singur* (Târgoviște).

Opera: Cărticica cu povești (Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2010), **Petrecerea vampirilor** (Satu Mare, Ed. Inspirescu, 2014), **Povestirile Caterinei** (Târgoviște, Ed. Singur, 2015), **Salvarea piramidenelor** (Târgoviște, Ed. Singur, 2015), **Poveștile cu care mi-am adormit copiii** (basmе culte) (Târgoviște, Ed. Singur, 2016), **Cărticica cu povești – Mesék könyvecske** (traducere în limba maghiară de Simone Györfi) (Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2016), **Tainele din burta tumulului** (Târgoviște, Ed. Singur, 2018), **Nepoțelu-ar vrea să știe puțină astronomie** (Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2018), **Alegere Miss – versuri pentru copii** (Târgoviște, Ed. Singur, 2018), **Nemaipomenita vacanță pe Planeta Piramidă** (Târgoviște, Ed. Singur, 2018). *Coautor: Pe unde umblă doru – folclor literar din satul Aluniș* (Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2004), **Nume de oameni, nume de animale, nume de locuri în satul Aluniș** (Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2005), **Pretești - un sat pe cale de dispariție (Monografie sentimentală)** (Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2006), **Obiceiul de a chiui și chiuiturile din satul Aluniș** (Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2007), **Culegere de texte pentru activitatea dirigintelui** (Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2007), **Meșteșug și artă populară în satul Aluniș** (Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2008), **Din folclorul copiilor și al tinerilor din Aluniș** (Zalău, Ed. Caiete Silvane, 2008), **Glosar de cuvinte regionale aparținând graiului vorbit în satul Aluniș**.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Antonio Gamoneda (n. 1931)



Unul dintre poeții spanioli cu cea mai clară descendență din Lorca. În tinerețe, se manifestă antifranchist, dovedind simpatii de stânga, inclusiv în plan literar. Alături de alte numeroase distincții, Premiul Cervantes, decernat în 2009 îl consacră între valorile hispanice perene. Dintre gândurile sale despre poezie îl reținem pe acesta: „În ceea ce mă privește, mă gândesc sincer că totalitatea poeziilor mele nu este altceva decât relatarea felului în care merg eu spre moarte.”

SIMT așezându-mi-se pe mâini apusul. Sosește traversând
laurul cel bolnav. Eu nu vreau să gândesc, nici să fiu
iubit, nici să fiu fericit, nici să-mi aduc aminte.

Vreau numai să simt această lumină pe mâini,

să nu cunosc niciun chip și nici vreun cântec să nu-mi mai
apese inima

și să văd numai păsări trecându-mi prin fața ochilor, dar
fără să iau seama că au plecat.

(Traducere de Dinu Flămând, în *Claritate neostenită*,
Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012)